

افغانستان د شمال حکومت "تشکیل کوي په دې هکله ډاکټر محمد حسن
شرق چې د ډاکټر نجیب الله د واکمنی په وخت کې صدراعظم و خپل نظر
داسې خرگندوي: "با آنهم مشاورین شوروی با تلاش های اخرين هم زمان با
برآمدن عساکر خویش از افغانستان تحت زعامت ڈكتور نجیب الله رئیس
جمهور و سلطان علی کشتمند صدراعظم طرح افغانستان شمالی وجنوبی
را بميán گذاشته ونه ولايت سمت شمال: میمنه، شبرغان، بلخ، بغلان،
کندز، تخار، بدخشان، سریل، و باميán را بنام حکومت شمال افغانستان
با تشکیل صدارت در مزار شریف از پیکر حکومت واحد و مرکزي
افغانستان در کابل جدا نمود و اقای نجیب الله مسیر عضو کمیته مرکزي
ح.د.خ (حزب دموکراتیک، خلق افغانستان) را به حوت ۱۳۶۶ به حیث کفیل
صدراعظم شمال افغانستان با ۱۶ نفر معاونین وزارت های کابینه او مقرر
و در مزار شریف شروع بکار نمودند..."

د "حکومت شمال" لوړۍ اقدام یو خه وروسته د افغان ملت په
ارادي ناکام شو، خو شوروی واکمنانو د افغانستان د تجزیې لپاره یو بل
پلان هم لاره چې احمدشاه مسعود به پکې غتې رول ولوبوي. محمد حسن
شرق د نجیب الله د رژیم د صدراعظم په حیث د هغه وخت د شوروی اتحاد
واکمن گوربیاچف سره په مسکو کې ولیدل په خبرو اترو کې گوربیاچف، له
حسن شرق خخه پوښته وکړه چې: "فکر نمی کنید: ګر با احمدشاه مسعود
حکومت شما با یک خودمختاری ساحه وسیعتری در سمت شمال همکاري
و موافقه نمایند او جنګ را کنار گذارند زیرا بعضی اطرافیان او چنین
ارزوی را دارند"

۸) وروسته له دې چې د ۱۹۹۲ په اپریل (۱۳۷۱ ثور) کې د
ډاکټر نجیب د رژیم واګې "ائتلاف شمال" ته وروسپارل شوې، یو "کابلی
کمونیست" په مسکو کې له یوه روسي جنرال سره خواله کوي او د هفوی
له خولې داسې معلومات وړاندې کوي: "ما احمدشاه مسعود را نه تنها
ازین نمی برديم بلکه او را تقویه میکرديم، زیرا وي نفر خود ما بود و
پلان دوم این بود که اگر نجیب سقوط کند، مسعود جایش را پر نماید".

۹) الکساندر فیدوتوف (Alexander Fedotov) چې د پخوانی شوروی اتحاد د کمونستي ګوند غریتوب ې لاره، د (اوکراین) په پخوانی جمهور رئیس لیونید کراچوک (Leonid Kravchuk) پسې دویم قوي سړی و او اویس د اسیا او افريقي د تاریخ پروفیسر او د اوکراین د اوستني جمهور رئیس کوچما (Kochma) خاص مشاور دی. بروس ریجاردسن د هغې شخصي مکاتې له مخې چې فیدوتوف ورسه د ۱۹۹۲ د نومبر په دویمه نېټې کړې وه د فیدوتوف معلومات داسې وړاندې کوي: "شخصاً یو شوروی استخباراتي ماهر کرنیل زاکین کادیروف (Zakin Kadyrov) احمد شاه مسعود ته پیسې ورسولې، چې مسعود د شورویانو له خلوېښتم نمبر اردو سره د عدم تعرض فرارداد لاسلیک کېدو له امله تعویه کړي." دی زیاتوی: "زما او زما د ډېرو عسکرو معلومات چیانو (Military Informants) په فکر دلیل ېې دا دی چې مسعود د خپلو قواوو ساتل غونیتل چې زمود (شوروي) له وتلو خخه وروسته خپل قدرت تینګ کړي."

پورتني شواهد او معلومات بنېي چې احمد شاه مسعود په جهاد کې له ډېر پخوا راهسي د "پنځم غونډو" په حیث د شوروی روسانو ګتې تامینولې (پنځم غونډو یا {Fifth Column} تغريښونو کې دستګاه ته ویل کېږي) د شوروی روسانو او د احمد شاه مسعود تر منځ سیاسي خپلوي او عسکري همکاري یوازې او یوازې په افغانستان کې د جهاد د شنډولو لپاره نه وي، بلکې له جهاد خخه وریسې افغانستان کې ېې د شوروی روسانو د اورده پلان لپاره هم غټه اړیښت لاره. د شوروی روسانو ستراتېژي په مجموع کې په دې متمرکزه شوې وه چې په افغانستان کې پښتنه تصفیه کړي، افغانستان د مرکزی اسیا په جمهوریتونو پوري ونبلوی او صورت مساوی په مخرج کړي.

مسعود له داسې یو جنجالیز شخصیت سره تر اوسيه پوري د افغانستان په تېرو شلکنو سیاسي پېښو او په تېره بیا له ۱۳۷۱ کال را وروسته سیاسي او پوئي پېښو کې لوپېدلی او تر خپله خواکه ېې د هرې هغې لارې مخه ډب کړې چې له هغې خخه د افغانستان خلکو ته سوله،

هوسایی، امن او سوکالی راتلای شوه. تل د یو ملي حکومت د جورپد و په مخکی خنله گرخپدلى او له کومې ورځې چې وسله لاسته ورغلې، نو بیا یې د افغانستان د عامه شتمنیو په لوټ، تالان او د عامه تاسیساتو او بنسټونو په رنګونه پیل کړي. خو خله یې د سالنګ د تونل د شمالی او جنوبی برخو په الوزولو لاس پورې کړي دی. هغه وخت چې طالبانو له سروېي خخه پر مخه کړ، نو د ماهیپر د تونلنوو الوزولو په فکر کې شو، ډېر زیات چاودډونکي مواد یې ورته کېښوول، یو خل یې انفجار ورکړ، خو له نېکه مرغه موادو انفجار و نه کړ، دویم خل یې چې انفجار ته خان جوروه، طالبان را ورسپدلو او دوی نور مجال پیدا نه کړ.

مسعود تراوسه پورې په سلګونو لوی او واره پلونه او پل ګوتۍ الوزولي او نوري لاري یې وراني کړي دي، دي چې د خپل او سنی عمر لس برابره نورعمر هم وکړي نو هغه زیان چې ده د افغانستان ولن او زموږ ګران هبواه ته اړولی، ده ګه یوه برخه هم بېرته نه شي جبرانولی. داسې بسکاري چې ده ګه کرکټر او شخصیت د وراني لپاره جور شو، نه د ابادی لپاره.
د نرګس ګل به، نه نیسي «پایندیه»!
هغه بوټي چې له اصله ګنډېږي وي.

اڅخونه:

- ۱- دلستونی مار، بروس ریچارډسن، پښتو ژیاره، سریزه او لمنلیکونه، نثار احمد صمد، تورنتو-کاناډا، ۱۳۷۷ ل کال، بېلاړل مخونه.
- ۲- د بې بې سی راډیو، د یو خبریال خرګندونې.
- ۳- سری لښکري په افغانستان، کې، د جنرال ګرموف لیکنه، د پرديس مسابر ژیاره، بېلاړل مخونه.
- ۴- پنجشیر در دروان جهاد، عبدالحفيظ منصور، بېلاړل مخونه.
- ۵- دعوت جريده، داکټر رحمت رېي زيرکيار، ۱۳۷۶ ل کال.
- ۶- ۱۰، ۸، ۶ ګنه، دویمه مخونه.

د هېواد د اقتصاد ويچاري او د پیسو انفلاسیون

د برهان الدين رباني اداري د هېواد د عادي او نورمال زوند او د تولنې د تولو رغونوکو بنستونو د ويچاري په لړ کې د هېواد اقتصاد ته دومره زیانونه وارول چې افغانستان د خپل پنځه زره کلن تاریخ په اوپدو کې دومره زیان نه و لیدلی. یوازې د کابل په بنار کې (دوه زره) لوپې وړې فابریکې، کوچنۍ دستګاوي او د لاسي صنایعو کارخایونه لوټ، تالان ويچار او وسخوں شول. د افغانستان نورو لوپې بنارونو کې هم همدي ته ورته حالات راغل. د اقتصاد پوهانو په نظر د رباني د خلورنیم کلنې جنجالیزې ادارې له خوا افغانستان ته رسبدلی زیان - ان افغانستان ته د روسانو او د هغو د بسکاره پلوی حکومتونو له تول رسول شوی زیان نه خو برابره زیات دی. د دې وحدمدا ده چې د هېواد زیاته مادي شتمنی بنارونو ته راتوله شوې وه او تر او هې چې د صنعت او پرمختګ کومې نښې نښاني افغانستان ته راغلې ~~وکړل~~ هغه هم تولې په بنارونو کې وي. د روسانو او د هغو د خرگندو پلویانو په وخت کې د هېواد کلیوالې سیمو او له بنارونو

لري پرتو سيمو ته سخت زيان وارول شو، خو اکثره بشارونه نسبتاً جور پاتې وو. کله چې د "اسلامي دولت"(!) په نوم د رباني د دويمې سقاوی، ناتار پري خور شو، نو هغه خه چې له کلونو او پېړيو په بشارونو کې پاتې وو، هغه د ده بشاغليو(!) ټويکيانو د خان غنيمت کړل، خه ې پر ګاونډيو هپوادونو وپلورل او خه ې د اور او ويچاري کومي ته واچول.

د دې تر خنګ برهان الدين رباني د هپواد پر اقتصاد بل ملاماتونکي ګوزار هم وکړ؛ په شمېر نه بلکې په تول (په ټنونو) افغانۍ پې په روسیه کې چاپ کړې، د ثابت عايده او بې وزلو خلکو اقتصاد ېږي نور هم پسې ويچار او د انفلاسيون حد ېږي ټورې سطحې ته ورساوه. اقتصاد پوهان په دې نظر دی چې: "پولې استقرار پر اجتماعي او سياسي استقرار باندي ډې اثر لري، ډې قوي انفلاسيون ټولنو ته سخت تکان ورکوي او لاره خونړيو بدلونونو ته اوړوي.

د رباني د حکومت په خلورو کلونو کې په پوره بې مسؤوليتی سره د پیسو چاپ د مرکزي بانک له ادارې نه ووت او د پیسو چاپ اصلًا پر اقتصادي سنجعش باندي هېڅ بنا نه، بلکې د دې لپاره چې رباني او قوماندان مسعود وکولای شي په هپواد کې د رشوت له لارې ډې قوماندانان خپل کړي، په سلګونو مليارده افغانۍ بې چاپ کړي او په دې اساس نه یوازې بې په هپواد بلکې په منطقه کې (ممکن حتی په تاريخ کې) بې سارۍ انفلاسيون پر افغانستان حاکم کړ" (۱)

پروفېسټور انور الحق احدي ليکي: "... ما په یو مضمون کې چې د چاپ بانک نوت یک راه ضبط دارايی شخصي از طرف حکومت) تر عنوان لاندي چې د افغان ملت او اميد په جرايدو کې نشر شوي و دا استدلال کړي و چې کوم انفلاسيون چې د پیسو د چاپ نتيجه وي هغه په واقعيت کې حکومت ته دغه قدرت ورکوي چې د ټولو خلکو د نقدی شتمنی یوه برخه د خان کړي، د رباني د دورې بې مسؤوليته پولې سياست د ډېرو بېچاره افغانانو نقدی زېرمه له منځه یورله او د دې هپواد د کېبدلي ملت اقتصادي مشکلات بې فوق العاده ډېر کړل.

انفلاسیون د خلکو د خرید قدرت کموی، په افغانستان کې د انفلاسیون عمده عامل د بې مسؤولیته پیسو چاپول دي. که خه هم انفلاسیون په هر حالت کې دردناک دي، خو که چېرته انفلاسیون د عام المنفعه پروژو د تمویل لپاره وشي، نو لا اقل ګته به بې اجتماعي وي. په افغانستان کې د پیسو چاپ یو فوق العاده غیرنورمال شکل اختیار کړي دي. د استاد ریانی د حکومت په دوره کې پیسې د پروژو لپاره نه بلکې د یوې ډلې (شورای نظار) د ښنگی عملیاتو د تمویل لپاره په بې درېغه، بې کتیروله او بې مسؤولیته ډول چاپدې." (۲)

پروفیټور احدي زیاتوی "کله چې ما د ریانی د حکومت پر پولی سیاست باندې کلک انتقاد وکړ، د حکومت څینو پلويانو زما په خواب کې ولیکل چې افغانی. بې پشتوانې نه د او د افغانستان بانک د (۸۴۰) مېليونه ډالرو په حدودو کې پشتوانه لري. ما ته د افغانستان بانک د اسعارو ڏخیره معلومه نه ده، خو دومره راته معلومه ده چې د مرحوم داود خان په دور کې د خارجي اسعارو ڏخیره ډپره شوه، څکه چې په هغه وخت کې ګن. شمېر افغانانو په ایران او خلیج کې کار کاوه، کروونو ته به بې دال رالېبل او هغوي به په بانک کې په افغانیو بدلول. د طالبانو اداره باید په دې باره کې خلکو ته معلومات ورکړي چې د مرکزي بانک د اسعارو او د طلا زبرمې اوس محفوظې دي او که دغه شتمني هم پنچشیر ته نقل شوې او یا خو د قوماندان مسعود او استاد ریانی په حسابونو کې په پاریس، لندن او سویس کې خوندي شوي" (۳)

د افغانستان د بهرنیو چارو وزارت د ریانی د دورې د پولی تورم، د پیسو د چاپ او نورو مالی درغليو په باب د یوې پې شمېرې او ارزونې له مخې داسې جاچ او معلومات اخیستي دي:

۱- تر ۱۳۷۰ ه ش کال پورې د بانکتونونو ټوله شمېرې ۱۳۱۱ مېليارده افغانی، د برهان الدين ریانی د دولت په خو وروستیو کالو کې ۴۲۵۰ مېلياردو افغانیو ته لوره شوه چې له ۱۳۷۰ ل کال خخه دمخه وخت په پرتله ۳۰۳۹ مېليارده افغانی، زیاتوالی نسي.

- ۲- قیمتی هبری په تپرو خلورو کلونو کې په هبره زیاته پیمانه بهرنیو هپوادونو ته صادری شوي چې د هغو له جملې خخه د هند هپواد ته هبر لور رقم قیمتی هبری صادری شوې دي. د پاکستان د مستندو خبرونو له قوله په دا تپرو خو وروستیو کالو کې د لس مېلیونو دالرو په ارزیست قیمتی هبری هندوستان نورو بهرنیو هپوادو ته صادری کري، په داسې حال کې چې د هند هپواد د قیمتی هبرو هېڅ معادن نه لري.
- ۳- د هغه قرارداد له مخې چې د ترانسپورت بین المللی انجمن (EATA) سره لاسلیک شبوی دي، افغانستان له هر عبوری ترانزیتی پرواز خخه چې زموږ د هپواد له قلمرو خخه تپربېي (۵۰۰) امریکایي ډالره ګټهه تر لاسه کوي. په دې اساس په خو وروستیو کلونو کې له دې درکه د افغانستان عايد له (۲۰) مېلیونو ډالرو خخه هم زیاتپېي. باید دغه عواید د دولت د عوایدو په حساب (۶۰۱) بیت المال ته داخل شوي واي، خو متاسفانه یو ډالر هم بیت المال ته شامل شوي نه د ی او تول د ریانی حکومت د مسؤولینو له خوا حیف و میل شوي دي.
- ۴- مجموعي مصارف يا لګښت چې د ۱۳۷۳ ل کال په بودجه کې په نظر کې نیویل شوي وو، (۶۳۵) مېلیارده افغانی، وي او تول عواید (۵۲۳) مېلیارده افغانی، بسودل شوې وي. په داسې حال کې چې مجموعاً کورني او بهرنی عواید له (۹۰-۸۰) مېلیارده افغانیو خخه نه زیاتپېي او دا تفاوت چې تقریباً د (۵۰۰) مېلیارده افغانیو خخه زیاتي کوي (عواید لګښت) د بودجي د کسر یانې نویونو له چاپ او نشر خخه تمولېدل. سرپېره پر دې له (۵۲۳) مېلیارده افغانیو بودجي خخه د (۹۰-۸۰) فیصده افغانیو په شاوخوا کې د دریو وسلوالو وزارتونو (دفاع، امنیت، کورنيو چارو) وزارتونو له خوا مصرفېدل.
- ۵- د افغانستان بانک او د هپواد نورو تجارتی بانکونو د هپواد د پور ورکولو د قانون خلاف په مېلیاردونو افغانی او په مېلیونو ډالره د لیتراف کرپدت او د انتقالی چکونو د اجراء له لاري د دولت په ضرر اجرا کړي دي چې ترا او سه هم د دغو غیر قانوني پورونو موضوع ناحل پاتې ده

او د هپواد پر اقتصادي جوړښت باندې قوي ګوزار ګنل کېږي.
۶- د پخوانی شوروی د ډالر کلیرنګ په برخه کې هم اختلاس،
ناوره استفاده او غیرقانوني اجرات تبر سره شوي او دا مسئله هم بل دولت
ته ډېره لویه ستونزه ده.

۷- د هغه وخت د دولت او حکومت د لګښتونو ډېره لویه برخه د
حکومتي او دولتي مسؤولينو او قوماندانانو د بآډيګاردانو او ساتونکو
لګښتتشکيلوه." (۴)

د پښتو خانګې پخوانی خبریال ډاکټر محمد اکبر اکبر
ليکي چې "په کابل کې د خینو شمېرو او ارقامو له مخې چې موبه ته
خرګند کړای شوي د بناغلي ریانې او مسعود د واکمنې په خلورو کالو کې
(۸۰۰۰) مېلیارډه افغانۍ د هغو بانکي نوټونو په بنه چاپ شوي چې پرله
پسې شمېره (Serial Number) یې په بانک کې خوندي پروت دی. (د دې
شمېرو تر مخې له خوندي پرله پسې نمبره پرته د چاپو شوو نوټونو اندازه
(۱۷) زرو ملياردو افغانیو ته رسپېږي). دا چې (۱۷) زره مليارډه افغانۍ
يا په زیات کړه حساب (۸) زره مليارډه افغانۍ د افغانستان په شان د یوه
وروکي هپواد پر اقتصاد باندې خومره لوی پېټۍ پرېښې، د هغې لنډي
پرتلنې او مقایسي نه معلوم پدلى شي چې په دې لړ کې راته وشهو. له دې
پرتلنې او مقایسي سره سم د پخوانی پاچا محمد ظاهر خان په ۴۲ کلنې
تولواکمنې کې ايله ۱۹ مليارډه افغانۍ چاپ شوي وي، داود خان (۲۸)
مېلیارډه افغانۍ په پنځو کلو کې چاپ کړي او کمونست رژیم په خوارلس
کلو کې (۷۰۰) مليارډه افغانۍ له چاپه وايستله. ولې د طالبانو وینا ده
چې د بناغلي ریانې رژیم په خلورو کالو کې لوټر لړه (۸۰۰۰) مېلیارډه
افغانۍ چاپ کړي دي او بده یې دا ده چې دا چاره لا تراوسه هم په روسيه
کې روانه ده. په دې منځ کې طالبان دا هم وايې چې د افغانستان د سرو
زرو هغه خوندي پانګه لوټل شوي چې په افغانستان بانک او اړګ کې د
اوسيپنیزو سیفو دننه پرته وه. ویل کېږي چې دا سره زر یا طلاوې په مننونو
نه بلکې په تنوونو (یانې ۴۲ تند) وي." (۴) خینو نورو سرچینو هم د مسعود

او ریانی له خوا د افغانستان بانک د بھرنیو اسعارو او په اړک کې د سرو زرو د زپرمو د غلا په باب خرگندونې کړي دي. کله چې طالبانو د ۱۳۷۵ کال د میزان په پینځمه نېټه کابل ونیو، او بیا د افغانستان بانک ته ورغلل نو نه یوازې دا چې په سیفونو کې بھرنی اسعار نه وو، بلکې له (۵۰۰) ګیزو نویونو خخه تر (۱۰۰۰) نویونو پورې ټول له بانک خخه ایستل شوی وو. په بانک کې یوازې پنځوس ګون او سل ګون نویونه پاتې وو، چې په دې وخت کې بې ارزښت صفر ته د نژدې کېدو په حال کې و. یو شمېر خپر ونو هم د خینو سرچینو له مخې له اړک او د افغانستان بانک خخه د سرو زرو او پیسو په اړه خرگندونې خپرې کړي دي. "واقعیت ته د نژدې سرچینو د خرگندونو له مخې ویل کېږي چې مسعود او ریانی له کابل خخه د تېښتې په وخت کې د بانکنویونو: د طلاتې او موزیم د اثارو او نورې ملي شتمني. تر خنګ هغه (۲۶) تنه او د خینو په وینا (۴۲) تنه سره زره چې کلونه کلونه د افغانسان د ملي پیسو (افغانی) د پشتونی په توګه په اړک کې ساتل کېدل له خان سره پنجشیر ته وری دي. دا طلا په ډېر محramانه ډول او قوي حفاظت سره د اړک په دنه په ځمکنې پور کې ساتل کېدل. ویل کېږي چې دوی په زور سره د دې خونې ور مات کړي او ټوله طلا پې تری وری ده." (۵)

د طلاتې د (۲۲) زرو طلایي سکو او نورو اثارو په باب چې د ډېر تاریخي ارزښت او له ایتهاي مالي ارزښت لرونکي وو، په خپله مسعود ته د هغه پته معلومه وه او د هغو په باب یې اعتراف کړدی: "اثار طلاتې در جائیکه بوسیله حکومت قبلې و هیئت ملل متحد جابجا و مهلاک ګردیده بود محفوظ است". (۶)

له دې خخه بسکاري چې دا آثار د مسعود او ریانی په واکمنې کې موجود وو، خو له کابل نه د هغو له تېښتې وروسته د دې اثارو پته و نه لګدې. له دې خخه بسکاري چې دا اثار یې هم لکه د نورې ملي شتمني په خبر له خان سره وری دي.

د ملي شتمنيو د وړلو په برخه کې هغوي دا خرگندونې کړي

چې مورډ قانوني دولت(!) یو، نو دولت حق لري چې ملي شتمني له یو خای نه بل خای ته انتقال کړي.(!)

مسعود او ریانی چې پر کابل باندې د خپل جنجالیز واک په موده کې کومې پیسې چاپ کړي دي، د هفو د شمېر معلومول خورا ګران کار دي، خود افغانستان بانک د یو کارکوونکي په وینا "هغه پیسې چې د افغانستان بانک ته را رسپدلي او دلته ثبت شوي شمېره پې (دولس زره مليارده افغانیو ته رسپدلي) دا د هفو پیسې یوه برخه ده چې بانک ته را رسپدلي ده. دا چې نورې خومړه پیسې مرکزی بانک (د افغانستان بانک) ته تر را رسپدلو دمخه وېشل شوي د هفو په باب زما ملعومات نه شته."

د طالبانو په اداره کې د کابل مستوفی وویل: "کابل ته د طالبانو تر راتګ لپه وروسته موده کې (۸۲) زره مليارده افغانی، په چلنډ کې وي." خینو کسانو ته به دا خبره د مبالغې وروسته، بنه بنکاره شي چې ریانی او مسعود کانتیزې بار او په ټونو پیسې چاپ کړي دي. هغه وخت چې د دوستم او ریانی ائتلاف په کابل کې پر خای او، نو د کابل په نړیوال هوايی د ګر کې یو زیات شمېر دوستمي ملېشې خای پر خای وي. دوی نه یوازي د هوايی ډګر د زیاتو برخو واک درلود، بلکې له هوايی ډګر نه نیولې تر اړګ پورې په لویه لار کې هم د هفوی زیات عسکر پرائند وو. د دوی له خوښې او مشورې پرته د ریانی حکومت د دي اختيار نه درلود چې خینې مهم شیان له هغې جملې چاپ شوې پیسې له دي لاري انتقال کړي. هر کله چې به نوې پیسې چاپ شوې، کابل هوايی ډګر ته به راول شوې نو یوه تاکله اندازه پیسې به د دوستم ملېشتو ته د حق العبور(!) خپل حق(!) او د باج او خراج په توګه ورکول کېدې. دا ډول پیسې به راساً بازار ته وړاندې کېدلي او د افغانستان بانک کې پې سریال نمبر نه ثبتده. یو وخت دا پیسې د بګرام هوايی ډګر ته هم تلې. له دي پرته بل ستر ګوزار چې د افغانستان پر اقتصاد وشو او انفلاسیون ېې لا پسې اوچت کړ، هغه د مسعود او ریانی یا (شورای نظار او جمعیت) تر منځ د پیسې د وېش سیالی وه. د ریانی په اداره کې یو مهم شخص چې نه پې غښتل د نوم

غلام محمد خبار په دی اړه لیکي: "شخص حبیب الله طبعاً از اداره یک کشور نی از اداره حسابي یک قریه هم عاجز بود".^۶

"اینها چون از عصر و حتی محیط کابل عقب مانده افتاده تر بودند، و هر جا سری می یافتند در صدد بریدن ان می شدند، تا دریک عرصه در شده هیچ سری باقی نماند و آنها به تهایی سرافرازند، پس به شمشیر و زنجیر و اعدام تکیه می کردند".

"انقراض سلطنت شان امان اللہ با استقرار حکومت اغتشاشی بچه سقاو توام بود، و این واقعه در افغانستان به حیث یک "فاجعه" تلقی گردید، مخصوصاً در بین طبقه روشنفکر. وحدت ملی افغانستان به واسطه تولید نفاق عمومی بنامهای پشتون و تاجک هزاره و ازبک، سنی و شیعه و امثال ان برهم خواهد خورد، وبالآخره فضای دیگر و قشر دیگر ایجاد خواهد گردید که بامنافع و مصالح مردم افغانستان ارتباط نداشته و بازار دیگران خواهد رقصید".^۷

د سقاو زوی په واکمنی سره په تول هپواد کې یوه سراسری اناشی رامنځته شو، نوی را توکپدلى تمدن په شا و تمبول شو، د خلکو عزت، حیا، سر او مال په خطر کې شو، پوهې او کلتور او د پرمختګ دروازې وټول شوی، ان تر دې چې بچه سقاو لومړی کار چې وکړ دا و چې: "په خپله کابینه کې پې د معارف او عدليې وزارت ته خای ور نه کړ".^۸ نو هغه حکومت چې نه پکې عدل وی او نه هم د علم ډیوه، سری خپله اتکل کولای شي چې هغه به خومړه دجهل، تیارو او فساد سرچینه وي. سردار فیض محمد خان زکریا وايی: "من شخصاً بچه سقاو را از نقطه نظر اينکه پسر یکنفر سقاو بود انتقاد نمی کنيم (پاشد متاع نیکواز هر دکان که باشد) لیکن اعمال بچه سقاو، ظلم و ستمگاری بچه سقاو، جهالت و وحشت بچه سقاو را ننګ و عار بشریت میدانم و در عصر بیستم سلطه جهل و وحشت در افغانستان یک حادثه بس ناگوار و انفعال انگیز است".^۹

مارشال شاه ولی خان وايی: "اگر اين شورش دوام ميکرد، شيرازه

یادونه پی وشی په کابل کې د ریانی د واک په وخت کې په خصوصي د ول
 د اپه خرگندونه وکره "کله چې نوې پیسې چاپ شي نو په کانتینېرونو کې
 د پاکولم هوايي د ګوته راول کهوي، ابنا د دې پیسو په یو ولسو برخو کې
 (لېن برخې) مسعود او یوه برخه پی استاد ریانی ته والېل کېږي "هغه
 پیسې چې مسعود د بکرام له هوايي د ګر خنه تر لاسه کولی، هغه پی
 پنجشیر ته ولې، پیاپی په خپلو جګړه پیزه فعالیتونو کې کارولې او بهلا
 پل قوهاندان پیږوي راپیول دغه راز مسعود له دې پیسو پرته په کابل
 کې د ریانی له اداري نه هم د پوچۍ فعالیتونو لپاره پیسې اخیستلي
 کومې پیسې چې مسعود د بکرام هوايي د ګر له لارې تر لاسه کولی د هغه
 سریال نعمې (د افغانستان بانک) کې ته ثبتدې په دې ترڅ کې د بې بې سې
 راډيو پوبل دلسي خپر هم خپور کړ، هغه متبع چې د ریانی دولت ته پیسې
 چاپوی د هغه څښې لشخاص او د ریانی د حکومت ځښې جزاواکي په ګډه
 د دې پیسو پو همکار مخکې لمدې چې افغانستان ته راشنی په تور پهزار
 کې په خارجې اسعارو بدلوی او دا اسعار خانته ساتي" د پېښور د صرافی
 په بازار کې هم د اسې پندول پست افغانی لیدل شوی چې تر کابل د مځه
 پېښور ته رسیدلې او په خارجې اسعارو بدلوی شوی دي
 په دې منځ کې لا بل ناواره کار چې سل په سلو کې د انفلاسیون
 د چګهد و سبې کېږي او د جعل کاري پو سخت عمل ګنډ کېږي هغه پر یو
 نمېږي یاندې د سل نوټونو چاپول دي، رانې، دا چې پر پو سریال نمې او پو
 خصوصي نمېږي په یو سریال نمې او یوه خصوصي نمېږ سل کاڼي نوټونه شتې
 د دې دول چعلکاري، یوه خرگنده بېلګه له پنځلې اکادمیسین پوهاند
 عبدالشکور رشاد سره موجوده ده، استاد سره د ذرگیز و نوټونو د سلو کاپیو
 د اسې پوښتل موجود دی، چې د ریانی ادارې چاپ کړي او د تولو سریال
 نمې او خصوصي نمې پوښن دی، د ریانی د ادارې د یو وخت مونټشیو
 او مخالفینو دوستم او انځینر حکمتیار هم نېږد، چاپ کړي دې، پا کېږي
 چې د حکمتیار له خوا په چهار آسیاب کې، په سیز زړ ګون نوټونه چاپ

شول، خود دی شمېر ځکه دومره زیات نه و چې د (دېلي) د ادارې د افلاسيون کجه دومره زیاته شوي ووه چې د زرگون نویت د خیل چاپ لګښت نه شوپوره کولای کله چې د ریانی یه اداره کې د زرگون نویت خیل ارزښت د چاپ له لګښت سره انطباق ته نژدي کړو نو ریانی د پنځم زړه ګښ او پس زړه ګیز نویت په چاپ پیل وک دوستم هم د ریانی د دې ېچی کفایته ادارې تر ځنګ زیات شمېر افغانی یانکنوونه چاپ کړل، خود ریانی د ادارې خواه چاپ شویو افغانی یانکنوونو یه آندول کم دی کله چې د ۱۳۷۵ ل کال کېم د میزان پر ۵ نویته په کاپل کېم د طالیانو د اسلامی تحریک له خواه د ریانی اداره را پېرخول شو، ریانی او مسعود له کاپل نه د هیواد د شمال به لور و تشتیدل، بیا هم د روښې له خواه دوی یه د پیسو چاپ پند نه شو د دوی نوری پیسی هم چاپ کړي چې سریال نمر یې له ۳۲ نه پورته و کله چې طالیانو له ۳۲ نه پورته سریال نمر ناچله اعلان کړو نو دوی سخت وارخطا شول، خو یې یې هم د پیسو چاپ ته دوام ورکن هم یې له ۳۲ نه پورته سریال نمر یاندې لس زړکیز نویونه چاپول او هم یې پورته له یوه (۱۵) سریال نمر نه د پیسو یه چاپول پیل وکړ. داسې وخت هم و چې ریانی او دوستم یه مزار کې د یوه اتلاف انډیوالان وو، خود ته ځانګه پیسی چاپیدلې او دوستم ته ځانګه تر هغه وخته پوری چې طالیانو د اګست یه میاشت کې مزار شریف او د هیواد شمال قول ولاپتونه نه وو نیولی، د ریانی د پیسو چاپولو همدا جال و تر خو چې طالیان نوی پیسی چاپ نه کړي نور احتمال یې هم شته ریانی نه یوازې دا پیسی یه جکړه یزو لارو او د هیواد وانی لیاره لکوټې، بلکې د چېلپو خپلواو او تنظیمي اشخاصو د خانی ګټول پاره یې هم کارولی ده په همدي اړه د (۹۰۰۰) باب په نوم یو خانګړې باب برانستې و چې له هغه خخه د راپیتل شویو پیسو د لګښت وجهه او حساب معلوم نه و دار باب یوازې "د جمهوري ریاست" د خانګړې باب په نوم په خپله د ریانی یه واک کې او د لګښت وجهه پی معلومه نه وه د مالیې وزارت د یو کارکوونکې یه وینا: "یوازې د ۱۳۷۵ ل کال د پیل په یوه میاشت کې له

دې باب خخه ۲۷ مليارده افغانی، خینو اشخاصو ته وریا ورکول شوي دي."
رباني او مسعود د پیسو د دومره سترو گودامونو په زور خلور نيم
کاله پر کابل نيم واکه حکومت وکړ او د زرگونو افغانانو ژوند بې له خپلو
هوسونو قربان کړ.

او سن هېچا ته او ان هفه هېواد ته چې دوي ته بې په ټنونو پیسې
چاپ کړي، هغه ته هم کېدای شي دا پته نه وي چې دوي په مجموعي ډول
څو مره پیسې چاپ کړي دي، څکه چې له هغه چاپخونې نه هم پیسې
ایستل شوي او په خارجې اسعارو اړول شوي دي. که پورتني ټول احتمالات
په پام کې ونیول شي، بیا به هم دقیقه او چورلتیه شمېره تر ګونو نه شي.
دلتنه کېدای شي له دې احتمالاتو نه داسې یوه فرضیه جوړه شي.

۱- هغه دولس زره مليارده افغانی، چې په کابل کې د ربانی په
څلورنیم کلنډ نیماکه واکمنې کې چاپ شوي او په کابل کې د افغانستان
بانک د کارکونکیو په وینا بې سریال نمبر ثبت دي.

۲- هغه پیسې چې دوي - بانک ته تر راولو دمخه د دوستم ملېشو
ته د رشوت او حق العبور په ډول ورکولې - کېدای شي دا د ټولو پیسو له
یوې برخې یانې یو زړ مليارده افغانی سره انډول وي.

۳- هغه پیسې چې د بگرام له هوايې هګر خخه د مسعود له خوا
پنځیشیر او یا نورو سیمو ته ورل کېدې او د (جمعیت) د یو لور رتبه شخص
په وینا د ربانی د پیسو یوولس برابره وي، نو که دا خبره رښتیا وي،
مسعود باید یو سلو څلوبښت زره مليارده افغانی له خان سره وړې وي.

۴- هغه افغانی، چې دوي په یو نمبر سل سل کاپې چاپ کړي دي.
د دې شمېر اتکل خورا ګران دي، خو کېدای شي دوي چاپ کړي افغانی
له یوې مخې سل سل کاپې، نه وي چاپ کړي، خو بیا هم هر څو مره چې
دوي چاپ کړي وي، خرنګه چې په سلو ټه کې ضرېږي نو دا هم لسکونو
زرو ملياردو افغانیو ته رسېږي.

۵- هغه افغانی، چې د چاپونکي هېواد مامورینو او د ربانی د
اداري چارواکو افغانستان ته تر راولو دمخه بهر کې په خارجې پیسو او

اسعارو اړولی د هغه اټکل هم خورا ګران دی، خو بیا هم سلګونو مېلیاردو افغانی ته رسپدای شي.

۶- ټولې هغه پیسې چې ریانی او مسعود د کابل له تېبنتی ۱۳۷۵ کال د مېزان له ۵ نېټې) وروسته چاپ کړي، کېدای شي د هغه پیسو معادل وي چې دوی په کابل کې د خپلې واکمنې په مهال چاپ کړي دی. سره له دې چې له زمانې پلوه دا دوره کمې ده، خو ګتونکې په دې نظر دې چې ریانی او مسعود په دې وخت کې خکه زیاتې پیسې چاپ کړې چې خپل خان او ډلي پړي له مرګه وټغوري او بل له دې وبرې چې کېدای شي طالیان نوې پیسې چاپ کړي، او د یو معیار له مخې زړې پیسې په نوې بدالې کړي. نو دوی به مځکې تر مخکې د پیسو اکمال کړي وي. دوی سره دا وپره هم وه چې "د اسلامي دولت" کوم ماسک چې د دوی پر منځ غورول شوی و، هغه به د وخت په تېربېدو سره له منځه لار شي، نو بیا به دوی ته د پیسو د چاپ امکان بېخې ختم شي.

نو که پورتني تول احتمالات د یوې فرضې په توګه په پام کې ونیول شي، نو ریانی او مسعود به د ۱۳۷۷ ل کال د سرطان تر پایه پورې په سلګونو زره مېلیارده افغانی چاپ کړي وي. دا به نه یوازې په افغانستان بلکې په دومنه زمانی واتن کې د هېواد د خرنګوالي او د نفوس د شمېر په انډول په نړۍ کې د پیشوند چاپ یوې ساری ریکاره وي که چېږي دا په سلګونو زره مېلیارده افغانی د افغانستان پر ۱۵ ملیونو نفوس باندې ووبېل شي، نو هر یو ته به په لسګونو مېلیونه افغانی وررسېږي، چې په منځنې کچه پړي هر افغان ته یو کور ودانېدلې شي، خو استاد ریانی او د هغه قوماندان دا ټولې پیسې د افغانستان په تخریبې ساحه کې مصرف کړي دي، نه یوازې دا چې زموږ د هېوادوالو کوروونه پې اباد نه کړل، بلکې وران پې کړل. دا هم خړګنده خبره ده یوه افغانی چې د هېواد په تخریبې برخه کې کارول کېږي، سل چنده تخریب یانې د سلو افغانی زیان اړولی شي. اوس نو د ریانی د ادارې هغه په سلګونو زره مېلیارده افغانی چې په تېره موده کې پې چاپ کړي دي، یو خل بیا په سلو کې

ضرب کړی چې د ټولن افغانستان د تخریب اجای سرېي ته معلوم شي. دی ګې
لا هغه پیسي له حسابه وتلي دی چې د خارجي انتشارو به توګه دوی غذ
افغانستان له ادبستانو همه تر لاسد کړي او چې پړی ڈاکټران شتمي
پیروزی ده دیا د وئې توړ ده چې د افغانستان د ملی شتمي یوه برخه د دې
اشنځا خوکه خوا بهريو هپوا د ټولن او د غول ټاکټو ته په انتقال شتوبې
د همذې چارو ټرمور د هپوا دوالو اقتصاد د پې ګډوری کړ، د ځینو
ماډي پاکګه پې له مفعه یوره او د شاپت ځایده ځلکو اقتصاد پې ویجاو کړ
هغه چا چې تاکلې اندارو اغفالی پې یې او هغه پې به معین خای او ټا
هم په ټانکو توګه کې ساتلي وې، د وخت په تېرندو سره پې چېل اړزښت
بایلوده په دې باب یو خو مخالله کې ګډا شی کډا ګډا کړي د ۲۷۲ کل کال
په پیل کې (د مجددی صاحب په ائمه مهالله موده) کې د کابل پوهشون یو
استاد په طحالان آباد یې ځل یو کور په درې سود لکه اقفالی خرڅ کړ، هغه
د ځل ملی احسان له مخې دا پیښې په بهريو اسغارو بدالی نه ګړي
ټولن پیښې پې د پیستې تجارتی ټانک په بخاري حساب کې تحویل کړي
له دې چې پیغمو نه تقریبا هغه وخت ټانک او وړه سیم لکه پاکستانی ګلداري
چورې ډې چې په هغه وخت کې د ۲۵-۲۷ روا امریکا ډالرو معادل
وې ډې کې په خو میامش ووئې، د افغانی اړزښت وړخ په وړخ کډه، ان
پهه دې کې یو کال پې ووته، لا ځیتو د وستانو او کورنې له خوا په استاد
فسارون راغمې چې پیښې راوباسې په ګډا لسې لفاغه په کار پې کړي کله چې هغه بانک ته
مزماجعه وکړه، تو بانک وال او ووړته وویل چې موده چا شه له (۵)، لکه افغانیو
زیاتې پیښې نه شو اورکولی او هغه هم نه یوه پاکلې وخت وروښه خزینه
چې استاد په پیښې کې او سپیده، نو ده نه شو کولای په ډې پیښې
نوری پیښې هم ډلکړي او له ټاکلې وخت وروښه بانک نه مراجعه وکړي
له بانک کې د پیښې د یستو یوه بله لاره هم وه او هغه دا چې هر چا بر
شل لکو افغانیو پوری ایستالی تو پنځه لکه اغفالی په باید رشوت ورکړي
وائی، سخو، ده اړی کاره غږه ګښسواه، په دې کې دېره موده تېره سو، او
کله چې د زیاتې د سقوط په اوږدې، په پیښې، ګلزار، تقریبا پیځه سو،

افغانی او یو امریکایی دالر شل زو، افغانیو ته رسپدلى و، نو په دې وخت
سکې د دې د پیسو ارزښت ۵۶ زره کلداري او یا هم "یونیٹ زره دالرو" ته را
تېټې شو.

پر یوه بل شخص باندې چې د ډاکټر نجیب الله د واکمنۍ په وخت
کې یې (پنځوس لکه) افغانی په بانک کې اچوئې وي، پر ځله هم دا کانه
شوې، دا دوه بېلکې مو هسي د (مشت نمونه خروان په توګه واړو) زړور
اکړو هېزادوالو زړول زیانو نه زخملي ادي. په خانګري هولی دل ضربه د
ثابت عایده اشخاصو خصوصاً مقاعدې نو ته زیانه متوجه وه مذ لغمان په
ولادت کې یو ډګروال افسر چې د ډاکټر نجیب په حکومت کې په خپله
همدې رتبه تقاعد شو او د ریانی د ادارې په پیل کې په خپل تقاعد پسې
کابل ته راته، له هغو زرگونو بېلکو څخه یو دی چې بالآخره له خپل تقاعد
څخه منصرف شو. دی واي: "زما د هرې میا شې تقاعد دولس زره افغانی
و او ما خپل تقاعد کال په کال اخیسته، یو وخت داسې راغي چې زما
معاش ثابت پاتې شو او د افغانی ارزښت د پر زیات را پرپوته نو زما د یو
کال ټول معاشر د لارې هغه کرایه او د خورخو د ډوډي لکښت نه شو پوره
کولای چې ما باید په کابل کې د خپل تقاعدي معاشر د اخیستلو لپاره
لګلولی واي، نو ځکه چورلت ورڅخه تېر شوم"

د ریانی ادارې د دې ستر انفلاسیون په نتیجه کې نه یوازې
افغانیو خپل ارزښت بایلود، بلکې د ورخنیو مهمو تجارتی معاملو لپاره
له کاربدنې څخه هم ووټې او خای یې بهرنیو اسعارو خصوصاً کلدارو
ونیو. په کابل کې د ریانی ادارې تر وروستیو وختونو پورې د هېواد په لویو
ښارونو له هېي جملې نه په کابل کې لوې مهمي تجارتی انځینې وړې
تجارتی چارې په زیاته کچه په کلداراو تر یوه حده هم په ډالرو تر سره
کېدې. د ډوډي د دې عمل په نتیجه کې ټول هېواد له یو ستر مالی
انفلاسیون او اقتصادي کړکېچ سره مخ شو او په یاده موده کې د همدې
انفلاسیون په نتیجه کې له سل خلو څخه تر یو نیم زرو خلو پورې د شیانو
نرخونه لور شول.

اخونه:

- ۱) پروفیسور انور الحق احدی، هیله مجله، ۱۳۷۶ ل کاله ۱ گنه، ۶۵ مخونه.
- ۲) پورتى اخخ، ۱۰ مخ.
- ۳) پورتى اخخ، ۱۰ مخ.
- ۴) د بهرنیو چارووزارت له خوا یو برابر شوی ریوت.
- ۵) دیاکتور محمد اکبر اکبر، هیله مجله، هماغه گنه، ۲۷ - ۲۸ مخونه.
- ۶) یاد شوی اخخ، ۸۷ مخ.
- ۷) هنداوه جریده، کبل، ۱۳۷۵ ل کال، ورپی.

ټولنیز حالات

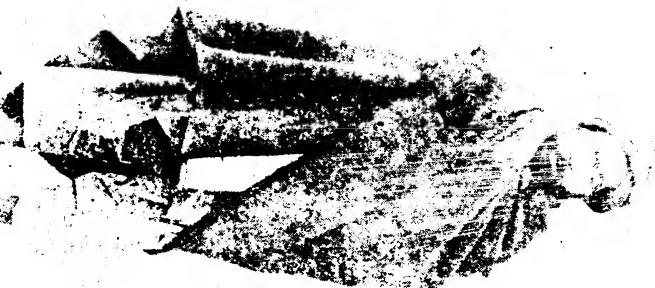
د افغانستان په ټول تاریخ کې دویمه سقاوی (د ریانی-مسعود دوره) تر تولو تیاره، ترینګلې او بې ثباته دوره ده. د دوى د بې واکه واکمنی په خلورنیمو کلوزنوقاد دوى، د دوى د مخالفینو او بیا د دوى د موئتلغینو له خوا دومره جنایتونه تر سره شول چې نه یوازې زموږ د ټولنی په تاریخ، بلکې د نړۍ په تاریخ کې به پېښه بساري ډېر کم وي. پر دې مهال په ټوله افغانی ټولنه کې سخته بې ثباتې رامنځته شو. نه قانون حاکم واو نه اداره موجوده وه او نه هم چا د چا پوښته کولای شو. په خپله هغه خوک چې خانونه یې د واکمنی رسمي مدعيان ګنل هغوي خپله تر غوره تو پوري په جنایاتو کې ډوب وو. "د هغه اخشاریو له مخې چې د غږی راډیوګانو له خوا نشرته سپارل شوی په دې خلور کلن ناورین کې خه د پاسه اتیا زرهه بې ګناه کسان د کابل په بشار کې وژل شوي دي. دا هغه شمېر دی چې نړیوال سره صلیب او نورو خیره موزسټو نشر کړي او تصدیق کړي دي." (۱) دغه راز نور په زړکو ټولنیسانان چې وژل شوی او جا ته یې پته لګبدلي نه ده، هغه لا له دي حساب خخه بېل دي. په لکونو افغانان له کالا، شا، او

د هپواد له نورو سیمو نه یوی او بلې سیمی نه مهاجر شوي. په نسکونو زرد کورونه ویچار او د کابل او خینو نورو بناړونو عامه شتمني چور او نالان شو. د هېچا سر او مال مصتون پاتې نه شو جنسی جرمونه او پېښې، تبستول، زندې کول، وېل، یړغمل کول ورڅيښې پېښې وې.

بلا بېل جګړه مار قوماندانان دومره خپلواک او یاغي، وو چې د هېچا خیال پې هم نه ساته. وايې چې کوم قوماندان د چا مېرمن په زوره تبستولې او خان سره پې ساتلي وه، د بنځۍ خاوند برهان الدين ریانی ته چې خان پې "د افغانستان د اسلامي دولت جمهور رئیس" باله او دا قوماندان هم د ده د تنظیم او "دولت" سړی و، عرض وکړ چې ستاسي. قوماندان بنځه را خڅه بیولې ده، اړانی د هغه بر کاغذ ولیکل: "قوماندان صاحب محترم! زن عارض را ایله نمائید! با احترام، پروفیسور برهان الدين ریانی، رئیس جمهور دولت اسلامی افغانستان" کله چې هغه شخص دا عربیضه هغه قوماندان ته یووه نو هغه وزړته په ګوته وو هله او ایسته پې ګوزار کړ، او وې ویل: "من برهان الدين ریانی را نمی شناسم" خو برهان الدين ریانی سیاهم خان "د افغانستان جمهور رئیس" ګله او له بنار ورځاني، چور او چیاول پې د دینمنانو تبلیغ تر دی لا نوری زړه بوبونوونکې پېښې هم پورې، شوی دي، یو خل د نظار شورا توکيانو د کابل پهار پېښځنه لپونټونو ټرغل وکړ او خه بنځۍ چې پکې وي تولې پې، پې غزته کړي دا جن زیاترو خپری اژانیسونو هماغه وخت خپور کړ، خود ریانی اداوي پېړی نسو و نه ګراوه یه همغوشې ورڅو کې یووه نابالغه نحلی د نظار شورا د یو توبیکي له خوا پې عزته شو، خو ورځی ژوندي. وه او په پلای کې روغتون کې مړه شو، په دویسم مکروه ریانو کې خود شهیدي ناهیمې د استان ټولو افغانانو ته معلوم دي، جو ملې شپږم پور څخه پې خان را ګوزار کړ، خیل عزت پې، وساته او د شهادت جام پې په سو واواوه، خو د بدالمنی داغ پې په لعنه پېږي نه نبود د همدي مهال د تنظیمي جګروهه ترڅ کې خلکوته دوامزه پې عزتی او بدالمنی وړ پېښه شو چې ژبه او قلم پې له بیان خخه عاجز دي. عجیبه خبره خو دا وه چې د کوم شعار په نامه چې دوی راپورته

د ریانی په اسلامي (!) نظام کې غربت او فقر دومره اوچ ته رسیدلي وو چې د خینو پر روانی حالت یې هم سخت منفي تاثير کړي او

و هدت کشور بهم می خورد."^(۸) خکه خود هپواد غازیان د چهل او تیارو د واکمنی د له منځه ورلو لپاره خپل ملي مسوولیت او رسالت ته متوجه شول او د هغه د راپرڅولو په لته کې شول. سپه سالار غازی محمد نادر خان د دغه غازیانو او هپوادپالو سرلینکر و چې دا اناړلشن او سراسری ګلهوډي یې و نه شوه زغملی نو خکه یې د هغه را پرڅولو ته ودانګل، غازی محمد نادر خان په هغه وخت کې د دې سقاوی اناړشی په باب وايی: "اگر این حالت دوام کند، مملکت ویران، اوضاع خطرناک و استقلال که با قربانی های متواالی بدست امده از دست خواهد رفت، انګه زندگی برای ما چه معنی خواهد داشت؟"^(۹)

محمد نادر خان او نورو افغان مشرانو او غازیانو دغه د جهالت، و هشت واکمنی د افغانستان او زموږ د خلکو لپاره یوه خطرناکه ناروغری و بلله چې هم یې د هپواد ژوند تهدیداوه او هم د ولس ژوند، نو ملي لینکر

هغوي یې له عادي حالت نه کېنلي وو. د کابل په اسمایي وات کې یو سړی
د ګنو خلکو په منځ کې په زوره زوره دا چغې وهلي: "توبهه توبهه از اين
اسلام اينها، کاشکي ما کافر میبودیم، که شکم سیر نان میخورديم."
د ريانی اسلامي نظام(!) د خپلو منفي عملونو په وجه خلک بلې
لارې ته متمایل کړل.

که یوازې د کابل په بناړ کې د وژل شویو کسانو احصایه په پام
کې نیسو، نو د ريانی - مسعود د ادارې په هره ورځ (۶۰-۶۵) افغانانو
خپل ژوند له لاسه ورکړي او تر (۳۰۰) خجه زیات وګرو له بناړ خڅه کړی
کړي ده.

د دې ادارې پر مهال د شویو جنایتونو لست خورا زیات دی،
خرنګه چې په دې وخت کې کوم منظم حکومت موجود نه و، نو اکثره
پېښې ثبت شوي نه دی. یوازې د کابل بناړ د امنېي قوماندانۍ له جنایي
جرمونو سره د مبارزې ریاست څینې هغه پېښې ثبت کړي چې خپله د کابل
ټیارياني یا خینو نورو سرچینو دوی ته مراجعه کړي او دوی بیا هغه په خپل
کتابت کې ثبت کړي دی. دلته به له دې کتاب خڅه یوازې د یو نیم کال
(۱۳۷۲ انيمايي او د ۱۳۷۳) د خینو پېښو جدول راورو او په همدي مقایيس
به نورې پېښې هم محاسبه کړو، دلته یو خل بیا یادونه کېږي چې په جنایي
ریاست کې ثبت شوي پېښې د ريانی د او پېښې د هغه پېښو سلنډ
(فیصدی) خه چې زرنه هم نه جوروی.

د کابل شمار د اتلس میا شتو (۷۳۱۱۳۷) او د ۳۷۳ ال کال د خنځه خنځه، پښته ځدوله

شخض	وزنه	خلوره امنتيه حوزه	د تور جريلو گوشه	بنجشنه	۱۳۴۲-۱۱-۱۴	۱۱ بهجي او ۳۴۰۷ بهجي
"	"	"	"	"	"	"
وزنه	غلا	دووجه امنتيه حوزه	دووجه امنتيه حوزه	دوهه افغان	۱۳۴۲-۱۱-۲۵	۵۰ ميلانکور ۳۰ بهجي
وزنه	غلا	خلوره امنتيه حوزه	خلوره امنتيه حوزه	بنجشنه	۱۳۴۲-۱۱-۲۸	۳۶ دسوار ۳۰ بهجي
وزنه	غلا	دووجه امنتيه حوزه	دووجه امنتيه حوزه	جهده	۱۳۴۲-۱۱-۲۸	۳۷ دسوار ۷ بهجي
وزنه	غلا	خلوره امنتيه حوزه	خلوره امنتيه حوزه	جهده	۱۳۴۲-۱۱-۲۸	۳۸ دسوار ۳۰ بهجي
دولت	غلا	خلوره امنتيه حوزه	خلوره امنتيه حوزه	جهده	۱۳۴۲-۱۱-۲۸	۳۹ دسوار ۳۰ بهجي
دولت	"	"	"	د ملي افنيت روشون	۱۳۴۲-۱۲-۵۵	
شخض	"	خلوره امنتيه حوزه	د طاجيک غوره برائي	بنجشنه	۱۳۴۲-۱۲-۷	۵۰ د غوري ۲۰ بهجي
شخض	غلا او گزنه	"	"	د بوران هنفي لوپوري بونه	۱۳۴۲-۱۲-۱۱	۵۱ د شيجو ۲۰ بهجي
شخض	"	دووجه امنتيه حوزه	دووجه امنتيه حوزه	د بورستان سپهسا داله	۱۳۴۲-۱۲-۱۱	۵۲ د غوري ۲۰ بهجي
شخض	غوله	خلوره امنتيه حوزه	خلوره امنتيه حوزه	چاهارشنبه	۱۳۴۲-۱۲-۱۱	۵۳ د غوري ۲۰ بهجي
"	"	"	"	۹۰ فايرپل	۱۳۴۲-۱۲-۱۱	۵۴ ۱۱ بهجي
نامعکونه شخض	غلا	جمهوريت روشون	جمهوريت روشون	دوشنبه	۱۳۴۲-۱۲-۱۱	۵۵ ۱۱ بهجي
شخض	"	دووجه امنتيه حوزه	دووجه امنتيه حوزه	پنجنه	۱۳۴۲-۱۲-۱۱	۵۶ ۱۱ بهجي
شخض	غلا	دووجه امنتيه حوزه	دووجه امنتيه حوزه	دوشنبه	۱۳۴۲-۱۲-۱۱	۵۷ ۱۱ بهجي
دولت	غلا	خلوره امنتيه حوزه	خلوره امنتيه حوزه	چاهارشنبه	۱۳۴۲-۱۲-۱۱	۵۸ ۱۱ بهجي
دولت	غلا	خلوره امنتيه حوزه	خلوره امنتيه حوزه	چاهارشنبه	۱۳۴۲-۱۲-۱۱	۵۹ ۱۱ بهجي
دولت دنارات یعنی پادشاه کم	د خوش بوده بجه	د خوش بوده بجه	د خوش بوده بجه	دو لافت ۲۰ بهجي	۱۳۴۲-۱۲-۱۱	۶۰ د خوش بوده بجه

۵۸	د سهار ۸ بجهی								
شخص	غلا	د کابل و دلت	د گلاب امنیه قوهاداگی فواره	چارشنه	۱۱-۳-۱۳۳۷۳۳	۲۱	د غرمی ۱۲ بجهی	۵۱	
"	غلا	دده افغانیو ماړکت	دووهه امنیه حوزه	چارشنه	۱۱-۳-۱۳۳۷۳۳	۱۱	د سهار ۹ بجهی	۶۰	
"	"	د از افغانو ریاست	دووهه امنیه حوزه	پنجشنه	۱۲-۳-۱۳۳۷۳۳	۲	د سهار ۱۰ بجهی	۶۱	
دون	چارونه	د اړانا کارهه عمومي سړک	څلورهه امنیه حوزه	دوشنه	۱۳-۳-۱۳۳۷۳۳	۱	د سهار ۱۱ بجهی	۶۲	
دون	چارونه	دووهه امنیه حوزه	چوړی څلوره	"	۱۴-۳-۱۳۳۷۳۳	۳	د ماړکو ۱۲ بجهی	۶۳	
نامخونک	چارونه	دووهه امنیه حوزه	دووهه امنیه حوزه	دوشنه	۱۵-۳-۱۳۳۷۳۳	۱	د سهار ۱۳ بجهی	۶۴	
د ۴ کسلوو روزه	دونه او ټه کهنه	دونه او ټه کهنه	دونه موږ پهدا کهنه	شنبه	۱۶-۳-۱۳۳۷۳۳	۱۸	د سهار ۱۴ بجهی	۶۵	
شخص	دوشنه	څلورهه امنیه حوزه	څلورهه امنیه حوزه	چهام	۱۷-۳-۱۳۳۷۳۳	۱	د سهار ۱۵ بجهی	۶۶	
"	دونه	څلورهه امنیه حوزه	څلورهه امنیه حوزه	شنبه	۱۸-۳-۱۳۳۷۳۳	۱	د سهار ۱۶ بجهی	۶۷	
شخص	دوشنه	دووهه امنیه حوزه	دووهه امنیه حوزه	شنبه	۱۹-۳-۱۳۳۷۳۳	۱	د سهار ۱۷ بجهی	۶۸	
دون	څلورهه امنیه حوزه	څلورهه امنیه حوزه	څلورهه امنیه حوزه	کارکوی وات	"	"	د سهار ۱۸ بجهی	۶۹	
انځاځا	دونه او ټه کهنه	دونه او ټه کهنه	څلورهه امنیه حوزه	کړوډه پښه	شنبه	۲۰-۳-۱۳۳۷۳۳	۱	د سهار ۱۹ بجهی	۷۰
شخص	شنبه	لسمه امنیه حوزه	څلورهه امنیه حوزه	څله فتح الله	چهده	۲۱-۳-۱۳۳۷۳۳	۱	د ماړکو ۲۰ بجهی	۷۱
"	شنبه	دووهه امنیه حوزه	دووهه امنیه حوزه	دوشنه	د خواهانه همچه لوړی یوځه	دونه	ماړکو ۲۱ بجهی	۷۲	
"	غلا	دووهه امنیه حوزه	دووهه امنیه حوزه	دونه امنیه وات	شنبه	۲۲-۳-۱۳۳۷۳۳	۱۰	یجهی	۷۳

دوات	غلا	دويده امنيتي حوزه	شنبه	د سري مهاشبي روشنون	۱۳۹۳-۶-۱۸	د غمسي ۱۲ بهمن
"	"	"	پاکتبه	"	۱۳۹۳-۶-۱۵	د هاچکر ۳ بهمن
شخص	"	د رزکتار پارك	چهده	"	۱۳۹۳-۶-۱۵	د سوار ۶ بهمن
"	غلا او زونه	لسنه امنيتي حوزه	شنبه	"	۱۳۹۳-۶-۱۷	د غمسي ۱۲ بهمن
ماکری متوله	غلا او زونه	غلوره امنيتي حوزه	دوشنبه	د ملکرود و ملطف ملشون	۱۳۹۳-۶-۱۷	د غمسي ۱۲ بهمن
ناخودك	غلا او زونه	غلوره امنيتي حوزه	پنجشنبه	د مردمي نسبي شاهه	۱۳۹۳-۶-۱۷	د همار ۹ بهمن
"	دليوه موي پيدا كيدل	لسنه امنيتي حوزه	شنبه	د خوشانه ميني لوري بونه	۱۳۹۳-۶-۱۱	د هار ۲۶ بهمن
شخص	غلا	د وسلبي غلا	دوشنبه	دوشنبه امنيتي حوزه	"	د غمسي ۱ بهمن
"	وزنه	دوشنبه امنيتي حوزه	شنبه	آرالا کارنه	۱۳۹۳-۶-۱۷	د هار ۱۰ بهمن
دارالا تخت	غلا	دارالا خاچي تخت خوشول	سه شنبه	"	۱۳۹۳-۶-۱۹	د همار ۱۰ بهمن
دوات	"	لسنه امنيتي حوزه	دوشنبه	حوالهوي	"	د سوار ۱۱ بهمن
شخص	دليوه موي پيدا كيدل	دليوه موي پيدا كيدل	چهاركده	چهاركده وند آيد	۱۳۹۳-۶-۱۷	د سوار ۱۱ بهمن
"	"	دليوه امنيتي حوزه	دوشنبه	د افالان	۱۳۹۳-۶-۱۷	د همار ۱۱ بهمن
شخص	"	د نجاز لوله کلا خوش خانه	پاکتبه	د نجاز لوله کلا خوش خانه	۱۳۹۳-۶-۱۷	د غمسي ۱۲ بهمن
"	"	دوشنبه امنيتي حوزه	دوشنبه	د افالان	۱۳۹۳-۶-۱۷	د سوار ۱۱ بهمن

نام	نام	نام	نام	نام
د خوشحالی مینمی نوی بوزده				
د سه شنبه	د چهارشنبه	د پنجشنبه	د چهارشنبه	د سه شنبه
۱۳۳۳۸۱۷	۱۳۳۳۸۱۸	۱۳۳۳۸۱۹	۱۳۳۳۸۱۰	۱۳۳۳۸۱۱
د شنبه ۱۳ بهمن	د شنبه ۱۴ بهمن	د شنبه ۱۵ بهمن	د شنبه ۱۶ بهمن	د شنبه ۱۷ بهمن
۱۰۴	۱۰۴	۱۰۴	۱۰۴	۱۰۴
د سهار ۱۰ بهمن	د سهار ۱۱ بهمن	د سهار ۱۲ بهمن	د سهار ۱۳ بهمن	د سهار ۱۴ بهمن
۱۰۵	۱۰۵	۱۰۵	۱۰۵	۱۰۵
د سهار ۱۵ بهمن	د سهار ۱۶ بهمن	د سهار ۱۷ بهمن	د سهار ۱۸ بهمن	د سهار ۱۹ بهمن
۱۰۶	۱۰۶	۱۰۶	۱۰۶	۱۰۶
د سهار ۱۰ بهمن	د سهار ۱۱ بهمن	د سهار ۱۲ بهمن	د سهار ۱۳ بهمن	د سهار ۱۴ بهمن
۱۰۷	۱۰۷	۱۰۷	۱۰۷	۱۰۷
د سهار ۱۵ بهمن	د سهار ۱۶ بهمن	د سهار ۱۷ بهمن	د سهار ۱۸ بهمن	د سهار ۱۹ بهمن
۱۰۸	۱۰۸	۱۰۸	۱۰۸	۱۰۸
د سهار ۱۶ بهمن	د سهار ۱۷ بهمن	د سهار ۱۸ بهمن	د سهار ۱۹ بهمن	د سهار ۲۰ بهمن
۱۰۹	۱۰۹	۱۰۹	۱۰۹	۱۰۹
د سهار ۱۷ بهمن	د سهار ۱۸ بهمن	د سهار ۱۹ بهمن	د سهار ۲۰ بهمن	د سهار ۲۱ بهمن
۱۱۰	۱۱۰	۱۱۰	۱۱۰	۱۱۰
د سهار ۱۸ بهمن	د سهار ۱۹ بهمن	د سهار ۲۰ بهمن	د سهار ۲۱ بهمن	د سهار ۲۲ بهمن

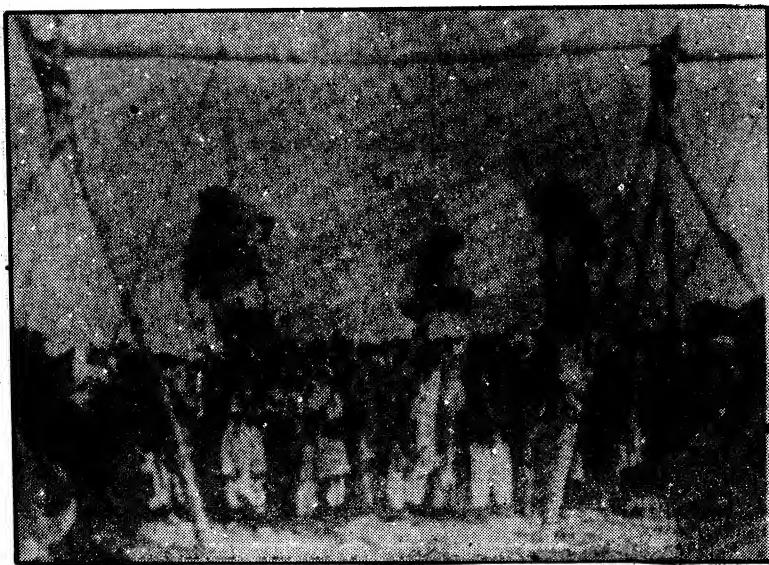
قومي، سيمه ييزه او ڙيني، ڪينه

كله چي ريانی - مسعود او د هفوی ائتلافی انهيوالان د یو نريوال سازشت او ڪورني، توطئي له مخي کابل ته راو رسول شول، نو دوي د سختي ڙيني، سيمه ييزي او قومي ڪيني پر آس سواره وو. راتلونکي ته ٻي نه ڪتل، هري خوا ته ٻي د ڪيني اورونه شنيدل. مسعود خود ائتلاف له همفي لومري، ورخي خپل سيمه ييز، ڙيني او قومي تعصب په ڏاگه ڪر. كله چي دا ائتلافيون په کابل ڪي د ترينگللي واک پر گدي، ڪٻاستل، نو هر چا د خپل ڏلي او سيمې ٿيني و گري خان پسي ڪول او د چور او تالان په لوئ بهير ڪي ٻي په گله ونده واخيسن. په دولتي، علمي او فرهنگي ادارو ڪي داسپي کسان و گمارل شول چي نه یوازي له دې ڪارونو سره اشنا او بلد نه وو، بلکي د دې ڪارونو ضد هم وو.

دوي د پخوانيو ماموريتو او دولتي کار کوونکيو هفه شمبر هم له خان سره ملکري ڪول چي له ڙيني، سيمه ييز او قومي پلوه ٻي له دوي

يې را تول کړ. سره له دې چې په دې وخت کې د ده د کورنۍ خینې غړي له سقاو زوی سره اسیران وو او د محمد نادر خان د مبارزې له کبله ورته هره شبېه د مرګ خطر او د سقاو زوی به همدا اخطارونه ورکول "من از سلطنت دست نمی بردارم، ملتفت باشید که اگر بکابل نیاید و امر مرا نشوید عایله شما تاکنون در کمال احترام میباشد امر میدهم که بصورت بسیار فجیع کشته شوند". (۱۰) خو غازی محمد نادر خان د دې خبرو او اخطارونو پروا و نه کړه، خای پر خای يې سقاویانو ته ماتې ورکړه.

د ۱۹۲۹ کال د اکتوبير پر ۱۵ مه غازی محمد نادر خان د اړګ سلامخانې مانۍ ته ورسپد، د سقاو زوی (۹) میاشتنی واکنۍ يې ختمه کړه، هغه او د هغه خینې نېدې یاران يې په دار وڅوول او افغانستان يې له دې ناروځی خخه وژغوره.

د سقاو زوی او د هغه خو تنه ملکتري د دار خرولو پر وخت

سره اړیکې لرل. د دې دولتی مامورینو د ملګرتیا یوه وجه خو دا وه چې دوى هم له پخوا، نه په ژینې او سیمه یېزه روحیه روزل شوي وو، او د اسې یوې موقعې ته په انتظار وو. بله وجه یې دا وه چې دې مامورینو ته د دوى له ظرفیت، مسلکی مهارت او استعداد خڅه لورې خوکې، ورکړای شوې او بل مهم عامل دا و چې قول د چور او تالان په کار کې سره ګله وو. پخوانیو دولتی مامورینو د خپل ژینې او سیمه یېز پیوستون له امله او په اداري چارو کې د نویو راغلیو واکمنو نااشنایی، او نه ورتیا د دوى تولو لپاره د ګله کار حوصله او ګوزاره برابره کړې ود. ورو ورو د دې ادارې په بطن کې داسې یو ملي ضد او افغان ضد جوربنت سر راپورته کاوه چې ټولو ملي او افغانی ازربښتوو ته یې په سپکه کتل.

سره له دې چې په دې وخت کې بنوونځی او نورو تحصیلی مرکزونه دومره فعال نه وو، خو بیا هم کومو چې په نیمه ډول فعالیت کاوه په هغو کې د داسې افکارو د تدریس هڅه کېدله چې افغان ضد او افغانستان ضد روحیه یې لرله په بنوونځیو او د زده کړي په نورو مرکزونو کې زیاته هڅه کېدله چې تاریخ تحریف او زده کوونکو ته داسې څه و ترزیق کړي چې د خپل هپواد او د هغه تاریخ په وړاندې یا د حساسیت او ضد لاره ونیسي او یا هم بې تفاوته پاتې شي. د دوى دا هڅې د افغانستان د معاصر تاریخ او د هغه خللاندہ ستورو ته زیاتې متوجه وي. دوى دا دوره "دوره استبداد، استعمار و اپارتائید" په نامه یادوله. سره له دې چې په رسمی ډول په تعلیمي او تحصیلی نصاب کې څه بدلون نه و راغلی او نه دوى دومره وخت، امکنات او نوری اسانتیاواپی لرلې چې دوى دې په رسمی ډول د زده کړي په نصاب کې په خپله خوبنې بدلون راولی.

دوى د تاریخ د تدریس یو شمېر نوي بنوونکي چې د دوى ډلو او افکارو ته منسوب وو، د دې کار لپاره ګمارلي وو، هغوي د خپلو نویو نوتونو له لارې دا کارونه تر سره کول. د بېلګې په توګه به د کابل پوهنتون یاد کړو. د کابل پوهنتون د حقوقو او سیاسې ^{علمی} په پوهنځی کې د افغانستان د معاصر تاریخ درس یو وخت د ریانې د ادارې د کابل بشاروال پر غاره و.

دا شخص چې نه ېې په تاریخ کې خه تخصص لاره، نه ېې خه نور منظم
علیم کړی و، هسې به پوهنتون ته د تفون، خان بنودنې او د خپل همدغه
سیاسی غرض لپاره راته. ده به په نوي دقیقی درسمی ساعت کې لومړی
دېرش دقیقې د "خپل اسلامی دولت"! په ستاینه تېر وه، دېرش دقیقې به
ېې د احمد شاه بابا، غازی امان اللہ خان او امیر عبد الرحمن خان په
غندنه او پاتې دېرش دقیقې به ېې پر خپل نوي لکچرنوت او پر خه نورو
خبرو تېروه! د احمد شاه بابا په وړاندې ېې تېک همغه شان دریغ درلود،
لكه خینې متعصب تتنګنځره هندوان ېې چې لري او په کورنې کچه ېې د
امید شاه بابا په باب ویل چې "او حقوق دیگر ملیت های این سرزمین را
در نظر نه ګرفتند، نام این خطه را افغانستان نهادند علاوې بعضی زمین
های زراعتی مردم سمت شمال را به اعضای قبیله خویش توزیع کردند".
د امیر عبد الرحمن خان په باب ېې ویل: "او یک شخص فاشیست،
دیکتاتور و ظالم بود، که اکثریت ملیت های محروم افغانستان به طور
اخض ملیت ستمدیده هزاره را قل و قم ساخت و زمین های آنها را غصب
و به قبایل مریبوط خویش تقسیم کرد، ملیت های ستمدیده و محروم ما
هېچوقت استبداد و دیکتاتوری تک ملیتی این امیر خون شام را از یاد برده
نیتوانند." د غازی امان اللہ خان په باب به ېې ویل: "او یک شخص عیاش
و بزدل بود و در بسا موارد با انګلیسها در تماس بودند. مملکت ما را به
سوی عیاشی کشانید، نظام تک ملیتی نیز در این زمان دوام پیدا کرد،
بالآخره مردم شمال به رهبری حبیب اللہ خادم دین رسول اللہ علیه س‌ا او
قیام کردندا و او را از پا در اورد و هسته یک نظام ملی و اسلامی را در
افغانستان بیان آورد": یوه عجیبه خبره لا بله پکې دا وه چې همدي
"بناروال استاد" محصلینو ته د درس په وخت کې دا خبره هم د درس د
یوې ضمنی موضوع په توګه یاده کړي وه چې "په افغانستان کې حفیظ اللہ
مین (۳۰) زره کسان وژلي، په دې دېرشو زرو کې له ۲۵ زرهو خخه
زرو پورې د نورو ملیتونو او یوازې درې زره پښتنه وو".
په همدي پوهنتون کې یو بل تن چې هغه ته هم د افغانستان د

معاصر تاریخ د تدریس دنده ورکړ شوې وه، تر ده هم خو ګامه د مخه تللى و، خپل نوبت یې د اسې جور کړي و چې په بنکاره یې افغانستان، احمد شاه بابا او د هېواد د معاصر تاریخ نورو خبرو ته پکې سپکاوی کړي و. همدي "استاد" د انجینېر پوهنځي او خینو نورو پوهنځيو محصلينه ته په ازموينه کې د اسې پوښتنې راوري وي: "چرا احمد شاه از تاجکها پاچ میگرفتند و از پشتوهانه نې؟ در مورد جنایات احمد شاه معلومات ارایه دهید؟ در مورد فقر فرهنگي، عقب ګرایي و خصلت قبله یې دوران حاکمیت احمد شاه معلومات ارایه نماید؟ لشکرکشی ها و تهاجمات احمد شاه عليه کشوره همسایه بر کشور ما چقدر زیان اور بود."^(۱) او د اسې نور ډېرې پوښتنې. دا خو په کابل پوهنټون کې دا حال و، په مزار شریف، هرات، تخار او خینو نورو ولايټونو کې خبره له دې هم سخته او بتره وه، په تعلیمي موسسو کې ګمارل شوي اشخاص خو لاخه کوي چې خپله د دې ملي ضد ائتلاف اکثره مشرانو هم په لیکني او ګړني بنې په ډېرې سپین سترګي سره دې مسايلو ته لمن وهله، د شیعه ګانو د حرکت اسلامي مشر محمد آصف محسني چې یو وخت د رباني د اسلامي دولت لوړۍ ویاند و، د ده په خپل اخبار (پیام جهاد، ۱۵۲ گنه) کې چې د ۱۳۷۵ کال د ثور پر^۹ مه نېټه خپره شوې ده، د "تمالی بر فرازهای از پیام سرنوشت ساز رهبری عالیقدر حرکت اسلامي افغانستان حضرت ایت الله العظیمی محسنی" تر سرلیک لاندی د ده په نامه یو مطلب خپور کړي دی. په دې لیکنه کې راغلې دی: "زیان پشتو که ګویندې ګان ان یک سوم جمعیت کشور را تشکیل میدهد بر دو ثلث کشور که بفارسی تکلم میکند در مکاتب جبراً اموزش داده میشود و به حیث زیان اولی رسمي کشور قد علم میکند. ادارات دولتی و اخضاً مقامات عالیه کشوری و لشکری در انحصار اقوام چنین زی و چنان زی است و هېچکس دیگر حق ندارد، حتی استعداد طبیعی و فطری شان مهمل گذاشته میشود تا در ادارات راه پیدا نکند. در عرصه فرهنگی نیز تعصبات ناروا و احمقانه اعمال گردیده است، و تمام امتیازات از قوم خاص و منطقه خاص بوده است. در ننگرهار

فاكولته طب ايجاد ميشود ولی در بدخشان كورس وترنري هم راه انداز نميكردد! مکاتب ليليه، شفاخانه ها و كلينك های انساني و حيواني و تمام امتيازات سياسي و اجتماعي و فرهنگي بنام خطة جنوب و جنوب شرق كشور تمام شده و تمام ساحات ديگر باید فراموشی سپرده ميشود. تمام شهرهای جنوب و جنوب شرق با اumar سركهای پخته و خامه بهمديگر وصل ميشوند ولی از مناطق مرکزی کشور يك وجب سرك خامه هم نعيگذرد.. در شهر خوست خويترين ساختمانها اumar ميگردد ولی در غور و فارياب ذواي درد دندان پيدا نميشود....

در مورد تراكم جمعيت نيز همين گونه ببعدالتي جود دارد، ولايت لوگر با جمعيت در حدود يقصد و شصت هزار نفر با تشکيل واحد اداري اوليه صاحب امتياز است و منطقه جاغوری در ولايت غزنی با جمعيت حدود يقصد و پنجاه هزار نفر عنوان واحد دوم اداري از خود کرده است."(۲)

د ريانی د اداري او د هجه د انديوالاتو اکثر اخبارونه او خپروني که د هبود دنه وي که بهر کي، د زياتو فكري تگلوري منفي و د "فتح" په نامه د هفوی یوه چريده چې په پېښور کي یې خپروني کولي، د نورو ستمي خپرونو په شان لوی احمدشاه بابا ته یې د یو یرغتلگر خطاب وکړ. دا کار یې د دې لپاره وکړ چې متعصب هندوان خوشحاله کري. دوي ان دا هم وویل چې له روسانو ته چې افغانستان یې اشغال کړي و، یرغلگر ویل کېږي نو احمد شاه ته هم باید یرغلگر وویل شي، خکه چې ده هم هندوستان اشغال کري و".

د ريانی زياتي خپروني په فارسي ژيه وي او اکثره ملي ضد ډلي تپلي پري و اکمنې وي، د صبح اميد، پیام جهاد، پیام شهدا، قدس، بالاچصار، کابل، نامه فرهنگ، فرياد عصر، مجاهد، فرهنگ او په نورو نومونو په کابل کي خپروني کېدلې چې اکثره یې په فارسي ژيه وي. د پښتو ونده یا په کې په مطلق دولنه وه او یا هم دېره لېه، ناسمه او نامعياري پښتو، رadio تلوزيون کي هم همدا حال و پښتو خپروني او

پروگرامونه او ان د پښتو نومونې او کلیشې پې بدلي کړي، سیمه یېز، قومي او ژبني تعصب ته پکې لمن و هل کېدله.

په بهر کې هغه خپروونې چې د ریاني - مسعود د ادارې له خوا او یا د دوی په ګټه د ایراني چارواکو په مرسته د ستم، جمعیت او نورو ملي ضد ډلو پیلو له خوا تر سره کېدلې، هغه هم له خپلو کورنیو انډیوالانو څخه شا ته پاتې نه وي. په امریکا کې د ستیمانو (امید) چې د ایران په ډاګیز مادی ملاتو او امکاناتو افغانی ضد خپروونې کوي، تر ټولو زیاتې سپکې سپورې خپروی، د دوی خپروونې نه یوازی دا چې ملي ضد لیکنې خپروی، بلکې اخلاقی، ژبني خوا او د قلم عفت هم په پام کې نه نیسي. دوی هغه خه خپروی چې د چا خبره لمړ په دوو ګوټو پټوی. اکثره متصعب او افغان ضد عنصر دا ډول هڅې تر سره کوي.

مثلاً دوی لیکې: "در کشور ما اقلیتها همواره از طرف پک ګړو ممتاز مورد اهانت قرار ګرفته و به انها کمترین حقوق قایل واز بسا حقوقو مدنی، طبیعی و حتی حق قانونی شان محروم ساخته شده اند." (۳)
"اکثر طبقه حکام در دو صد و پنځاه سال اخیر هېچ وقت جز پر کردن جیب و افزدون زوجات و اندرها غم دیگر نداشتند و جز همین هنري نداشتند." (۴)

"چون برادران پشتون ما بالفطره و بطور مادرزاد از خدمت معاف و مستثنی بودند و انرا برای خود ننگ و عار تلقی میکردند... بناءً پشتون بودن، طالب بودن و افغان بودن یک دروغ سه مجھوله است." (۵)
او داسې نورې ګنې بېلګې.

د ریاني افغان ضد ادارې به چې کله په کابل کې خو ورځې لپو دمه راسته کړه، نو بیا به یې افغان ضد تبلیغات او کمپاين ګوندي کړل. د دوی یوه ملي ضد هڅه هم یدا افغانستان کې د ملي نومونې (ترمینالوژۍ)، رنګول وو، دوی کوښنې، کاوه چې په دولتي او علمي کچه چې په پښتو ژبه کوم نومونه ایښو دل شوي وو او د تول ملت په سطحه متنل شوي وو، هغه بدل او پر خای یې فارسي او هغه هم د ایراني، فارسي نومونه کېږدي. دوی د

ایرانی فارسی ترویج لپاره دومره هخچی کولی چې ان ایران هم دومره ګړندي پر مخ نه دی تللى. دوی له ایرانی جورښت او دود سره سره خینې فرهنګي ټولنې هم جورې کړي لکه "بنیاد فرهنګ"، بنیاد فرهنګ غزالی، بنیاد فرهنګ اردو..." ستمی دلو تپلو چې مسعود او ریانی تول ورسه په یوه ملي ضد خم کې رنګدلي وو، یو خل هڅه وکړه چې د کابل بشار د خینو سیمو نومونه واړوي او پرڅای یې ایرانی نومونه کېږدي. دوی د کابل بشار : پښتونستان وات لپاره د (خیابان فردوسی) نومونه، د کابل د طب نستیتیوت لپاره "دانشسرای پزشکی" د کابل پوهنتون لپاره "دانشگاه کابل"، د پوهنځی لپاره "دانشکده" د راډیو تلوپزیون لپاره "صدا و سیمای ولت اسلامی افغانستان" او خینې نورې نومونی انتخاب کړي وې، خود عملی کېدو امکان یې پیدا نه شو. یوازې د اطلاعاتو او کلتور وزارت لوحة یې په "وزارت اطلاعات و فرهنګ" بدله کړي وه.

په دې کار کې د کابل پوهنتون خینې پنجشیری ستمی استادان، داکټر عبدالرحمن، "د ملکي هوايې چلنډ وزیر" د راډیو تلوپزیون رئیس شمن الحق اريانفر چې په ایرانی فارسی خورا مین او خینې نور ګروپونه او اشخاص شامل وو. خپله ریانی هم له چا نه شا ته پاتې نه شو؛ هغه هم کابل پوهنتون ته "دانشگاه کابل" نومونه په رسمي مکتوب کې کارولې وه. په پوهنتون کې دا مکتوب په دې بنې موجود دی، "تقرر دوکتور محمد افضل بنوال به حیث معاون علمی دانشگاه کابل منظور است. با احترام، پروفیسور برهان الدین ریانی رئیس جمهور افغانستان، ۱۳۷۳/۳۰/۱۱)" د ریانی او نور ستمیانو له هیلو او هڅو سره سره دوی په کابل پوهنتون کې په دې بریالی نه شول چې دا پردي لفظ یا رسمياتو ته داخل کړي او یا یې پر چا ومنی، خو په بلغ او هرات کې پیا دوی ان دپلومونو کې هم دا پردي نوم داخل کړ. پخوا به دپلومونه په پښتو او انگلیسي ژیو چاپېدل، خو دوی پښتو له منځه یوره او پرڅای یې په فارسی ژیه دپلومونه چاپ کړل. د دې ټول دپلوم متن به وګورو.

وزارت تحصیلات عالی و مسلکی

دانشگاه بلخ

سند فراغت

محترم..... فرزند... متولد سال... در سال... شامل دانشکده طب دانستگاه بلغ گردیده و در سال... رشته طب عمومی این دانشکده را بوسیله ماستر موفقانه به پایان رسانیده است. سند هذا به وی تفویض گردید تا از حقوقها و امتیاز آن مستفید گردد.

رئیس دانشکده مزار شریف (۷)

دوی غوښتل چې د کابل پوهنتون دپلومونو لپاره هم همدغه متن
وکاروی، خو دلته ژور عکس العمل وپسodel شو، خو بیا یې هم په دپلوه
کې خو ځایه لکه "دولت اسلامي افغانستان، شماره ثبت"، فارسي ور
ځای کړه.

د ریانی په اداره کې له پښتو ژبې او پښتو سره دومره حساسیت و، چې ده ان په خپله توله اداره کې داسې د کار پښتون وغمه چې هغه دی د خپل قوم او ژبې استازولي وکړای شي. یاپې دا اداره چې دوی دولت اسلامی" باله د یو قوم او یو ژبې اداره وه. دا خبره هغه وخت بنا په داګه او د ریانی ملي ضد او پښتون ضد خپره هغه وخت بنه پسې خرگنده شوه چې د ده د ادارې یو لور رتبه هیئت پاکستان ته سفر وکړ، کل چې د پاکستان او د ریانی د ادارې استازې سره خبرو ته کېناستل، نو "د کابل حکومت وفد د پاکستان جمهور رئیس فاروق لغاري سره په پښتو ژبې خبرې و نه کړي شوي، هغه مهال پاکستانی او افغانی خپرونو ولیکل چې فاروق لغاري په صدارتي محل کې افغان وفد ته هرکلی وویلو نو ورنه یې وغونېستل چې په کومې پښتو، اردو، یا انگلیش ژبې درسره خبرې وکړم افغان وفد ورنه خواهش وکړ چې خبرې باید په انگلیسي کې وي لو وېږد ویل چې زموږ د وفد تول غږي په پښتو نه پوهېږي. دلته د یادنې ور ده چې د پاکستان د جمهور رئیس فاروق لغاري مور پښتنه ده، نو په دي اسار

نوموری بنه روانه پښتو ویلی شي: (۸)

کله چې پاکستانیانو په انگریزی کې خبرې پیل کړې، نو دوی په
انگریزی هم نه پوهېدل، خبره بیخی مسخرې ته ووته. هغه خوک چې د خپل
هپواد له ملي ژبې نه خبر نه وي، هغه به نو خه په یو بل هپواد کې د خپل
هپواد استازولی وکړای شي؟

د دوی افغان ضد یوه بله بېلکه دا ده چې دوی کله " ملي سرود"
جوروه، نو هغه ېې هم دا سې شعر انتخاب کړ چې په هغه کې (افغان) یاد
شوي نه وي. ملي سرود په هر هپواد کې د هغه هپواد په ملي ژبې وي نه په
دویمه یا درېیمه ژبې. وګورئ د ریانی د رژیم ملي سرود:

قلعه اسلام قلب اسیا
جاودان، آزاد خاک اریا
زاده گاه قهرمان بزرگ
سنگر زنده مردان خدا
الله اکبر الله اکبر

تیغ ایمانش به میدان جهاد
بند استبداد را از هسم گست
ملت آزاده ای افغانستان
درجهان زنجیر محکومان شکست
الله اکبر الله اکبر

در خط قرآن نظام ما بود
پرجم ایمان به بام ما بودم
هم صدا و همنوا هم وا
وحدت ملی مرام ما بود
الله اکبر الله اکبر
شاد زی ازاد زی اباد زی
ای وطن در نور قانون خدا

مشعل ازادگی را فراز
مردم برگشت شو رهنا
الله اکبر الله اکبر (۹)

ربانی او مسعود په خپل قومي او د خان غوښتنې په هوستونو کې دومره ډوب و چې ان عقیدوي خواوو او آرونو ته ېې هم ارزښت نه ورکاوه او له وخت لوپدلي شیان ېې ګنل. یو وخت د خینو جهادي مشرانو له خوا پر رباني او مسعود فشار راول شو چې جنرال با به جان او خینې نور کمونستان باید له لوړو خوکیو لري کړي، رباني پر دې دوو لومو کې ګير و، یو خوا د خینو جهادي مشرانو تینګار او بلخوا د خپلون کمونستي-ستمي ملګرو خپگان. یوه ورځ ېې با به جان او خینو نورو کمونيستو ستميانيو ته وویل چې: "شما تشويش نکنید، حالا عقاید شکست خورده، فعلًا بازار قومیت ګرم است". نو په دې وجه ېې د با به جان زړه ډاډه کړ چې "استاد" خوله ما هم ذوه ګامه وړاندې دې. مسعود د باګرام په هوایي ډګر کې یوه ورځ چا ته ویله وو: "اګر پیغامبر هم از طرف جنوب به کابل بیايد من آنرا قبول ندارم." ډې به ویل: "ما اینطور کابل را میخواهیم که کسی دروازه خانه تک تک کنید، کسی نه ګویند که خوک ېې".

رباني - مسعود د همدغو قومي تنګنځريو او تعصب له کبله په دې فکر کې شول چې کابل باید تول خپل کړي، رباني د بدخشانيانو لپاره په بشار کې دننه د خمکو تر خنګ د ده سبز دښته په پام کې نیولې وه چې پر هفوی ېې وویشي او مسعود د چتملي دښته چې پر پنځشیریانو او نورو سیمه والو ېې وویشي. د رباني طرح په هغه وخت کې د ده سبز د خلکو له مقاومت سره مخامنځ شو او د مسعود طرح له کابل نه له تښتی سره سمه ناکامه شوه.

اخونه:

- ۱) د ۱۳۷۰ ل کال په لومړي سمسټر کې د کابل پوهنتون د حقوقو او سیاسي علومو او انجینیری د پوهنځي د محصلینو خرګندونې.
- ۲) محمد آصف محسني، "پیام جهاد" جريده، د "حرکت اسلامي" خپرني ارگان، پرله پسې گنه ۱۵۲، د ۱۳۷۵ کال د ثور ۹ مې نېټې گنه.
- ۳) عبد الرحمن پیمان، اميد جريده، د امریکا متحده ایالات ۲۰۹ مه گنه، ۲ مخ.
- ۴) غلام حضرت کوشان، اميد جريده، ۲۱۰ گنه، ۶ مخ.
- ۵) عبدالله سمندر غورياني، اميد جريده، ۱۹۵ گنه.
- ۶) د پوهنتون د تحریراتو خانګه، دا مکتوب په عام مهظر کې د پوهنتون د هغه وخت رئيس له خوا د ریاني د فرمان په توګه واورول شو.
- ۷) د محمد ظاهردزوی د محمد شفیق په نوم ثبت شوی ۲۵۳ نمبر دپلوم.
- ۸) وحدت ورڅانه، پېښور، د ۱۹۹۶ کال داګست ۱۳ مه نېټې.
- ۹) د راډيو افغانستان ارشیف.

اخونه:

- ۱- دوکتور خلیل الله وداد بارش، امیر حبیب الله کلکانی مردی در حريق تاریخ، پیسونور، ۱۳۷۷ مخ او نور بپلا بپل مخونه.
- ۲- کابلی والا، دمولانا محمد صادق حسین صادق صدیق اثر، د پوهندوی عبدالخالق رشید تبصره، هیله مجله، ۱۳۷۶ مخ ۱۱۰
- ۳- مولانا اغا رفیق بلند شهری، رویداد های بغاوت افغانستان، مترجم آرکوزیوال، کراچی، ۱۳۷۴ مخ ۴
- ۴- تاریخ معاصر افغانستان، از استرداد استقلال تا انقلاب ثور، کابل، ۱۳۶۶ مخ.
- ۵- میر غلام محمد غبار، افغانستان در مسیر تاریخ، ۱۳۴۶ مخ کابل، بپلا بپل مخونه.
- ۶- دوکتور خلیل الله وداد بارش، هماغه اثر، ۱۱۶ مخ.
- ۷- مارشال شاوه ولی خان، یاداشت های من، کابل، د سردار فیض محمد خان زکریا سریزه. ج مخ.
- ۸- مارشال شاه ولی خان، پورتی اخخ، ۲ مخ.
- ۹- سپه سالار محمد نادر خان، // ۳۹ مخ
- ۱۰- حبیب الله کلکانی (بچه سقاو) // ۴۷ مخ

د هپواد فرهنگ ته اړول شوي زیانونه

د طلا تپی له اڅارو خڅه

کله چې مسعود او ریانی د ائتلافونو، سازشونو، توطیو، د ایران، روسيي، پاکستان، فراسي او څينو نورو هپوادونو د استخباراتي هلو خلو او ګله تفاهم په نتيجه کې کابل ته رادننه کړای شول، نو دې سره د ټول هپواد په لویو بشارونو او په تبره بیا په کابل کې دولتي نظام، امنيتي

جورښت او ټولنیز ثبات گلهو هشو. د دې گلهو دی، په پایله کې ټولنی ته د نورو زیانونو تر خنګ درانه فرهنگي زیانونه هم واړول شول. د نورو جګړه مارانو تر خنګ خپله د ریانی او مسعود جګړه مارو هم د فرهنگي مرکزونو او بنسټونو په ويچاري، تباھي، چور او تالان کې تر هر چا زیاته ونده واخیسته. خپله د ریانی د ادارې د یو تن مسؤول په وینا یوازي د ۱۳۷۱ ال کال د ثور په میاشت کې راهيو ټلوپزيون ته پنځه لس مېليونه داله زیان اړول شوی دی. (۱)

وروسته بیا په متواتر دوو راهيو او ټلوپزيون ته زیانونه واړول شول چې ټول زیان پې له درې سوه مېليونه دالو خڅه هم واښت. د ریانی په اداره کې د راهيو ټلوپزيون عمومي رئیس شمس الحق اريانفر د دې زیانونو په باب داسې ویلي دی: "د مرکز د ټلوپزيون د اورېدنه او لیدنې یوازینې دستګاه تخرب شوې او له منځه ورل شوې چې له لس مېليونه دالو زیات زیان دی. د راهيو د لېردنې شپږ دستګاوې کاملاً له منځه ورل شوې چې دا له (۳۰) مېليونو دالو زیات زیان دی. په (۲۰) ولايتونو او ولسواليو کې محلې ټلوپزيونونه موجود وو چې دوه ثله پې له منځه ورل شوې او چور شوې دی.

په (۱۸) ولايتونو کې محلې راهيو ګانې موجودې وي چې درې پر خلور (درې ریعي) پې تخرب او له منځه ورل شوې دی. په ټولو ولايتونو کې د راهيو د اخڈې دستګاوې او په (۴۴) سیمو او ولايتونو کې ګرځنده سینمائي دستګاوې موجودې وي چې اوس نه شئه." (۲)

په ۱۳۷۶ ال کال کې د راهيو ټلوپزيون مسؤولینو هڅه وکړه چې راهيو ټلوپزيون ته د ور رسپدلي عمومي زیان جاچ معلوم کړي. تر پلټنۍ وروسته پې په دې باب یو ریوټ برابر کړ. په ریوټ کې خرګنده شوې ده چې په ټولیز (کلې) ډول د افغانستان راهيو ټلوپزيون ته (۲۵۲) مېليونه داله زیان اړول شوې دی. خو دې سره سره خینې کتونکې چې هغوي د راهيو ټلوپزيون دستګاوې، ستیډیو ګانې، ارشیفونه، ودانۍ او نور وسایط

او وسایل لیدلی، راهیو تلویزیون ته رسپدلی زیان یې له درې سوه مېلیونو
دالرو خخه زیات محسیسه کړی دی. (۳)

په کابل کې د جګرو د پیل په خو لومړیو ورڅو کې یوازی د کابل
ښار د بسوونځیو د ارتیا وړ درسي موادو له درکه (۱۵) مېلیونه دالر زیان
اړول شوی دی. (۴)

لنده دا چې د ریانی - مسعود د ادارې په رامنځته کېدو سره د
هېواد - په خانګړی دول د کابل تولو فرهنګي او علمي مرکزونو ته زیان
اړول شوی دی. دې کې داسې علمي او ګلتوري مرکزونه هم شامل دي چې
یا په بشپړ یا هم په نیمه او یا هم په قسمی دول ویجاري او له منځه وړل
شوی دی. د یادونې وړ ده چې په دې ویجاري، کې د ریانی او مسعود د
اداري د هغه وخت مخالفینو او د دوى مؤتلفینو هم ونډه لرلې ده، خو دا
تکي هم د یادونې وړ دی چې دوى خان د هغه وخت "د اسلامي دولت"
چارواکي ګنې او دولت د فرهنګي میراثونو د ساتې او پالنې مسولیت او
دنډه لري. خو د ریانی او مسعود ډلي چې خانونو ته یې "اسلامي دولت"(!)
وایه، نه یوازی چې دا فرهنګي میراثونه، مرکزونه او ګلتوري شتمنې یې
ونه ساتل بلکې تر هر چا لومړی او په زیاته کچه دوى په خپله د هفوی په
لوټ او تالان لاس پورې کړ. په ۱۳۷۳-۱۳۷۴ کلونو کې په خپله له کابل
رادیو نه د موزیم او نورو تاریخي آثارو په باب چې له کابل له وړل شوی وو
او د پروان - کاپیسا په ولایتونو کې یوه برخه بېرته تر لاسه شوې وه،
خو خبرونه نشر شول، خو بیا هم د یاد شویو آثارو هېڅ پته و نه لګډه.
دلته به په خانګړی دول په ډېر لندیز سره د کابل شار د فرهنګي، علمي
مرکزونو او ګلتوري میراثونو د زیانونو په اړه لند معلومات وړاندې کړو.
دا زیانونه د ۱۳۷۱ کال له ثور خخه د ۱۳۷۵ د میزان تر پینځمې نېټې
پورې دی.

یوازی د کابل په ښار کې په لسکونو بسوونځی چې یا په نیمه یا
په بشپړ ډول له تولو امکاناتو سره له منځه وړل شوې دی. عمومي لګښت
یې لسکونو مېلیونو دالرو ته رسپږي.

کابل پوهنتون:

پنجخوس مېلیونه دالره زیان ېې زغملی، ۲۱ مېلیونه درسي ساعتونه ېې ضایع شوي، دوه مېلیونه توکه کتابونه ېې له منځه ورل شوي، په لسکونو استادانو ېې دنده خوشی کړي، پنځه سوه عنوانه علمي، ژورنالونه اووه زره عنوانه مونوگرافونه، تحقیقي رسالې او کتابونه، د جريدوا او مجلو شپږ سوه کلکسیونه، دوه زره پنځه سوه خطې نسخې او نور آثار ېې له منځه ورل شوي دي. عجیبې خبره خو دا د چې په خپله ریانی او تر یوې مودې پورې درمهانې فنونکو هم په همدي پوهنتون کې زده کړي کړي وي. تراوسه پورې به د نړۍ پر مخ دېره کمې داسي بېلکه پیدا شي چې خوک دي په کوم روزنځي، بنوونځي او پالنځي کې وروزل شي او بیا دي هغه په خپله رنګ کړي او د درنو او سپکو وسلو په زرگونو ګولی. دي ورته په سینه کې تشي کړي.

د کابل فستیوټ:

د دانیو په سلو کې دېرش برخې ېې تخریب شوي. ۴۶ زره عنوانه علمي کتابونه او داستانو ۵ زره عنوانه لیکلني ناچاپ آثار له منځه ورل شوي، لس مېلیونه درسي ساعتونه ضایع شوي، په تولیز دول ېې تول زیان لکونو دالرو ته رسپړې.

کابل پوهنتون: د کابل پوهنتون په شان ېې تر ۵۰ مېلیونو دالرو پورې زیان زغملی، ۱۲ مېلیونه درسي ساعتونه ېې ضایع شوي او په لسکونو زره عنوانه کتابونه ېې له منځه ورل شوي دي. د نومورو مرکزونو تر خنګ د تول هبواو په کچه تر ۱۵ زیاتو دارالمعلمینو هم هبواو ته بنوونکي روزل. دا مرکزونه هم یا په نيمه او یا په بشپړ دول زیان من شوي دي.

حربې پوهنتون:

زیاتې ودانې ېې ویجارې شوې، تول وسایل او وسایط ېې له منځه ورل شوي، په زرگونو عنوانه کتابونه ېې ضایع شوي، په اټکلیز دول

پې زيان سلو مېلیونو ډالرو ته رسپېري
هوايی او هوايی مدافعه پوهنتون اکثره ودانۍ پې تخریب شوي،
كتابتون پې چور شوي، وسائل او وسایط پې غلا شوي، په اټکلیز ډول پې
زيان دوه سوه مېلیونو ډالرو ته رسپېري.

د تختیک اکاډمی او د پولیسو اکاډمی: دا هم د هوايی - هوايی
مدافع او حربی پوهنتون په شان زیانمن شوي چې عمومي زيان پې سلګونو
مېلیونو ډالرو ته رسپېدای شي.

د اسلامي خېړنو مرکز، د پیداګوژۍ انسټیتوټ، د کابل
تختیکم، د تولنیز و علومو انسټیتوټ او د کابل په لوپدیزه سیمه کې نورو
علمی موسسو هم دې ته ورته زيان زغملی دي.

د افغانستان د علومو اکاډمی:

د اکاډمی د كتابونو د ساتې ګدامونه او د پلورونې اکثره ځایونه
چور شوي، په سلګونو عنوانه پروژې، خطې نسخې او تر لاس لاندې، کړي
او کېدونکي کارونه له منځه ورل شوي دي، د اکاډمی خینې ودانۍ
ویجارې شوي، عمومي زيان پې مېلیونو ډالرو ته رسپېري.

د لیکوالو تولنه:

۱۵. زره توکه كتابونه پې چور شوي، ۳۰۰۰ عنوانه علمي كتابونه
پې هم چور شوي چې د دواړو عمومي زيان پې ۳۲۴۰۰۰ ډالره کېږي.
ودانیو ته پې هم د لکونو ډالرو په اندازه زيان اوښتني.

د ژورنالستانو او هنرمندانو تولنه:

دې دواړو اتحاديو ته هم د لیکوالو د تولنې په شان زیانونه اړول
شوي دي چې لکونه ډالره اټکل کېدای شي.

څلواکي فرهنگي تولنې:

لکه ناصر خسرو بلخې، هرات باستان، حکیم سناېي غزنوي،
انجمن فرهنگي امير علي شيرنواي، انجمن دوستدران مولانا، خوشال
فرهنگي تولنه او سید جمال الدین افغان فرهنگي تولنه هم د څلواکي امکاناتو

په حدودو کې زیانمنې شوې دی سینماوی:

د کابل په بنار کې ۱۶ بېلا بېلې سینماوی خینې بې په بشپړ خینې په نیمه او خینې هم په قسمی ډول زیانمن شوی، چې عمومي زیان بې لسکونو مېلیونو ډالرو ته رسپړي.

ملي موزیم:

د ملي موزیم دویم پور رانپول شوی او له دې موزیم خخه (یو لک) پارچې بېلا بېل تاریخي او ارزښتمن آثار غلا شوی دي. په دې موزیم کې د ۵۰ ډرو کالو دمخه آثار هم موجود وو او داسې آثار هم پکې وو چې ارزښت بې په پیسو سنجېدلای نه شي. د ملي موزیم د آثارو مالي ارزښت له تصوره اوچت دی.

د اردو موزیم او نور موزیمونه:

د ودانۍ زیاتې برخې بې نرول شوی او په لسکونو زره عنوانه آثار ترې غلا شوی دي، دغه راز نورو سیمه ییز موزیمونه لکه د هډې، غزنې، کندهار او نور هم یا په بشپړ او یا هم په نیمه ډول زیانمن شوی دي.

ملي کالري:

د ۱۳۷۱-۱۳۷۲ کلونو په موده کې ترې په لسکونو آثار غلا شول او د نورو (۶۹۲) آثارو برخليک لا خرګند نه دي.

ندارتونونه:

یوازې د کابل نندارې په سیمه کې د افغانستان د لاسي صنایعو او نورو برخو (۱۵) لوی نندارتونونه ړنګ او آثار بې غلا شوی چې عمومي زیان بې لسکونو مېلیونو ډالرو ته رسپړي.

خلې او منارونه:

د ریانې د نیماکې واکمنې په مهال د کابل په بنار او نورو څایونو کې زیات تاریخي خلې او منارونه یا په نیمه او په بشپړ ډول ویجار شوی لکه په کابل کې د میوند خلې، د عبد الوکیل خان نورستانی خلې،

د سید جمال الدین افغان خلی، د سناتوریم یادگاری منار، د پل محمود خان د ساعت برج، د پغمان ظفر طاق او خینې نور.

تاریخي ودانی:

په لسکونو تاریخي ودانی هم ويچاري شوې لکه د دارالامان تاریخي مانۍ، د تاجبیگ مانۍ، د اړک دنه د دلکشا او ګلخانې مانۍ، د چهلستون مانۍ، د ستالف مانۍ او خینې نورې چې بیا رغاونه ېې په لسکونو مېلیونو ډالرو ته اړتیا لري.

بیهقی کتاب خپروونه موسسه:

دوه مېلیونو جله کتابونو ترې ډول شوي، ودانیو، وسایلو او وسایطو ته زیان رسپدلى چې عمومي زیان ېې شپو مېلیونه ډالرو ته رسپری.

عامه کتابتونه:

یو لک عنوانه کتابونه ترې غلا شوي، د عامه کتابتونه خانگې هم چور شوي او ودانی ېې ويچاري شوې چې عمومي زیان ېې یو مېلیون ډالرو ته رسپری.

د اړک کتابتون "وطن کوند" او خینې نورو کتابتونه هم په بشپړ ډول غلا شوي. دغه راز نور هېڅه اوی دولتي کتابتونه هم له منځه ډول شوي دي. د دې تر خنګ په سلکونو شخصي کتابتونه ټباه شوي دي. په مجموعي ډول تولنه له منځه ډول شوي کتابونه د شل مېلیونو په شاوخوا کې اټکل کبدای شي.

خپروونه:

د ربانی تر واکمنی دمخه یوازې په کابل کې ترسلو عنوانو زیاتي جریدې، مجلې، ورڅانې او نورې خپروونې خپرېدې، چې د ربانی په راتک اکثره په تېه ودرېدې او له منځه لارې.

چاپخونې:

یوازې د کابل په بئار کې پنځه لس لوې چاپخونې له خپلوا اکشرو وسایلو، امکاناتو، د کاغذ زېرمو سره له منځه لارې، په دې چاپخونو کې د چاپ د تولو ماشینونو شمېر له (۱۰۰۰) ماشینونو څخه زیاترده اوهم په لسکونو تنو کاغذ زېرمه یې لرله. د دې چاپخونو اکشره وسایل له منځه لارې او د څېښو یې ودانۍ هم رنګي شوې. د دې تولو چاپخونو د تولو شتو زیان زر مېلیونه ډالره اټکل شوی دی. (۵)

اخونه:

- ۱- د بې بې سې رادیو پېښتو خپرونه، ۱۳۷۱ ل کال، د رادیو تلویزیون د یو مسؤول خرگندونې.
- ۲- شمس الحق اريانفر، نقش وسایل ارتباط جمعی در جامعه امروز و فردا در افغانستان، کابل، ۱۳۷۴ ل کال، ۳۲ مخ.
- ۳- په ۱۳۷۶ ل کال کې در اهيو تلویزیون د مسؤولینو برابر شوی ریوټ.
- ۴- د بې بې سې پېښتو خپرونه، ۱۳۷۱ ل کال، د بشونې او روزنې د یو تن مسؤول خرگندونې.
- ۵- افغانستان ته اوښتی فرهنگي زیانونه، محمد اسماعیل یون، د ازاد افغانستان د لیکوالو ټولنه، پېښور، ۱۳۷۶ ل کال، د زیاتو معلوماتو لپاره همدا اثر کتلای شئ.

اقلیتونه، سیاستونه او سازشونه

د تولنپوهنی علم، په بپلا بپلو تولنو کې ورخنی ژوند او سیاسی چارو دا ثابتنه کړي چې اقلیتونه یا لپکي په هره تولنه کې د هغې تولنې د اکثریت په انډول بې ثباته وي. له استثنای حالاتو پرته دوی هغه وخت زیات سر راپورته کوي چې هبوا له عمومي بحران سره مخ وي او همدا حالت دوی د خپل خان او ژوند د خپو بپدو او د خپلو غوښتونو د لاسته راولو وخت بولی، ان که د دوی غوښتنې د تولنې او د هبوا له ملي ګټو سره په تضاد کې هم وي. هره تولنه په خپل خانګري موقعیت او حالت کې د خپلو اقلیتونو له دې ډول غوښتنو سره مخ وي. اقلیتونه کېدای شي مذهبی وي یا کېدای شي قومي. هغه هبوادونه او تولنې چې ګن قومیزه وي له دې ستونزو سره مخ وي. په خانګري ډول هغه تولنې چې اقلیتونه پې له نورو هبوادونو سره قومي او مذهبی اړیکي لري په خطرناک ډول له دې بحران سره مخ وي.

افغانستان هم له هغوهبوا دونو خخه دې چې د یو لوی (اکثریت) قوم ترڅنګه خینې واره قومونه او مذهبی لپکي هم پکې ژوند کوي. دا اقلیتونه

کېدای شي پر دوو کتکوريو ووپشل شي: يو هغه لبکي چې له بهرنیو هېوادونو سره ژينې، قومي او مذهبی اړیکې لري او په اصطلاح د طمعې، لمسونې، هڅونې او پارونې اصلې سرچینې پې هم هماګه هېوادونه دي.

دويم ډول هغه اقلیتونه دي چې د هېواد په دننه کې ژوند کوي، خانګړې ژې، تقریباً خانګړی کلتور لري، خو له بهرنیو هېوادونو سره قومي اړیکې او نور ټینګ تعاونه نه لري.

افغانی ټولنې ته لوړۍ ډول اقلیتونه د زیات خطر او سردردي سیب کېږي. په دوی کې تاجکستان، چې د پخوانې شوروی له تاجکستان او له ژینې پلوه له ایران، ازبکان چې د پخوانې شوروی له ازبکستان او هزاره ګان چې له مذهبی پلوه له ایران سره اړیکې لري، خینې وختونه په افغانستان کې د خپلو قومي، ژینې او مذهبی "حقوقو" د تلف کېدو" چې پورته کوي.

سره له دې چې افغانستان يو داسې هېواد و چې د اقلیت او اکثریت خبره پکې چندان مطرح نه وه، که ظلم هم شوی پر ټولو شوی او که د سوکالی لمر هم لکېدلی نو پر ټولو لکېدلی دي. البتہ د خینو واکمنو له خوا به د پردي تېري د مختنیو او خپل اقتدار ته د خطر د له منځه ټولو په نیت پر کوم خانګړي اتیکې ګروپ فشار راول شوی وي، خو دا ټول تال په دې مانا نه دې چې ګنې چا پر کوم خانګړي اقلیت ظلم او تعدی کوي: د نفوسو په انډول په افغانی ټولنه کې ټر ټولو خراب ژوند د پښتنو او دی. یوازې د کوچیانو پښتنو له خواریو دک ژوند او د هغود وګرو شمېر د افغانستان د هر اول، دویم او درېبیم اقلیت له وګرو نه زیات دی، پاتې نور پښتنه خو لا پر خای پرېرده. له دې سره بیا هم په افغانستان کې خینو اقلیتونو ته منسوب اشخاص په قراره کېښتاست او له لري لري سرچینو سره پې اړیکې ټینګ کړل، یا هغوي ورسه اړیکې وساتل او په افغانستان کې پې د "اقلیتونو" "محرومونو اقلیتونو" " مليتهای ستمدیده" او نورو په نومونو شعارونه پورته کړل.
له پخوا زمانې راهیسې روسان په دې ګروهه وو چې د منځنې

په حاکمیت کې محاکومیت

له کلونو راهیسې او په تېرہ بیا په دې تېرو دوه درې لسیزو کې
ډېر خله دا خبرې او بدل شوي، تحریک شوي او یا په شعوري او ناشعوري
دول ورته لمن و هل شوې چې گنې "له سوونو کلونو راهیسې پښتو پر
افغانستان حکومت کړي، ټول "حاکمیت" د دوی او واړه قومونه او لېکي
ترې محروم وو."!

ظاهرآ خو دا خبره د خینو ذهن تېر ایستلای شي ځکه چې د پښت
(نسل) له پلوه له لوی احمد شاه بابا خخه رانیولې بیا تر اوسه پورې د بچه
سقاو، بېرک کارمل او برہان الدین رباني له نیم واکو او ترینګلو حکومتونو
پرته چې کارمل یې کشمیری او دوه نور یې تاجیکان دی، بل چا حکومت
نه دی کړي، خو که لې خیر شو خبره د اسې نه ده. په حقیقت کې په یوه وخت
کې دوو متوازی حکومتونو د یوه حکومت په نوم حکومت کړي. یو
حکومت هغه و چې سیاسي، دفاعي، ټولنیزې او نوری چارې یې سرته
رسولې او ظاهرآ اکثره پښتنه یې په حساسو پوستونو کې مقرر وو. بل
دفتری او ژینې حکومت و چې هغه تولې چارې یې په دفتری قلمرو کې
شاملولې، د کتابت او نوری چارې یې سمبالولې. په دویم حکومت کې
پښتنه هم وو تاجیکان هم، قزلباشان او نور واړه قومونه هم، خو که هر

اسیا د قومونو تر ایل کولو وروسته به د افغانستان خینې سیمې هم د همدغو قومونو د قومي اريکو په واسطه ایل کړي، خو خینې پښتنه د دوی پر دې نیټونو پوه وو، نود روسانو د احتمالي او یا هم خرګند او جدي خطر په وړاندې بې پښتنه په شمال کې د یوه پولادي دپوال په توګه ودرول او هم بې د هغه ځای شاري خمکي پري ابادي کړي. روسان هم ارام کېښنastل او خپلې هڅي بې پیل کړي. کله چې د افغانستان په اساسی قانون (د اعلیه حضرت محمد ظاهر شاه د وخت) کې پښتو ژبه رسمي او ملي اعلان شوه، نوروسانو د یوې تبصرې په ترڅ کې وویل "د افغانستان د دولت سیاست د پښتوپالنې په لور روان دی". (۱)

وروسته بې په عملی اقدام لاس پوري کړ، کله چې پر ۱۳۴۲ کال "د خلکو ډيموکراتیک ګونډ" جور شو، نو "بېرک کارمل او طاهر بدخشی" چې یو بې کشمیری او بل بې بدخشی ازېکو، د کمونیستی فکر تر خنګ ملي نفاق ته د لمن وھلو په فکر وروزل او کله چې بې کارمل د ۱۳۵۸ ل کال د مرغومي پر شپږمه نېټه د خپلو عسکرو په زور په کابل کې پر تخت کهناوه، نو د دې لپاره چې د افغانستان اکشريت تولنه په یو مېهم ډهني جال کې راګیره کړي او هم ستر تاریخي مسؤولیت پر پښتو رواړوی، نو کارمل خان "پښتون" معرفی کړ، خود ده خبره هغه وخت را برسپړه شوه چې د "حقیقت انقلاب ثور" په ورڅانه کې کارمل خپل خان "پښتون" معرفی کړي او محمد بریالي چې د کارمل د پلار زوی (ورور) و خان بې تاجک بنوولی او د اخبار ترو بشل کېدو او لوستلو وروسته دوی دې تپروتني ته متوجه شول. وروسته بې د اخبار د تولیدو هڅه هم وکړه، خو خلک وخته پوه شوي وو. له همدي وچي بېرک کارمل تر پایه پوري خپله بشپړه پېژندنه چاپ نه کړه، خکه چې د ده اصل او نسب پکي خرګندېده. د ده په وخت کې قومي او ملي مسائلو ته په پته په ډېر شدت او بسکاره په احتیاط لمن ووهل شوه. د کارمل "صدراعظم" سلطان علي کشتمند په ډاګه دانیس ورڅانې د ۱۳۵۹ کال په یوې ګنې کې پښتو ته د "اکشريت بې فرهنګ" خطاب وکړ، د "ملیتونو" نومونې دود شوې، ستمي

فعالیتونه په بنکاره را خرگند شول او په دا ګه یې د روسانو د شتوالي پلوی او د پینشنو د حاکمیت غندنه کوله. په کابل پوهنتون کې له یوه ستمی سره د شدید بحث په ترڅ کې د هغه له خولې دا خبرې راوتلي چې: "برای ما بې تفاوت است چه غلامی رو سها باشد چې از پشنونها، رو سها خو خوب است برای ما خو یک چیزی میته، پشنونها برای ما چه میته؟".

کله چې ورته وویل شول چې تاسې خو دله د پینشنو غلامان نه یاست، تاسې ته خو په خپله ژیه د لیک لوست زمینه برایبره ده. تاسې خو تول فرهنگی مرکزونه او هر خه نیولی دي؟ خو بیا هم هغه د زهرو په کینې لړل شوی او چا قانع نه شو کړلای.

د کارمل په ائتلاف کې د هغه د یوه هم خنګ ملګري د خولې خبره ده چې یو خوک کارمل ته را غلل او د پینشنو په وړاندې یې د هغه د سیاست د بدلبډو غوښتنه وکړه. هغه په هغه ورځ سخت نشه او د نشي په ترڅ کې یې دا خبرې له خولې راوتلي: "پشنونها بسیار مردم مغورو و با غیرت هستند و تنها ما هستم که غرور و غیرت اینها را شکستانده میتوانیم و بس".

د افليت استازو(!) او یا د اقلیت په نوم سیاستوالي دا فکر کاوه چې له پردي یاري پرته له پینشنو سیاستوالي سره رقابت نه شي کولی او نه واک ته رسپدلي شي، نو د پرديو له غوښتنو سره سم یې خپلې غوښتنې هماهنګ کړي او د هغوي په زور یې خانونه قدرت ته ورسول. دي عمل ته په پنځوسمو کلونو کې لوړۍ کارمل لاس ور اوږد کړ او کله چې هغه او د هغه را وستونکې د ولس په زور له ماتې سره مخ شول، نو بیا بساغلي مسعود او ریانی د کارمل رول پر غاره و اخیست. روسانو دا خل د خپلې ماتې د جبران په هیله ریانی د کارمل په رول کې میکیاژ او د کابل تر بناره یې د سازشونو، ائتلافونو او نا چله پیسو په زور را ورساوه. مسعود او ریانی هغه خه تر سره کړل چې د کارمل لاس لا ورته نه و رسپدلي. د کارمل شاګرداوو او پلویانو "فرید احمد مزدک، او نعم الدین کاویانی" پر ۱۳۷۱ ل کال په مسکو کې د خپلې پلویانو یوې غونډي ته د خبرو په ترڅ

کې وویل: "مودر په افغانستان کې دوه اساسی کارونه تر سره کړل. یو دا چې
قدرت مو له اکثریت نه اقلیت (له پښتنو نه تاجیکو) ته انتقال کړ او بل مو
(جمیعت) له افراطی موضعی نه معتدلې موضع ته را کش کړ."

ایران هم له کلونو کلونو راهیسې د افغانستان قومی وضعه
څارله، نو لوړۍ ېې په ایران کې د شیعه ګانو اته ګوندونه سره جوړ او په
یوه ګونډ "وحدت اسلامی" کې ېې سره متعدد او بیا ېې سیاسی صحنې ته
را دنه کړل کله به ېې په دولت کې د ۲۵ کله د ۳۰ او کله هم د ۳۵
فيصو حقوقو او د شیعه مذهب د رسمي کولو غوښتنه کوله. په لوړۍ
ګام کې خود اقلیتونو د حقوقو تول مدعیان په یوه خپل کې سره ودرې دل
"همه علیه پشتو نیم" شعارونه را پورته شول. ان خبره تر دی ورسبدله چې
د انسانانو په سرونو کې میخونه تکوهل شول. چا د فیروزی سیستم خبری
پیل کړي، چا ۳۰-۲۵ فيصو حقوقو تولو اقلیتونو د حقوقو
غوښتنه کوله، خوڅه وخت لا تېر نه و چې د (اقلیتونو حامی اقلیت) لپو
خپل ۶ کیلومتری حاکیت مزی تینګ کړل نو بیا ېې په خپلو اقلیتونو
پسې پښې را لوڅې کړي. په افشارو کې مسعود او ریانې هغه خه له هزاره
ګانو سره وکړل چې د هیواد تاریخ تر او سه پورې دا ډول بېلکې نه دی ثبت
کړي. د ۱۳۷۲ کال د جدي په جنګونو کې د دوستم د ازیکو ملپشو له
اسیروانو سره هم همدا چلند وشو. د بې بې مهرو غونډۍ تر شا ېې په
سلګونو ازیکان ووژل او بیا ېې پر ۱۳۷۳ کال په درې بیمې او خلورمې
کارتنه او نورو سیمو کې له هزاره ګانو سره هم دا چلند وکړ. په دې برید کې
یوازې خلور سوه هزاره ګان لادرکه وو، د کورونو مالونه ېې لوټ شول او
ان پر پیشوې ېې تېرې وشو. په هغه شپو کې د بې بې سی راډیو دا خبر چې
"یو پنځیشیری د غلا پر مالونو بار د هزاره ګانو له کورونو راووت" نشر کړ.
عجیبې خبره خز داوه چې یو وخت ریانې جمهوررئیس(!) مسعود د
فاغ وزیر(!) او استاد فرید صدراعظم(!) و، خو بیاهم د احمد شاه مسعود له
خوا د کابل نبار د عامه کتابتون پر دپوال داسې یو شعار لیکل شوی و:
"ما خواهان حقوق اقلیت ها و خواهان انتخابات به شیوه اسلامی هستیم"

نو سری حیران پاتې شي چې نور نو په هېواد کې کوم مقام پاتې و چې لېکيو ته ورکړ شوی واي. له دې خخه دا خبره بنه خرګند پېږي چې د اقلیتونو حقوق خینو کسانو ته یوازې هسپې یوه پلمه وه. کله چې مسعود او ریانې په کابل کې د نیمه واک واکوال وو نو اقلیتونو ته یې بنه حقوق ورکړ!
 د لېکيو د حقوقو د مدعیانو سیاسی او اخلاقی شخصیت خو به هغه وخت بنه په ډاګه شو چې دوی به یو بل سره د ګتمو پر سر وران شول او توبیک ته به یې لاس کړ. یو خل ریانې دوستم خپل ولیعهد او قایم مقام وټاکه او هغه پې د خپلې زوی ولی، په مهربانی او لوربینې ونازاوه، خو خه موده وروسته یې هغه آق او پلار د زوی پر ضد ستر چهاد اعلان کړ، له درنو جګرو، بنسټنځلو او دېښمیو وروسته بېرته پلار د زوی په حضور مشرف شو. پلار د زوی مشری او واک ومانه، ملت تباہ شو، خو دوی بېرته غاره غږی شول. د ۱۳۷۱ ل کال په بهير کې چې د (جمعیت) او (وحدت) د ډلو ملي ضد ائتلاف پر خای و، نو عبد العلي مزاری د کابل تلویزیون نه لارې د ریانې "اسلامی حکومت"(!) د "محرومو مليتونو"(!) د حقوقو مدافع ګانه، خو کال لا وتنې نه و چې د "محرومو مليتونو"(!) د "حقوقو مدافعان"(!) په خپلو کې سره ولوبدل. عبد العلي مزاری ټول هغه رازونه فاش کړل چې د نظار شوری د ستمی ډلي له خوا د هغوي د ائتلاف په وخت کې هغه ته ویل شوی وو.

عبد العلي مزاری د (حزب اسلامي) له (پیام ازادی) را د یو سره د ۱۳۷۲ ل کال د جدي له جنګونو وروسته د یوی مرکې په ترڅ کې وویل: "مسعود خو خله ما ته هیئت راولپېړه او وېې ویل چې موده او تاسې ټول محروم مليتونه یو، موده باید ټول سره یو خای او متخد او سوا او د پښتو دوہ سوہ کلن استعمار ته باید نوره اجازه ورنه کړو، او سوا کمنې محرومو مليتونو ته انتقال شوې ده باید د هغې ساتنه وکړو...".

کله چې د دوستم او مسعود تر منځ اختلاف پیدا شو نو هغوي هم د ریانې او مسعود د ملي ضد خپرو په اړه یو شمېر رازونه رسوا کړل.
 همدارنګه نظار شورا او جمعیت د کابل را د یو، تلویزیون او د خپلو نورو

خپرونو له لاري د عبد العلي مزاری، هزاره گانو او از يك ملپشو له ظلمونو او وحشتو تو نه پرده پورته کره. دوي ان يو د بل مخابروي تماسونه ثبت کرل او د يو بل دول دول ظلمونه يې داگيز کول. د هزاره گانو د "وحدت حزب" منابعو د مسعود له خوا په افشارو کي د هزاره گانو د عامه وزني مصور ويدبويي تلوبيزيوني فلم جور کري و، پنجشيرانو او نورو هم د هزاره گانو د هفو صحنو مستند فلمونه تر لاسه کري چې د مري نخا (رقص مرد)^{۵۰} يې پکي ثبت کري ده. کله چې مسعود د کابل بنار واکمن و د هزاره گانو د وحدت حزب بوي خپروني مسعود ته د فاشیست خطاب کري او په دې باب يې ليکلي دي: "فرای فاشیستان، صلح نيز جنگ است. فردی که جنایت کرده است قتل عام کرده است و اگاهانه شعار "هزاره کشي" "از يك کشي" و "پیشتوں کشي" داده است چگونه می تواند به صلح تن در دهد که اولین پیمانش انحصار طلبي سیاسی و فارغ شدن پایتخت ملت و حضور نظامي سکتاریزم فاشیستی است، کابل برای مسعود حیثیت همان "تخت" را دارد که در پایش "قبر" تخت نشین تعییه شده است.

موجودیت غیر قانونی و انحصار بیشتر مانه و بر هنر فاشیزم کابل، بر هیچکس کمان نیست، هیچکس نمیتواند انکار کند، فاشیستان حاکم بر کابل، نه تنها دشمنی خایانه با اقتدار ملت محروم نموده، بلکه بزرگترین جفا و خیانت سیاسی و اجتماعی را در برابر سرنوشت جامعه خویش نیز مرتکب شده اند. ماهیت تبلیغات جنگی فاشیزم کابل را در برابر احزاب مخالف، صرف تبلیغ در برابر ملیت ها تشکیل میدهد، اگر جنگ با جنبش ملی و اسلامی است، جنگ با از يك ها تبلیغ میشود و حملات تبلیغاتی از طریق افواه سازی ها بر علیه کرامت و حیثیت انسانی يك ملیت سازماندهی میشود، اگر جنگ با "حزب وحدت اسلامی" است با صراحة "جنگ با هزاره و از هزاره ها انتقام بگیرید" تبلیغ میکنند که حتی خود احمد شاه مسعود، در فلمی که از حمله سه روزه ماه حوت خویش بر غرب کابل تهیه کرده است، لفظ "هزاره و هزاره" را صریحانه به جای "وحدت" میگذارد و در مخباراتش صدا میزنند که "خط هزاره ها...،

سنگر هزاره ها..." و وقتی جنگ در برابر "طالبان" است جنگ در برابر "پشتونها" و "پشتونیزم" و حکمتیار دوباره پشتونها تبلیغ میشود." (۲) د "وحدت حزب" یو ویاند له بی بی سی سره په یوه مرکه کې له حکمتیار سره د خپل ائتلاف په باب وویل: "موږ تر او سه پورې دولس خله له مسعود سره پروتوكولونه امضا کړي او دولس خله هغه مات کړي دي، نو خکه موږ له حکمتیار سره ائتلاف وکړي."

په کابل کې د ریانی د خلورنیم کلنۍ نیمواکې واکمنې په موډه کې دوی په اصطلاح د لپکیو د حقوقو مدعیانو په سلکونو خله یو له بل سره ائتلافونه وکړل، خوبیا مات شول او بیا بې جګړي پیل کړي. دوی سره په سیاست کې هېڅ اخلاقی اصول او علمی معیار موجود نه، چې د هغه له مخې د دوی سیاسی شخصیت ته اخلاقی پرستیز ورکړي. پر هرې دلي چې به لړه سخته راغله، نو بېرته به بې له خپلې پغوانې دېمنې دلي سره ائتلاف او سازش وکړي.

د ماشونهانو په خېر بې ورڅ کې خو خله جګړي کولې او بیا سره بېرته پخلا کېدل. د دوی په هړه نوې دوستی او دېمنې کې به د منافقت پت راز پروت و د دوی په هر نوی ائتلاف او بیا د هغه په رنګېدو سره به زموږ هېواد ته ګن شمېر ډرانه زیانونه وارول شول او بې شمېر هېوادوو بال به د ژوند له نعمت خخه بې برخې شول.

د (بچه سقاو) او (کارمل) له تجربو وروسته، له ۱۳۷۱ ل کال راهیسې دې دلو او اشخاصو خپل هويت، سیاسی ظرفیت او کفايت نور هم خرگند کړ. د "اقلیت" په نوم شعار پورته کول او بیا د تول هېواد د ادارې چارو غوښتل او پر سیاسی چارو خېتې اچول خپله دوه متضاد فکتورنه دي. کله چې خوک په یو هېواد کې د "اقلیت" خبره او د هغه د حقوقو مسئله رامنځته کوي نو بیا خو یوازې په همدي محدود چوکانه کې د هغه واک او صلاحیت د بحث ور دی، نو بیا خو پر اکثریت او تول هېواد پاندې د واک خېرې په خپله نهی کوي. دوی له یوې خوا د لپکیو د حقوقو چغې پورته کولې او له بلې خوا بې جمهوری ریاست، د دفاع وزارت او

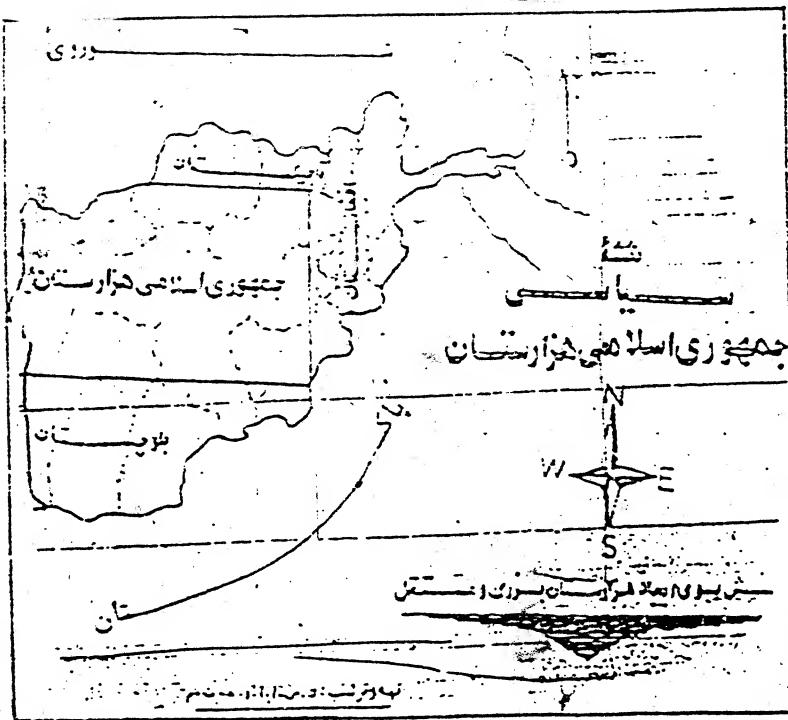
اکثره دولتی پوستونه غوښتل. نو چې جمهوري ریاست، د دفاع وزارت او نور مهمن پوستونه د اقلیت حقوق وکنل شي نو اکثریت ته به خه پاتې شي؟
لکه خنګه چې د مخه یادونه وشوله د ټولنپوهنې له نظره لوکې بې
ثباته وي او کله کله د خپلو ګټو لپاره پر یو دریسي خواک او بهرنی قوت
ډډه لکوی، دغسې د پېښو رښتینې واقعیت ته هم غاره نه بدي. په
افغانستان کې هغه لوکې چې له کوم بهرنی هبواو سره قومي، ژئني او یا
هم مذهبی اړیکې لري د هغه مدعیان ډېر زیات فریاد کوي.

"حزب وحدت" او "حرکت اسلامي" چې خانونه د هزاره ګانو د حقوقو ساتونکي بولی، ډېرې داسې بېلکې په لاس کې شته چې دوی اصلأ د افغانستان شتوالي نه غوښت، دوی په ایران پالنه کې دومره ډوب وو چې اصلأ د افغانی ټولنې واقعیتونه یې نه پېژندل. دوی ته د ایران داسې بې درېغه پوځي مرستي، لمسونې را رسپدلي چې هغه د افغانستان واحد جوړیت ته زیان او خطر متوجه کولای شو. د طالبانو د لوړ کچ د یو مامور په وینا موب چې کله عبد العلی مزاری ونیو د "حزب وحدت" له دفتر خڅه ځنې داسې اسناد هم لاسته راغلله چې په هغه کې دوی ته د ایران مرستي ډاګکیزه شوې دي. هغه وخت چې مزاری او ربانی سره مخالفین وو، نو ایران هره میاشت له مزاری سره (لس مېلیونه) ډالره مرسته کوله. کله چې "حزب وحدت" پر دوو ډلو (مزاری او اکبری) ووپشل شو، نو پینځه مېلیونه ډالره یې یوه ته ورکول او پینځه مېلیونه ډالر بل ته! ایرانیانو دغه راز "حزب وحدت" ته د افغانستان د وېشلو دنده هم ورکړي وه. د (اېف یې) د ریوټ له مخې "په کاپل کې د احمد شاه مسعود د نظار شورا او حزب وحدت تر منځ د خونریو جګړو په ترڅ کې حزب وحدت د افغانستان په پایتخت کاپل کې د "جمهوري اسلامي هزارستان" یوه نقشه خپره کړي ده. په دې نقشه کې افغانستان د تاجکستان، بلوچستان او "هزارستان" پر سیمو وېشل شوی. په دې نقشه کې یو شعار هم لیدل کېږي:

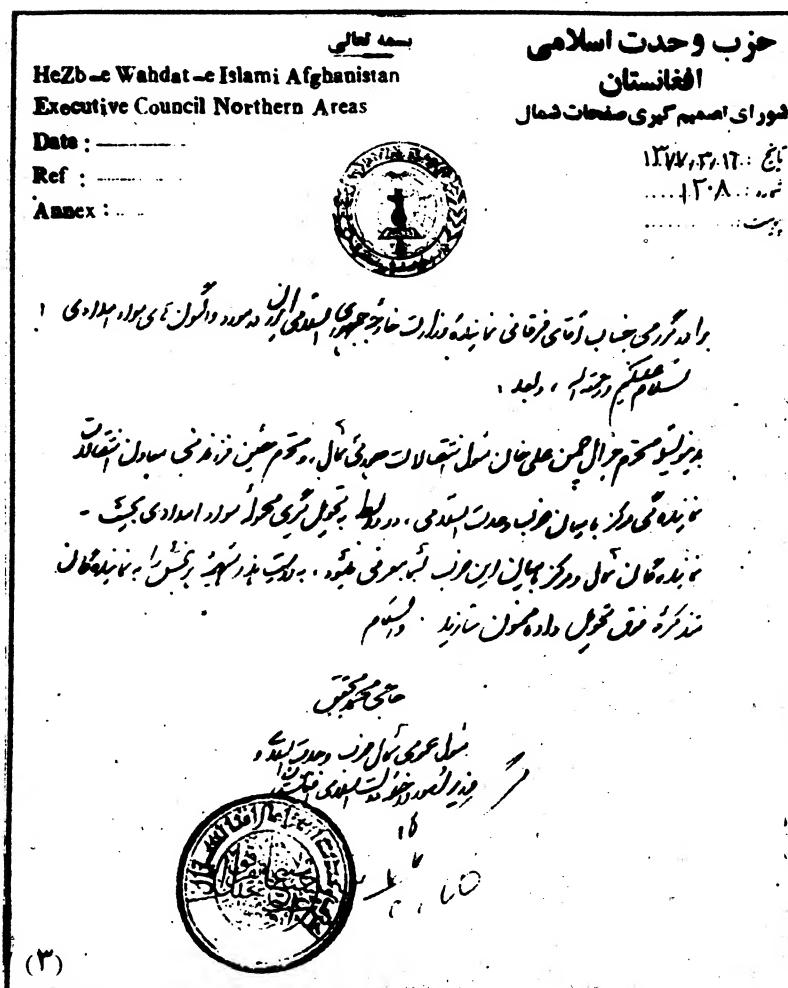
"بد پیش به طرف ایجاد سرزمین بزرګ و مستقل هزاره" نقشه د هزارجاتو هغه برخې چې له ایران سزه هم سرحده دی او د "هزارستان" برخې

ګنډل شوي، بنکاره کوي.

تر ټولو جالبه خبره دا ده چې د بلۇخو، تاجکو او هزاره گانو د
تسلط له سیمو پرته نورې پاټې سیمې د افغانستان برخې ګنډل شوي دي.
وگورئ په خپله دا نقشه:

د ایران او د هزاره گانو د حقوقو مدعیانو روابط وروسته دومره ټینګ
شوي وو چې دوي هر خه له وسلونه نیولې تر پیسو پورې نېغه په نېغه له
هغونه تر لاسه کول او هغوي هم بې له کومې پوښتنې افغانستان ته راتلل
او دوي ته یې مرستې رسولي. وکورئ دا لاندې سندونه چې د دوي ته
منع انکار نه کېدونکي اړیکې نېي:

(۳)

١٢١

برادر رفقاء هنرمندانه را

١٢٦

٥٠٠ تھف - مکہ منور -

٤٠ - *كِبَرَ* -

ریخت - ۴۰ نیمیه

٥٦٦ - حادل ١٢٥ mm - سعات راست بگز

ریاضی مسود دهنه و برازرنده تک مشکرم.

(F)

خوک وو هفو یولو دفتری چارې په فارسي ژې سرته رسولې له عملی پلوه دا حکومت د فارسي ژیو په لاس کې و، دا چې د پښت له پلوه هر چا په دې حکومت کې کار کړی دی او یا ېې کاوه که هر خوک وو خو خرنګه چې تول د فارسي ژې پرمختګ او حاکمیت سبب کېدل، عملاً فارسيوانان یا فارسي ژې ګنل کېدای شي. له همدي کبله زیاتو فارسي ژیو ورو ورو دریارونو ته مخه وکړه او له دېرو هفو سټونزو خخه خه ناخه بېغمه شول چې د هېواد لوی اکثریت ورسهه مخ و.

په دې کې شک نه شته چې خینې وختونه به خینو شاهانو او دریارونو پښتو ژې او پښتنی فرهنګ ته هم خه ناخه پاملننه کړې وي لکه شاه حسین هوتك، امير شېرعلی خان، امير عبدالرحمن خان، غازی امان اللہ خان او غازی محمد نادرخان خو هېڅکله هم د اګشرو دریارونو له خوا د فارسي ژې له حاکمیت او هغې ته له پاملنې سره پرتله کېدای نه شي. د ساري په توګه "امير شېرعلی خان د یوه فرمان په ترڅ کې عسکري چارې، اصولنامې، نومونه او نور له انګریزی خخه په پښتو کړل" (۱) چې تر ننه پورې دوام لري، خو له احمدشاه بابا خخه وروسته په دې دومره کلونو او واکمنې کې هېچا هم داسې دریار ونه لید چې د فارسي په شان دي بشپړ پښتو وي.

همدغې فرهنګي او ژينې جفا، بېکېلاک او زېپېناک له پښتو شاهانو او واکمنو خخه د پښتنو د ابدی ګیلې او خواشينې. یو ناسور زخم او تې پېږي اینې دی. دغه کار په افغانستان کې د یو واحد ملت د جورونې په برخه کې هم یو لړ سټونزې راولارې کړي دي.

د همدغو واکمنو ډې عمل په پایله کې پښتو ژې او پښتله له دریار او دفتری چارو خخه لري کړای شول او فارسي ژیو ېې خای ونیو. دې عملې دېر کلونه دوام وکړ او داسې وخت هم راوسېد چې د محمدګل خان بابا په خبره له دریاره د پښتو "مرستون" (قبرستان) جور شو. په دې مانا چې پښتون به په دریم نسل له معنوی (ژینې) پلوه ختم شو. هر پښتون به چې په دریار کې کوم غټه مقام ونیو نو په خپله خو به ېې پښتو زده وه خو

Hezbo-e Wahdat-e Islami Afghanistan
Executive Council Northern Areas

Date :

Ref :

Annex :

حزب وحدت اسلامی افغانستان

شورای تصمیم گیری مناطق شمال

نور ۷ اکتوبر ۱۳۹۸

۸۶۹

برگ نشید

محترم جناب آقای حدادی سفیر جمهوری اسلام ایران - ممتاز شریف!

السلام عليكم ورحمة الله ...!

ضمن آنزوی موقتیت و کامیابی ساده امور محوله آقای
خاچی جواد خدمت معنی میگردد تا حد ممکن معاون دلیل کسانی
وزیری ایشان - تجعیل نمایند .

والسلام

علیی محمد محقق

وزیر امور دارندگان دولت اسلام افغانستان
نائب امور عمومی شعبه شمال حزب وحدت
اسلام افغانستان

دسته	۱: میلیارد
من	۲: میلیارد
حکوم اسلام	۳: میلیارد
ش	۴: میلیارد
تیغه هر	۵: میلیارد

دسته دیگر: ۶: میلیارد

دسته دیگر: ۷: میلیارد

دسته دیگر: ۸: میلیارد

دسته دیگر: ۹: میلیارد

دسته دیگر: ۱۰: میلیارد

دسته دیگر: ۱۱: میلیارد

دسته دیگر: ۱۲: میلیارد

دسته دیگر: ۱۳: میلیارد

دسته دیگر: ۱۴: میلیارد

دسته دیگر: ۱۵: میلیارد

دسته دیگر: ۱۶: میلیارد

دسته دیگر: ۱۷: میلیارد

دسته دیگر: ۱۸: میلیارد

دسته دیگر: ۱۹: میلیارد

دسته دیگر: ۲۰: میلیارد

دسته دیگر: ۲۱: میلیارد

دسته دیگر: ۲۲: میلیارد

دسته دیگر: ۲۳: میلیارد

دسته دیگر: ۲۴: میلیارد

دسته دیگر: ۲۵: میلیارد

دسته دیگر: ۲۶: میلیارد

دسته دیگر: ۲۷: میلیارد

دسته دیگر: ۲۸: میلیارد

دسته دیگر: ۲۹: میلیارد

دسته دیگر: ۳۰: میلیارد

دسته دیگر: ۳۱: میلیارد

دسته دیگر: ۳۲: میلیارد

دسته دیگر: ۳۳: میلیارد

دسته دیگر: ۳۴: میلیارد

دسته دیگر: ۳۵: میلیارد

دسته دیگر: ۳۶: میلیارد

دسته دیگر: ۳۷: میلیارد

دسته دیگر: ۳۸: میلیارد

دسته دیگر: ۳۹: میلیارد

دسته دیگر: ۴۰: میلیارد

دسته دیگر: ۴۱: میلیارد

دسته دیگر: ۴۲: میلیارد

دسته دیگر: ۴۳: میلیارد

دسته دیگر: ۴۴: میلیارد

دسته دیگر: ۴۵: میلیارد

دسته دیگر: ۴۶: میلیارد

دسته دیگر: ۴۷: میلیارد

دسته دیگر: ۴۸: میلیارد

دسته دیگر: ۴۹: میلیارد

دسته دیگر: ۵۰: میلیارد

دسته دیگر: ۵۱: میلیارد

دسته دیگر: ۵۲: میلیارد

دسته دیگر: ۵۳: میلیارد

دسته دیگر: ۵۴: میلیارد

دسته دیگر: ۵۵: میلیارد

دسته دیگر: ۵۶: میلیارد

دسته دیگر: ۵۷: میلیارد

دسته دیگر: ۵۸: میلیارد

دسته دیگر: ۵۹: میلیارد

دسته دیگر: ۶۰: میلیارد

دسته دیگر: ۶۱: میلیارد

دسته دیگر: ۶۲: میلیارد

دسته دیگر: ۶۳: میلیارد

دسته دیگر: ۶۴: میلیارد

دسته دیگر: ۶۵: میلیارد

دسته دیگر: ۶۶: میلیارد

دسته دیگر: ۶۷: میلیارد

دسته دیگر: ۶۸: میلیارد

دسته دیگر: ۶۹: میلیارد

دسته دیگر: ۷۰: میلیارد

دسته دیگر: ۷۱: میلیارد

دسته دیگر: ۷۲: میلیارد

دسته دیگر: ۷۳: میلیارد

دسته دیگر: ۷۴: میلیارد

دسته دیگر: ۷۵: میلیارد

دسته دیگر: ۷۶: میلیارد

دسته دیگر: ۷۷: میلیارد

دسته دیگر: ۷۸: میلیارد

دسته دیگر: ۷۹: میلیارد

دسته دیگر: ۸۰: میلیارد

دسته دیگر: ۸۱: میلیارد

دسته دیگر: ۸۲: میلیارد

دسته دیگر: ۸۳: میلیارد

دسته دیگر: ۸۴: میلیارد

دسته دیگر: ۸۵: میلیارد

دسته دیگر: ۸۶: میلیارد

دسته دیگر: ۸۷: میلیارد

دسته دیگر: ۸۸: میلیارد

دسته دیگر: ۸۹: میلیارد

دسته دیگر: ۹۰: میلیارد

دسته دیگر: ۹۱: میلیارد

دسته دیگر: ۹۲: میلیارد

دسته دیگر: ۹۳: میلیارد

دسته دیگر: ۹۴: میلیارد

دسته دیگر: ۹۵: میلیارد

دسته دیگر: ۹۶: میلیارد

دسته دیگر: ۹۷: میلیارد

دسته دیگر: ۹۸: میلیارد

دسته دیگر: ۹۹: میلیارد

دسته دیگر: ۱۰۰: میلیارد

(۵)

د همدغو خورو اړیکو په ترڅ کې یو وخت د هزاره ګانو د حقوقو مدعیان دو默ه ایران ته نېډې شول او یا هغوي خان ته نېډې کړل چې یو وخت ایران د افغانستان د بامیانو ولایت خپل یو ولایت ګانه، نو خکه خو پې په بامیانو کې خو خایه داسې لوحې لیکل شوې وي.

جمهوری اسلامی ایران

استان بامیان

جمهوری اسلامی ایران

ولایت بامیان

وروستیو تجربو د دریبم خل لپاره دا ثابته کړه - هغه خوک چې په افغانستان کې د اقلیتونو او لېکیو د حقوقو تر چتر لاندې پر افغانستان د حکومت کولو نیت لري، هغه به نه یوازی ناکامپري، بلکې لکه د (بچه سقاو، کارمل، ریانی، مسعود، خلیلی او مزاری) غوندې به له شرمونکي او خندنې برخليک سره هم مخاهمخېږي. د ریانی او مسعود نیماواکه واکمنې د "لېکیو" د حقوقو د مدعیانو د سیاسي شخصیت، کفایت او ظرفیت بنه خرگنده بېلګه ده.

په تولنیز ډول ویل کېدای شي چې په هره تولنه او له هغې جملې نه زموږ په تولنه کې لېکی نه شي کولای له مشخص، خرگند او ناخرگند بهرنې ملاتې پرته د تولنې سیاسي اندول او تولنیز ته ستر ګواښونه متوجه کړي او یا هم داسې چارو ته لاس واچوي چې په ملي کچه د دوی له ظرفیت او کیفیت خخه لور وي. د لېکیو د حقوقو مدعیان کوښنې کوي چې خپله طبیعی کمزوری او سیاسي بې کفایتی د منفي سازشونو، ناوره ائتلافونو او پر بهرنیو مرسټو او سرچینو باندې د ډډې لکولو له لارې پته کړي، خو عملی تجربو بنو ده چې دا ډول اشخاص او ډله په هپواد کې د ادارې او حکومت کولو نه کوم ظرفیت لري او نه هم کفایت.

اڅخونه:

- ۱) وفا جريده، پېښور، ۱۳۷۵ ل کال، ۱۳-۱۴ ګنه، ۵ مخ.
- ۲) صفحه نو، د "حزب وحدت" خپرونه، پېښور، ۱۳۷۴ ل کال د مرغومى ۲۷ نېtie، ۲۱ ګنه، ۲ مخ.
- ۳) شريعت جريده، د افغانستان د اسلامي امارت نشراتي اړګان، ۱۳۷۷ ل کال، ۶۲ ګنه، ۱ مخ.
- ۴) // // // // //
- ۵) // // // // //

د درېیمې سقاوی، د مخنيوی او د افغانستان د ملي یووالی او ځمکنی بشپړتیا د ساتنې په باب خو وړاندېزونه

د ټولنېو هنې علم، عملې ورځني ژوند او ګړکېچونو سیاسي، پوئي او اقتصادي شرایطو او د دې تر ځنګ بېړنیو لاسوهنو دا په ګوته کړي چې لېکنی او د هغوي د حقوقو مدعیان د سختو بحراني شرایطو او له هغو سره د مبارزې تاب نه لري. کله کله داسې هم شي چې هغوي د تلې پلې ته ګوري، هرڅو چې درنه وي په همځه خوا کې ځان اچوي هر کله چې پر یوې ټولنې بېړنی یړغل او ناورین پیل کېږي، نو زیبات ګواښ او خطرې په ټولنې اصلې او اساسې رغنده قوم ته متوجه وي. اکثریت په هرڅو ټولنې او هېواد کې د هغه هېواد د ثقل د مرکز اهمیت لري، هر کله چې په ټولنې او هر شي کې د ثقل مرکز له منځه خې، نو هغه ټولنې خپل انډول له لاسه ورکوي. د بېړنیو څواکونو یو ستر هدف همدا وي چې تر مطلب لاندې ټولنې باید پې ثباته، کمزورې او له عمومي اناړشی سره مخ کړي او بیا پېږي د خپل بنکېلاک او زېښاک جال خور کړي. هر کله چې په یوه ټولنې کې د واک د طبیعې، حقوقې او قانونې عنصر پر ځای مصنوعې او لاس جوري

توکی رامنځته شي، نو په ټولنه کې په خپله د واک انډول ويچار شي. زموږ د هېواد په معاصر تاریخ کې درې خله په ناطبیعي ډول او د پرديو په همکاري او مرسته د سیاسي واک د اصلی سرچینو پر خای د واک د یوې مصنوعي سرچینې د جورولو هڅه وشه. دا هڅي درې واره ناکامې شوې، خو هر خل زموږ هېواد ته دومره زیانونه وارول شول چې رغون یې په ډېرڅو ډه چاودون غواړي. دې هر ناتار زموږ ټولنه د پرمختګ له بهير او نړیوال تمدن خڅه په لسکونو او سلکونو کاله شاته کړه او د ګران افغانستان حیثیت او نړیوال حقوقی شخصیت ته یې درون زیان اوپوه. د هېواد په معاصر تاریخ کې د واک مصنوعي او کینه یېز بدلون لوړۍ پر ۱۳۰۷ کال په لوړۍ سقاوی سره د انګریزانو په مستقیم ملاتړ او لمسون او د کورنۍ ارتجاع په ملтиا د یوه غله او داره مار حبیب الله کلکانی (بچه سقاو) په وجود کې تر سره شو. په افغانستان کې د یو نوي راتوکپدلي تمدن هیلې یې وچې کړي. انګریزانو په یوه بله بنه له افغانانو خڅه د خپلو تاریخي ماتو غچ واخیست او افغانستان یې د نړیوال تمدن او کلتور له ثمر خڅه بې برخې کړ. دې ناتار (۹) میاشتې دوام وکړ او په دې نههو میاشتو کې ټول هېواد د نامنۍ، تباهۍ، کړاو، بدمرغۍ او بې کلتوري، په رنځ اخته شو. نړدې و چې د افغانستان جوښت او یووالی هم له سترو ګواښونو سره مخ شي. دا ناتار د افغاني غازيانو او د ملک د ژغورنديه خواک او د واک د اصلی سرچینو د مدعیانو له خوا ختم شو او هېواد بیا د نړیوال تمدن، پرمختګ او قانوني ژوند مسیر ونیو.

دویم خل د ۱۳۵۸ کال د جدی شپږمه نېټه وه چې روسانو د انګریزانو له تیست نه په استفادې سره مستقیماً د خپلو عسکرو په زور یو مجهول الهویه شخص (بېرک کارمل) د کابل پر تخت کپناوه او یو خل بیا ټول هېواد کې هر اړخیزه بې ثباتي رامنځته شوه، له تېږي سقاوی نه د دې ناورین زیانونه لا زیات وو. "د افغانستان په تاریخ کې دا کورت یو ناورین دې، که له یوې زاوېي خڅه ورته وګورو نو په افغانستان کې د شوروی پوچ د لس کلن شته والي (۱۹۷۹-۱۹۸۹) په موده کې هره ورځ خه ناخه

(۴۱۸) تنه افغانان وژل کېدل (یانې دېرش تنه د رژیم ساتندویان، سل کسه مجاھدین او د بسخو، کوچنیانو او سپین پېړو په ګډون (۲۸۸) تنه غیر پوچیان).

که د پورتنيو وژل شویو کسانو د هر یوه د بدن وینه (۷، ۲) لیتره فرض کړو، نو هره ورڅه د ریو زرو لیترو خڅه زیاته وینه پر خمکه توپیدله او (۱۶۸۰) کسه نوي پر غم اخته کېدل چې په دې دول لپه لپه لس لیتره تړمو اوښکو ګرپوانونو ته لاره میندله (لیستونی مار، د نثار احمد صمد لمنلیک، ۵۵ مخ)

افغانان د دېرو سترو قربانیو په بدل کې د هېواد د کورنیو او بهرنیو دېمنانو دا ناورین پر شا وتمبوه او روسي بشکپلاک ته پې پر مخ داسې څېړه ورکړه چې د خپل تاریخ په اوږدو کې پې خورلې نه وه، خو روسانو د لوپې په پای کې یو خل بیا له شانه پر افغان ولس ګوزار وکړ او د ریانی - مسعود په وجود کې پې دا خل د دویمه سقاوی په شان یوه بله غمیزه پر افغانانو وټیله. دې سقاوی له لومری سقاوی خڅه په محتووا او مانا کې دومره توپیر نه درلود، خکه چې دواړه د پرديو په لمسه، مرسته او لاسوهنه د واک د یو مصنوعی عنصر په توګه رامنځته شوی وو. تولنیزی او سیاسي پې ثباتی او د افغانستان د حیثیت او د افغان ملت د غرور د پیکه کولو په لاره کې پې خغلنده منډې وکړي، خو په خینو برخو کې ان تر لومری سقاوی هم د مخه لارل، د اکثریت په وړاندې د دېمنی خرګندول او راپیارول، د بیارونو او عامنه شتمنیو لوټ او تالان، د بهرنیو هېوادونو لپاره د مداخلو د امکاناتو برابرول او په خپله د هفوی د لاس د الې په توګه کار کول، پې ناموسي، چور چپاول او نور هغه مسایل وو چې له لومری سقاوی سره پې نه یوازې انډول برابر و بلکې له هفو خڅه دروند هم و تر توله بده خبره دا وه چې دوی په شعوري ډول د هېواد د وراني، ويچاري او تجزیه کولو ته ملا تړلې وه، مسعود او ریانی خان د هغه ملي ضد ډلو تپلو سرلاري او مخکنیان ګنل چې د پرديو په ګډه همکاري پې د افغانستان وېشل او تجزیه کول د تګلاري اساسی تکي وو. دوی د پرديو

په همکاری، تر یوه حده د دی امکانات برابر کړي وو چې د هپواد سلامتیا ته خطرونه پېښه کړي، خو افغان ولس په بې ساریو قربانیو د دوى دا نېټونه او هیلې یو خل بیا نهیل او ماتې سره مخامنځ کړل خو له دې سره سره بیا د وخت په ټېرپدو سره د دغوا ډلو فزیکي او فکري شتوالي د هپواد سلامتیا د خاورې بشپړتیا، اقتصادي ودې او د ټولینیز ژوند ښهرازی، ته یو خطر ګنل کېږي، د دغوا او دې ته ورته نورو بالفعل، بالقوه، احتمالي او اټکلیزو خطرونو د مخنيو او بیخی له منځه ورلو لپاره دغه خو وړاندیزونه وړاندې کېږي:

✿ د اسلام سېپېخلى دین د افغانستان د ټولو قومونو تر منځ د وصل د کېږي، حیثیت لري؛ ټول قومونه او وګړي پر اسلامي عقیده راټولپېږي، نو په افغانستان کې د اسلامي عقیدې تینګښت د افغانستان د ملي یووالې د تینګښت سبب کېږي د افغانستان د ملي وحدت د تینګښت لپاره د اسلام د مبین دین، تبلیغ، ترویج او تینګښت ته اساسی اړتیا ده، دې اصل ته باید نه یوازې زموږ د ولس د دینې فريضې په توګه وکتل شي، بلکې د هپواد د ملي یووالې د اساسی عامل په توګه هم و انګړل شي.

✿ خرنګه چې د افغانستان د نفوس غوڅ اکثریت مسلمانان دی او بیا اکثریت بې د حنفي مذهب پلویان دی، نو د اکثریت د حقوقو په پام کې نیولو سره حنفي مذهب د هپواد د رسمي مذهب په توګه منل په کار دی. ګتیه بې دا ده چې د افغانستان د زیارات نفوس یانې (پښتنو، لپکیو، تاجکو، ازیکو، ترکمنو، بلوخو، یو شمېر هزاره ګانو او نورو لپکیو) ته منځ د وصل د کېږي، حیثیت لري. د حنفي مذهب تر خنګ د بل مذهب رسمي کول په هپواد کې مذهبی او قومي اختلافونه زیاتوی او ملي وحدت ته زیان رسولی شي. البتنه نور اقليتونه کولای شي په خپل چوکات له خپل مذهبی مراسمو خخه برخمن وي.

✿ د دینې او مذهبی یوالې تر خنګ (افغان) او (افغانیت) د هپواد او ولس لپاره داسې الفاظ او مناسب ظروف دی چې هم تاریخي او

هم قومي شاليد (پسمنظر) لري او هم د هپزاد نوم له همدي لفظ خخه رغبدلى دی. هغه هپزادونه چې د قوم په نوم نومول شوي له روانى او سیاسي پلوه له خپل هپزاد سره د خلکو د روحي پیوستون او هپزادنى مينې بنکارندوى کونۍ او د هپزاد د ملي یووالې لپاره گټور تامامېږي. نو د افغانستان تول قومونه د (افغان) ملت په چوکات کې راوستل او د افغانیت د مفکوري تبلیغ او ترویج هم د هپزاد او د افغانستان د تولو قومونو لپاره په گته دی، نو د افغانیت مفکوره بايد د هر افغان په روح او روان ذهن او فکر کې ترزیق، تبلیغ او ترویج شي. په تبروسترو انارشيو کې چې مخکې مو یادونه وکړه د (افغانیت) د ملي فکر او اند پر ضد په شعوري او ناشعوري د ول هڅي شوي او دا کړنې لا روانې دی، نو د هپزاد د تولو قومونو د پیوستون لپاره د اسلامیت او افغانیت د مفکوري تبلیغ او ترویج ډپر ضروري دی.

د عقایدو او مذهبونو په برخه کې لکه خنګه چې دود ده د اکثریت رایه په پام کې نیول کېږي، په ژینې برخه کې هم په نریواله کچه همدا دود دی. غوره مثال پې همدا ایران دی چې په افغانستان کې په اصطلاح د لپکیو د حقوق مدعی دی. په ایران کې ګن شمېر مذهبونه او قومونه شته، هلته ان قومي او مذهبی انہوول داسې دی چې یو بل ته ډپر نودي دی او داسې قوم هم نه شته لکه د پښتنو په شان چې په افغانستان کې د تولو لپکیو د مجموعي نفوس له دوو برابر وڅخه هم زیات دی. په ایران کې هغه خوک چې د اکثریت مدعیان دی. د تولو قومونو مجموعه له هغه قوم خخه ډپره هر قوم خخه زیات دی؛ د تولو قومونو مجموعه له هغه قوم خخه ډپره زیاتېږي چې په ایران کې د واک پر ګدی ناست دی او د اکثریت مدعی دی، خو دې ډپر لپه اکثریت بیا هم په تول ایران کې یوازې یو شیعه مذهب او یوازې فارسي ژبه رسمي کړي ده. د ایران ملت پال په دې عقیده دې چې د همدغه شیعه مذهب او فارسي ژبه رسمي کې دل او دودېدل د ایران ژوند او بقا تضمین کړي ده. دوی په دې نظر دی چې که هر کله د ایران واکمنو د مذهب او ژبه دغه مزې سست کړل، نو په همغه وخت به د لپکیو خپه راوبارېږي، ایران به له ژینې او قومي پلوه تجزیه شي. خو په افغانستان کې

لا ملتپالنه د ایران په شان پر افراطی بنسته ولاره نه ده. دلته پښتنه د تولو
 لپکیو د مجموعی له دووه برانجو خخه هم زیات دي، نو د دې ژې په اساسی
 مانا رسمي کېدل د افغان ملت یو قابوني حق او ضرورت دی. د نورو ورو
 قومونو لپاره هم دا پوګتیه ده چې له اکثریت سره د تفاهم او سالم ژوند
 لپاره د خپل هپواد ملي ژیه زده کړه او هغه ويالي. د تول افغانستان په
 کچه د پښتو ژې په رسمي دودېدل او کارپېدل د افغانستان له ملي وحدت او
 د خاوری بشپړتیا ساتلو لپاره د په مرسته کوي او دا د مذهب تر خنګ د
 ملت د جوروونې او یووالی لپاره اساسی عنصر دی. تجربو بشودلې ده، د
 افغانستان هفو لپکیو چې د پښتنو په فرهنگی حوزه کې یې د خپلې ژې
 تر خنګ پښتو هم زده کړي، نه له پښتنو سره کينه بنې، نه د هپواد د
 تعزې په خبری کوي، نه د فډرالبزم او نه هم د بېلتون. خو بر عکس هغه
 لپکې چې د خینو شرایطو خصوصاً د پرديو د ژیني، فرهنگي او سیاسي
 نفوذ، اغېز او لاسوھنو له کبله له پښتو ژې خخه لږي ساتل شوي، په
 هغورکې خینې داسي اشخاص او دلي تېلې راوزېپول شوي چې نه یوازې له
 پښتو سره خپله کينه بنې، بلکې افغان، افغانیت او افغانستان هم نه
 غواړي او د تعزې او بېلتون په لته کې دي. د پښتو ژې عامېدل او
 دفتری کېدل د لپکیو د ژیو د معحوه کولو په مانا نه دي، بلکې لپکې حق
 لري په خپلو منځو کې خپله ژیه د پوهولو راپوهولو د وسیلې په توګه
 وکاروی او تعلیم پړې وکړي، خو کله چې خبره د هپواد کچې ته راواځي نو
 دوی مجبور دي د اکثریت حقوقی حیثیت ته غاره کېږي او هغه قانون
 ومنی چې په نړیواله کچه د هپوادو د ژیني پرابلم د حل لپاره متنل کېږي.
 * د پښتو ژې دولتي او دفتری کېدل به د هغې متبذلې
 بروکراسۍ مخه هم ونیسي چې د وخت په تېرېدو سره یې د هپواد د
 اکثریت یوه برخه د اقلیت په ژیني ستم کې ورګدوله او بیا ترې داسي
 اشخاص جوړېدل چې ذهن او ژیه یې پردي شوي وو او د خپل هپواد پر
 خلاف د پرديو د لاس الله ګرځېدل. د پښتو ژې عامېدل او دفتری کېدل
 د افغان ملت جوروونې لپاره یو اساسی او ستر عامل دي، چې که عملی
 شي د وخت په تېرېدو سره به یو واحد ملت جوړ شي او د ژینيو او نورو

قومي ستونزو مخه به ونيسي.

د دې په خاطر چې د هبواو د شمال کې د روسانو او په مرکزي آسيا کې د هفوی د نويو لاسپوخو حکومتونو اوږد هستراتيژي او هيلې د تل لپاره له ماتې سره مخامنځ شي نو د هبواو له ختیغ، جنوب ختیغ او جنوب لوپدیغ خخه دې ګن شمپر وګړي یا په دله بیز او یا هم په انفرادي ډول د هبواو شمال ته ولپرډول شي او هلته دې شاري خمکي ورکړای شي، له همدغو یادو سمیو خخه دې هغه لړ خمکي او بې خمکي وګړي هم تشخيص شي چې اوس د خمکي او کور د نشتوالي له کبله کړېږي؛ په پاکستان او ایران کې د کورنۍ د ژوندي ساتلو لپاره په کار پسپي سرگردانه ګرځي. د دې کار ګتیه به دا وي چې یو خوبه له هبواو خخه یو اسلامي - عقیدوي او ملي - ژبني کمريند راتاو شي، د روسانو او په منځنۍ آسيا کې په هفو د لاسپوخو حکومتونو د احتمالي فکري او پوځي یړغمل مخه ونيسي؛ بل به دا خلک له فقر او غربت خخه خلاص شي او پرديو هبواو د ته په کار پسپي نه ورځي. د هبواو په شمال کې به د یوې توقې خمکي خاوندان شي، ژوند به یې آرام شي، هغه شاري خمکي به آبادي کړي او د هبواو د ملي اقتصاد په وده کې به برخه واخلي. بله ستره ګتیه به یې دا وي چې هبواو ته د تجزيې د راتلونکي اتکلیز خطر په مخنيوي کې به مرستندوي واقع شي. د هبواو په شمال کې به قومي اندول او توازن ټینګ او د روسانو په وړاندې به د یو مدافع دپوال کار تر سره کړي. د هبواو تېرو واکنون چې له نن خخه تقریباً اویا اتیا او یا هم سل کاله د مخه کوم وګړي له ختیغ، جنوب او لوپدیغ خخه د هبواو شمال، کندوز، بغلان، جوزجان، بلخ او نورو سمیو ته لپرډولي وو، هفوی نه یوازې دا چې هلته پراخه شاري خمکي آبادي کړي او د هبواو اقتصاد یې تقویه کړ، بلکې د روسانو د یرغل په شا تېبولو کې یې هم کارنده ونډه واخیسته او هم یې د هبواو د تجزيې په مخنيوي کې اساسې رول ولوباوه. که چېږي په کندوز، بغلان، بلخ او د شمال په نورو سمیو کې د پښتو شتوالي نه واي، نو کېدای شول د افغانستان د توقې کولو لپاره زموږ د هبواو د کورنیو او بېړنیو دېښمانو هيلې تر یوه حده بري ته رسپدلى واي.

د ليکلو امکانات یې نه و، خو بیا به یې هم خه ناخه د وینا خپلمنځي ژبه وه د هغه زوي به چې رالوي شو نو د هغه به گوډه ماته پښتو زده وه، په دې ډول به پښتو له ليکه په بشپړ او له وینا نه په نيمه ډول ولوپډه او کله چې به د هغه د زوي زوي (لمسی) رالوي شو نو هغه به په بشپړ ډول فارسي ژبي شو او په دې ډول به پښتو هم له وینا او هم له ليک خخه ولوپډه اکاډميسيين پوهاند عبدالشكور رشاد د یو یادبست په ترڅ کې د دې ډول اشخاصو یو خو بېلګې وړاندې کوي وايي "متین خان اندر راته وویل: یو وخت زه د کابل په چهاردهي که جبارخان کلا ته ولاړم چې له رئيس تمیز عبدالرب خان اندر سره ووینم، کلا ته ترڅي د ده زوي په مخه راغي، د پلار پښته مې څنې وکړه، ده راته وویل: "او کتني قومايش درمهمان خانه ششته" تاسې وګورئ د پلار قوميان د ده قوميان نه شول، څکه چې هغه په پښتو خبرې کوي، دی پارسي وايي او په پښتو نه پوهېږي، یاني نه یې وايي. ده درېشي اغوستې ده او هغه خپل پښتنې کالي - هغه پکړي تړلي دې او دی لوح سر دی."

پوهاند رشاد زياتوي: "یو وخت زه په لېنګراد کې وم، د ختیع پېژندنې له پوهنځي خخه تلیفون راته وشو: ((یو ډاکټر د عالي تحصیلاتو په نیامت له افغانستان (کابل) خخه دغه اوسله سره خبرې وکړلې و مې نه پېژاندې دی)) ما چې په تلیفون کې له نوي مېلمه سره خبرې وکړلې و مې نه پېژاندې خود وطندارې په خاطر مې ورته وویل: "دغه دی دستي درسېږم زما لاره خاره" زه چې پوهنځي ته ورغلم له نوي راغلي وطندار مېلمه سره مې روغبر وکړ، اب شي ژيت (لیلی) ته مې بوته، خای مې ورونيو بهناغلي ډاکټر... چې خدای پاماني راسره کوله، تر کور ودانۍ وروسته یې دا هم راته وویل: "مادرکلان مه نورزا یې بود" (۲) دغه راز په سلکونو او زرګونو بېلګې شته. د پښتو ژبي یو وتلي لیکوال او خېرونکي (پريشان خټک) یوه ورڅ په پښبور کې د احمدشاه بابا په یاد د جور شوې سيمینار په ترڅ کې د پښتو پورتى، نيمګرتیا او د نورو ژبني بشکلک ته اشاره وکړه او وېږي وویل: "دا پښتون پر دريم نسل ختم دی، میرویس نیکه، شاه محمود هوتك

✿ د کابل پنار په شمال کې د چتملي دښته پرته ده، د کابل د دایمی امنیت په خاطر باید دا سیمه د جنوب او لوپدیغ او ختیغ پر بې سریناه او داسې کورنیو باندې د کورنولپاره ووپشل شي چې له روسانو او د هفو له پاتې شونو سره په جګړه او مبارزه کې بې د کورنی. یو تن غږی د شهادت مقام ته رسپدلي وي. ګتیه به بې دا وي چې بې سریناه کورنی او د شهیدانو وارثین به پکې د یوه پناه ځای خاوندان شي او بل به له کابل نه یو عقیدوی او ملي کمرېند راتاو شي.

✿ د بکرام د هوايی ډګر له خندو خخه نیولی د کابل تر خواجه رواش هوايی ډګر پورې لویه دښته باید د هپواد ختیزو، جنوبی او لوپدیزو سیمو خینو لې خمکې او بې خمکې خلکو ته په ډله بیز او یا هم په انفرادی ډول ووپشل شي. ګتیه به بې دا وي چې یو خو به دا سیمه اباده شي او بل به کابل په دایمی امن کې راوستل شي او د هغه عمل د تکرار مخه به نیول شي چې په یوه پېړه کې دو هڅله د کابل په پنار کې جور شوی تمدن د شمال د یاغیانو له خوا د یو یرغل په نتیجه کې لوټ او تباہ شو.

✿ د کابل په شمال کې دې تر سالنګه پورې شارې دولتی خمکې په ډله بیزه ډول د ختیغ، جنوب، او جنوب لوپدیز پر خینو خبلونو ووپشل شي. ګتیه به بې دا وي چې په دې سیمه کې به قومې انډول مراعت شي او د مرکزی دولت په وړاندې به د بغاوت امکان له منځه لار شي.

✿ خرنګه چې د پنجشیر سیمې او سپدونکو ته بهرنیو او د هفو ګوډاګیانو د افغانستان د نور ولس په وړاندې یوه ناواړه کینه او فکر ورکړي، نو د دې په خاطر چې دوی د بهرنیو توطنې ګرو د لاس الله نه شي او د دې سیمې، له جغرانیایی او پوځی موقعیت خخه د ټول افغانستان پر ضد ګتیه پورته نه کړي، نو باید دا سیمه له اوستیو ګرو خخه تصفیه شي او او سپدونکو ته بې د هپواد په ختیغ او یا هم جنوب لوپدیغ کې د هفو انډول او یا هم تر هفو زیاته خمکه ورکړای شي. ملي حکومتونه حق لري د هپواد د ملي ګتیو د تضمین او ملي یووالې د تامین لپاره له یوې سیمې خخه خینې خلک بلې سیمې ته یا په موقتی یا هم په دایمی ډول ولپردوی، کله چې د هپواد ټول جو رشتې یوې سیمې د ډپرو کمو ګرو له خخو.

زیان رسپری، نو ملي دولت مجبور دی چې هغه سیمه یا په میقني او یا
هم په دایمی دول له هغو و ګړیو تصفیه کړي.

که چېږي کومه داسې سیمه، ولسوالی او یاهم کوم بل خای چې
هله پښتانه او سپری او په دې سیمه کې پې شتوالی د افغانستان ملي
یوالی او دخاوري بشپړتیا ته ګواښ او زیان متوجه کوي، ملي دولت حق
لري چې هغو هم له یوې سیمې خخه بلې سیمې ته ولپردوی.

✿ دې په خاطر چې له افغانستان خخه د ایران لاس بیخی لنه
شي، نو د بامیانو سیمې په هغو څمکو کې چې د دولت ملکیت ګنل
کېږي، باید له ختیغ، جنوب او جنوب لوپدیغ خخه څینې نور قومونه خای
پرخای شي او هغه څرخایونه چې په دې سیمه کې پخوا د کوچیانو په وال
کې، وو باید بېرته هغو ته وسپارل شي او هم د نورو څرخایونو او ورشوګانو
په جورولو کې دې ورسه مرسټه وشي، دا به د افغانستان د مالداری لپاره
ډېره ګټوره ثابته شي.

✿ له ایران سره په ګډه پوله کي باید جنوب او جنوب لوپدیغ خخه
څینې خېلونه خای پر خای شي. د دې کار ګټه به دا وي چې دا خلک له
ایران سره مذهبی او ژینې بېلتون لري، د ایران د لاسوهنې امکانات به په
دې دول له منځه لار شي.

✿ هغه فرهنگي، علمي، تاریخي، مذهبی او نور آثار چې له ایران
خخه افغانستان ته راخي، باید د یو کمپسیون له خوا وکتل شي او هغه
کتابونه او خپروني چې افغاني ضد او د حنفي مذهب ضد لیکنې پکي
شوګووي باید داخل ته پرېښودل شي.

✿ د هېواد شمال خصوصاً کندز او بغلان ته د سالنګ له لارې
پرته باید له ختیغ خخه د یوې بلې لوېي لارې د جورپدو امکان هم برابر
شي. کله چې د بېلا بېلا عواملو له کبله د سالنګ عمومي لاره له ګټې
وئي، باید له دې بلې لارې خخه ګټه پورته شي.

- لوپري سقاوی، ته یو لند نظر
 - په حاکمیت کې محاکومیت
 - اقلیت د اکثریت په رول کې
 - کارمل: پیژندنه او د شخصیت شننه
 - پېچم واکي پیشتو او پیشانه
 - د داکتر نجیب الله حاکمیت او د پیشتو محاکومیت
 - طاهر بدخشی او د ستمیانو جوړښت
 - پیرا پر ملیتوونه او د هغه تعییروونه
 - دویمه سقاوی
 - ربانی د کارمل په فکری او د پېچم سقاو په عملی رول کې
 - مسعود د یو اتل په خېزه کې یو ګوداګی او د دویمه سقاوی
 - یو اساسی لوړیاری
 - د هبود د اقتصاد و پیغامی او د پیسو انفالاسیون
 - ټولنیز حالات
 - قومي، سیمده بیزه او زئني کینه
 - د هبود فرهنگ ته ایوں شوی زیانونه
 - اقلیتونه، سیاستونه او سازشونه
 - د دریمي سقاوی د مخنیوی او د افغانستان د ملي یووالي
 - او د حکمني، پېږیا د سانې په باب خو وړاندیزونه

د افغانستان د ټکنولوژي ودې ټولنه - جرمني

VEREIN ZUR FÖRDERUNG DER
AFGHANISCHEN KULTUR GERMANY

د څېړونو لړ : (۱)

اخونه

- ۱) دوکتور خلیل الله وداد بارش: امیر حبیب الله کلکانی مردی در حريق تاریخ، پیپنور، ۱۳۷۷ کال.
- ۲) مولانا محمد حلاق حسین صادق صدیقی: کابلی والا، د پوهندوی عبدالخالق رشید تبصره، هیله مجله، ۱۳۷۶ کال، آمه کنه.
- ۳) مولانا اغا رفیق بلند شهری: رویداد های بغاوت افغانستان، مترجم آراکوزیوال، کراچی، ۱۳۷۴ کال.
- ۴) تاریخ معاصر افغانستان، از استرداد استقلال تا انقلاب ثور، کابل.
- ۵) میرغلام محمد غبار: افغانستان در مسیر تاریخ، کابل، ۱۳۴۶ کال.
- ۶) مارشال شاه ولی خان: یاداشت های من، کابل.
- ۷) سردار فیض محمد خان زکریا همدا اثر.
- ۸) سپه سالار محمد نادر خان، // .
- ۹) حبیب الله کلکانی (بچه سقاو) // .
- ۱۰) پوهنواں داکتر زبورالدین زبوز: د پښتو معاصر ادبیات، کابل یوهنتون، د ژیو او ادبیاتو پوهنځی پښتو خانګه.
- ۱۱) محمد اسماعیل یون: د محمد ګل خان مومند اند و ژوند ته یوه لنډه کته، پیپنور، ۱۳۷۳ کال، د پوهاند رشاد یادبنت.
- ۱۲) عبدالجلیل وجدي: افغانستان د لوبي لوبي ستپج، د ازاد افغانستان د لیکوالو تولنه، پیپنور، ۱۳۷۶ کال.
- ۱۳) والک فونډ بشن د افغانستان لپاره: د افغانستان قومی جورېست، د

او په شاه اشرف ختمه شوه، احمدشاه بابا، تیمورشاه او په شاه زمان ختمه شوه. عبدالرحمن خان، حبیب الله خان او په امان الله خان ختمه شوه. نادرخان، ظاهرخان او په داودخان ختمه شوه. د ده په نظر د دې خبرې خېړنه پکار ده چې ولې پښتون په دریم نسل ختمېږي؟ دا رنځ په دې دوه دونیم سوو کلونو کې روان دی، په همدي بهير کې پښتنه فارسي ژې کېږي. دا ناروغری هغه وخت لا پسې زیاتېږي چې تیمورشاه مرکز له کندهاره کابل ته رالپردوی او دلته قزلباشان او نور فارسي ژې د هغه پرشاوخوا راتولپېږي او دفتری چارې پرمخ وړي. دا لپوی همداسې په لپ او ډېر زور سره تردي نژدي لسیزو راورسېدله. بیا به هر پښتون په کابل کې په درېیم نسل ختمېده، نو خکه خو وزیر محمد ګل خان مومند بابا کابل ته د "پښتنو مړستون" نوم ورکو.

د دې ژینې غمیزې په بهير کې یو شمېر پښتنه هم فارسيونان شول او څینو نورو نافارسي ژیو ورو قومونو هم خپله ژیه هېره او فارسي ته مخه کره. دغه راز د تزار له ناتار او د روسيې (اکتوبر) انقلاب له بري وروسته له مرکزي اسيا خڅه یو زیات شمېر خلکو افغانستان ته پناه راوهه او د فارسي ژیو د شمېر په زیاتوالی کې ېې برخه واخیسته. خرنګه چې دربار او دفتری چارې دوی خپل حق ګانه نو هر چا ان که واکمنو هم د پښتو ژې د رسمي کولو او یا دفتری کولو هڅه کوله دوی پړي د نشنليست، ژپال او فاشیست تابي لکولې.

د پښتیر خای په فارسي ژیه تعلیم او تحصیلي بهير هم د ډېرو پښتنو ژیه پړي کره او د فارسي ژیو په لیکه کې ېې ودرو. "یو الماني څېړنکې په خپله یوه اوستي خېړنکه کې خرګنده کړې ده چې په افغانستان کې د لورو تحصیلاتو احصائيه بني چې تاجکیان 39% ونده لري او پښتنه چې د نفوسو له مخی 50% دی په دویم ردیف کې راخي، یانې په لورو تحصیلاتو کې د دوی برخه 33% ده. دغه څېړونکۍ وايې چې که ژیه په نظر کې نیسو، نو دا توپیر افراطي بنه غوره کوي په هرو شپېتو پښتنو کې چې د لورو تحصیلاتو خاوندان دي، خلوبنست پې له پښتو ژې سره

اشنایی نه لري. ۱۴% د عالي تحصيلاتو خاوندان نورو قومونو ته منسوب دي او ۱۴% نور بې له ساداتو سره تعلق لري. دا علمي خېړنه بنيبي چې پښتو په افغانستان کې مطلق حاکمیت نه درلود، بلکې په اقتدار او بیروکراسۍ کې بې له نورو خڅه ونډه کمه وه. دا تولو ته معلومه ده چې د اقتدار هغه خاوندان چې پښتنو ته منسوبidel، د ژې او فرهنګ که مغې پې له پښتنو سره فاصله خړګنده وه. باید ووايو په هره تولنه کې بیروکراسۍ د یو جلا قشر په شکل تبارز کوي. که هغه د یو ملي یا واقعي اسلامي دولت ماشین وچلوي خيرې توګونو ته رسپري او که د مستبدو حکومتونو په لاس کې ولوپري نو د یو ملت د افرادو د مشکلاتو بار درنوی. (۳)

د دغه ژيني بشکللاک په بهير کې خينې پښتنه فارسيوانان شول. د استاد پوهاند عبدالشكور رشاد په وینا "د ملکروملتو د یو رقم له مخې په افغانستان کې په سلو کې لس پښتنه فارسيوانان شوي دي". خينو خپلواکو او مستقلو خېړنو هم د ملکروملتونو دا احصائيه واقعيت ته نزدي ګنډي ده. په پېښور کې د "واک فونډېشن د افغانستان لپاره" یوه سروپ چې د شپړو ګلونو په موده کې بې کړي ده بنيې چې د افغانستان په تول نفوس کې له ۶۲,۷۳ فیصدو پښتنو خڅه ۵۵ فیصدو خپله ژبه ساتلي او ۷,۷۳ فیصده پښتنه فارسيوانان شوي دي، چې دا د هبود د تول نفوس په سلو کې ۸,۷ فیصده په شاوخوا کې نفوس جوروی، یانې د پښتنو په سلو کې ۱۲,۷ فارسي او په سلو کې ۸۷,۳ پښتو وایي. دا ستم یوازې پر پښتو نه دی شوي، بلکې پېرنورو لپکيو قومونو هم شوي. "د واک فونډېشن د افغانستان لپاره" د خپله سروپ په ترڅ کې د افغانستان د قومي او ژيني جوربست خرنګوالي په دې دول په ګوته کوي:

ګنه	قومونه	دختې په نسبت د قومونو فیصدی	د ژې په نسبت د قومونو فیصدی
۱	پښتون	۶۲,۷۳	۵۵
۲	تاجک	۱۲,۳۸	۳۳

۳	هزاره	۹,۰۰	۰,۰۰
۴	اژلک	۶۱۰	۵,۸۰
۵	ترکمن	۲,۶۹	۱,۴
۶	ایماق	۲,۶۸	۰

(۴۴)

په دی ډول د ژبې پر بنسته دی جوره شوي تشكيل د دولتونو.
حساس پوستونه اشغال کړل او بیا یو وخت داسې هم راغې چې نور یې د "اقليتونو د حقوقو" په نوم بېرغونه وریول او خان ته یې د حکومت د جورې دو غښتنې پیل کړي، دا خبرې یې هم له خولو خخه راووټې چې "پښتنو پر افغانستان دوه نیم سوه کاله حکومت کړي او نور نو زموږ (اقليتونو) نويت دی". په همدي نیت یې خونې جنګونه پیل کړل او په اصطلاح د اقليتونو د حقوقو(!) خبره یې د هر چا تر غورېونو ورسوله، خو د هغه ژبني نري رنځ خبره د هېچا له خولو و انه ورېدل شوه چې په مرموز او تدریجې ډول یې د پښتون قام هويت او پېژندنه تحديدوله. په هر خای او د هر چا په خولو د هغه د حاکمیت خبرې تاوېدې خو د محکومیت خبره یې هېچا هم ونه کړه.

اڅخوئه:

- ۱) پهنوال داکټر زیورالدین زیور، د پښتو معاصر ادبیات، کابل پوهنتون، د ژبو او ادبیاتو پوهنځی پښتو خانګه.
- ۲) د محمد ګل خان مومند اند و ژوند ته یونه^{لډوکته}، محمد اسمعیل یون، ۱۳۷۳ کال، پېښور چاپ، ۳۷-۳۶ مخونه، د پوهاند رشاد یادښت.
- ۳) عبد الجليل وجدی، افغانستان د لوېي لوېي سټېج، د آزاد افغانستان د لیکوالو تولنه، پېښور، ۱۳۷۶ کال، ۱۰۰-۱۰۱ مخونه.
- ۴) د افغانستان قومي جوړښت، واک فونډېشن د افغانستان لپاره، د ساپې د پښتو خبرنو او پراختیا مرکز، ۱۳۷۷ کال، پېښور، ۴ مخ

د دویمه سقاوی يو تاریخي او سیاسي عبرتناک اثر

"د افغانستان د کلتوري ودې تولنه - جرمني" لپاره دا د خویسی خبره ده چې د خپلو ملي او کلتوري هلو خلو په لومړي ګام کې د هېواد د یو څوان او تکړه لیکوال "سمسور افغان" یو ډېر مهم تاریخي مستند کتاب، د هېواد د تاریخ او سیاست مینه والو او ګرانو دوستانو ته وړاندې کوي.

د بناغلي "سمسور افغان" دغه اثر له تاریخني پلوه، د ماضي د یوې پانې په توګه ارزښت لري او هم د راتلونکي لپاره د یو عبرتناک سیاسي، تاریخي درس په توګه پوره پاملننه ورته پکار ده. بناغلي لیکوال په تاریخي برخه کې له تحلیلي روشن خخه کار اخیستي او د وروستیو پینځو کلونو د ډېرو حالاتو خپله له نېډې شاهد پاتې شوی او له همدي امله

اقلیت د اکثریت په رول کې؟

کله چې په افغانستان کې "د پښتو په حاکمیت" کې د پښتو ژې پ
پرخای فارسي ژې پر مختنګ او بډاینه ومونده نو په اساسی مانا د دولت
رګونه هم د دغې ژې ويونکو لاسته ورغلل او دا ېې د ژې د حاکمیت
په وچه او پلمه دومره محکم کړل چې بیا ېې نور دربار او دفتر خپل مال
ګانه. دې حالت په پته له ډېرې پخوا دوام درلود، خو کله چې د
اعلیحضرت محمد ظاهر خان د وخت لوړۍ اساسی قانون کې د ژې
مساله مطرح شوه او د افغانستان د اکثریت خلکو هیله دا وه چې نور نو
باید د خپل هپواد د اکثریت لو ملي ژې خبره مطرح شي دا مساله یو خل
بیا له پردي راووته او څینو لند فکرو په بنکاره ډول د پښتو ژې مخالفت
وکړ.

سره له دې چې د دنیا په هېڅ ملک کې د زیات وخت لپاره خوک
د دې بېلګه نه شي پیدا کولی چې د اقلیت ژیه دې رسمی او دفتری وي،
خو پر پښتو باندې له سوونو کلونو راهیسي د دې ژینې ظلم ژرندې
ګرځبدې دې. د اعلیحضرت محمد ظاهر شاه د وخت اساسی قانون کې
له پښتو ژې سره د (ملي) کلمه هم یو خای شوه او تر یوه تاکلې وخت

پورې پښتو د دفتر ژبه پاتې شوه خودې حالت بیا هم د ځینو کورنيو او بهرنیو تو طئوله امله دوام و نه موند او بېرته فارسي ژبه دربار او دفتر ته رادنه که ای شوه بیا نو له هغه راهیسې په وقته یې توګه ځینې وختونه پښتو ژبه ته پام را اړول شوی او بیا له نظره غورخوں شوی ده.

په دې توګه دربار او حکومت د هغه چا په لاس کې کپوتل چې د هغه ژبه دفتری وه. په دې کې شک نه شته چې د قوم، ختې، پښت او یا د تذکري له مخې به ځینې داسې پښتنه هم وو چې د وخت د حکومت په حساسو او یا هم په لوړیو پوستونو کې مقرر وو، خو دا ټولو ته خرگنده ده چې د هغه د اکثریت نه پښتو ژده وه او نه یې پښتو ژبه ته پام کاوه. له دې خخه دا خرگندېږي چې اصلاً حکومت، خصوصاً فرهنگي او ژئنی حکومت بل چا کاوه او د پردي پر مخ بل خوک و. یو وخت نو بیا داسې هم راغي چې د ژبه پر بښتنه همدي تشکل د پښتو د اکثریت واقعيت او حقیقت دروغ وګانه. په اخبارونو، رسمي او نارسمی غوندو کې یې د پښتو ژبه - او د پښتنو د تاریخ د تحریف او رنگونې هڅې پیل کړي او دا خبرې یې له خولو را ووټي چې نور نو زموږ نوبت دی، ځانونه یې د اکثریت په رول کې ودرول، د غلطو احصائيو او ارقامونو په څپولو یې پیل وکړ. د ډې هڅو او عملونو په نتیجه کې د تو طئو او سازشونو له لارې بساغلی احمد شاه مسعود او بساغلی ریانی د "اسلامي دولت"(!) په نوم ډیوپې جنجالیزې او طاعونیزې ادارې د مشرانو په توګه کابل ته رانټول او نېغ په نېغه یې د "اقلیتونو د حقوقو" او د "اقلیتونو د حکومت" انګازې پورته کړي. کله چې دوی د کابل د ترینګلې نیموداکې واکمنې پر ګدې کېنول شول، نو بیا یې د غلطو احصائيو له لارې خان اکثریت ته قریب کړ، دولتي او سیاسي چارو پر مخ بیول یې خپل طبیعی حق(!) وګانه.

کارمل: پېژندنە او د شخصیت شننە

هره تولنە او ولس خانته د ويارونو، پرتعونو، نېکمرغيو،
بدمرغيو، غميزو او كراونو شېي او ورخى لري. دا پېښي او يادونه د ولس
په ذئن کې انخور شېي وي او له يوه نسل خخه بل ته انتقالېي. خرگندە
خبره ده چې پېښي په خپل سر نه رامنځته کېږي. هغه اشخاص چې د
ذهبني، فکري، اخلاقني، تولنيزو او نورو نېڭنۇ له پلوه كمزوري وي او لويو
کارونو ته لاس اچوي تو نتيجه يې دېره کرغېنە راوشي. دا ډول اشخاص
د منفي کرکتريونو په توګه د ولس په ذهن کې خاى نيسى او ولس ته
دوراړول شوي زيان او درد له کبله د هغه د سختي کرکي سبب ګرخي.
زمور د هپواد د معاصر تاریخ تر تولو بدمرغه ورځ د ۱۳۵۸ ل کال د
مرغومي شېرمه نېته ده. د دې غميزي مرکزې کرکتري بېرک کارمل و چې په
نوموري نېته د شوروی اتحاد د ۸۶" (۱) زره کسيز پوچ په زور د کابل پر
تخت کېنول شو.

"بېرک کارمل د جنرال محمد حسین خان زوي د بګرامي د کمريو
او سېدونکي و د بېرک کارمل د نيكه محمد هاشم پلرونە هندوستانيان دې

چې له کشمیرنه پنجشیر ته راغلي دي. د بهرييو چارو د پخوانۍ وزیر عبدالوکيل نیکه د نوموري پلار (محمدحسین) حربی بشونځي کې شامل او وروسته ېې خپله لور هم ورته ورکړه. بېرک کارمل د کابل پوهنتون له حقوقو پوهنځي خخه فارغ شوی او بیا ېې د پلان په وزارت او خینو نورو دولتي ارگانونو کې کار کړي دي. نوموري د ۱۹۶۵ - ۱۳۴۳ کال د (خلکو ډیموکراتیک ګوند) د لومړۍ کنګرې له غرو خخه و وروسته ېې د (پرجم) په نامه یوه بېله سیاسي ډله جوړه کړه." (۲)

ده د خپل سیاست دېل له کلونو خخه د شوروی اتحاد له سفارت سره لار درلوده په همدي وجه خو روسانو تر بل هر چا پر ده زیات باور درلود. دی د شوروی سفارت کارکونوکو ته دومره نژدی و چې د هغوي په ډپرو خصوصي غونډو او مېلستیاواو کې هم د ګډون بلنه ورکول کېده. د (پلوشی) جريده په خپله یوه ګنه کې د سردار محمد داودخان د. وخت د کابینې د یوه غړي له خولې ليکي: "موږ په کابل کې د شوروی سفارت له خوا رسمآ د خینو خبرو لپاره نوموري سفارت ته بلل شوي وو، کله چې سفارت ته وردنه شوو نو د سفارت کارکونوکو مور ته هرکلی ووايې، دي (کارمل) هم لکه د سفارت د یوه غړي په توګه د هرکلی ويونوکو په ډله کې ولارو." (۳)

جنرال اکساندر لیاخوفسکي په افغانستان کې جنگپدلى روسي جنرال په خپل کتاب (د افغانستان غمیزه او مهرانه) کې د بېرک کارمل په باب ليکي: (... هغه د کې، جي، بي سړي و د خپلې (واکمني) په وروستيو کلونو کې پې د شرابو خښل ډېر کړل. ان د کې، جي، بي مشر یوري اندرروپوف چې د کارمل حامي او ملاتر و په ذي هکله هغه ته ډېر نصیحتونه وکړل خو ګتیه ېې ونه کړه. ورځ تر ورځي جو تبده چې کارمل په روغه لار د تګ وس نه لري خو بیا هم چا د هغه د ګوښه کولو تکل نه کاوه. خکه چې ترشا ېې کې، جي، بي ولاره وو." (۴)

د کې، جي، بي په سازمان کې د غړیتوب خبره خپله کارمل هم نه ده پتیه کړي پر ۱۳۶۴ ل کال په کابل کې د کارمل د رژیم له خوا د (کې

جي بي سازمان) د تاسيس کالیزه نمانځل کېده. د هغه وخت د "دولت" د دولتي خدمتونو د لوی ریاست (خاد) د سیاسي چارو په ریاست کې چې (عارف صخره) نېي رئيس و، یوه ډېره لویه او خانګري غونډه جوره شوې وه، کارمل تر غونډي دمځه (عارف صخره) ته په شفاهي او خصوصي خبرو کې په ډېر غرور او افتخار سره دا خبره وکړه. "من افتخار میکنم که هر افغانستان اولین شخص بودم که عضویت پر افتخار این سازمان نجات بخش را حاصل کرده بودم".

"جګړن ولادیمیر کوزیچ کین چې په ایران کې د افغانستان په ارتباط د کې جي بي مامور و د ۱۹۸۲ کال د نومبر پرا ۱ نېټه یې له بي بي سی سره د یوې مرکې په ترڅ کې دی (کارمل) د کې جي بي یو لور رتبه مامور وباله"^(۵) د همدغو روابطو نتيجه وه چې دی په چکوسلواکیا کې د افغانستان له سفارت خخه په مخفی دول مسکو ته بولن شو.

د کې، جي، بي د جاسوسی ضد مشر تورنجنزاں لوکین وایي: "کې، جي، بي کولای شول چې د تولنو او افرادو په خصوصي او عمومي تاریخ کې دلون راولی او د کماندو داسې افراد یې په واک کې وو چې د شوروی له پولو د باندې هم په هردوں تهاجمي او تروریستي عملیاتو لاس پورې کړي چې له همدي قطعی نه یوه ډله چې په مستعار نامه (زینت) یادېدله، د سفارت د ساتې په پلمه کابل ته ولپول شوه او د جنزاں ویکتوریاپوتین قوماندی ته ورکړل شوه".^(۶)

جنزاں لیاخوفسکي هم په خپل کتاب (د افغان غمیزه او مېړانه) کې قدرت ته د کارمل د رسپدو او د جدي د شپږمې نېټې په باب لیکي: "که خه هم افغانستان ته د شوروی لښکرو د منظمو فرقو د لېپلو لپاره د دسمبر ۲۵ (د مرغومي خلورمه نېټې) تاکل شوې وه خو یو شمېر ضربتی تولنګي د امین د وزلوا لپاره مخکې په شوروی سفارت کې خای پر خای شوي وو. د دسمبر ۲۵ نېټې د کابل د خواجه رواش په هوایي ډګر کې د افغانستان د وسلواں پوچ تول روسي سلاکاران پت جرګه شول، همدلتنه دوی ته امر وشو چې د افغانستان پوچ دې خنثي او د شوروی د لښکرو خلاف

د جنگپدو ورتیا دی ترې سلب شي.

د (تاج بېك) په غونډي کې د امين د استوګنځي د نیولو عملیاتو ته د (شتورم ۳۳۳) مستعار نوم ورکړ شو او مشری پې د کې، جي، بي د افسر بايارينوف پر غاره وه. د همدي مقصد لپاره بګرام نه د جګړن خال بايف په مشری او شوروی مسلمانو وګرو نه جور په اصطلاح، (مسلمان کنډک) هم په دارالامان واتې کې خای پر خای شو. د عملیاتو وخت د جدي ڈ شېږډې نېټې د شېې لس بچې تاکل شوی و. خو وروسته د شېې نهرو او په پای کې د مابنام اوه نیمو بجو ته رالند کړای شو) د لیکوال په عقیده د دې تغیر علت دا و چې امين د کې، جي، بي د نقشې خلاف په زهرو مړ نه شو او په کار وه چې بې خنډه د عسکرو په زور له منځه یورل شي. لیاخوفسکي لیکي چې "افغانی عسکرو سخت مقاومت وکړ او سره له دې چې درندې وسلې پې (مشاورینو) له کاره غورڅولي وي تربايده د شورویانو خلاف وجنګېدل. حفیظ الله امين د خپلو دووو صغیر و زامنوا او نورو خپلوا نو سره یو خای ووژل شول. د دوی مړې د تاج بېك غونډي، ته خېرمد په کندو کې تر خاورو لاندې کړای شول." (۷)

تورن جنرال لوکین وايي: "د مرغومي په پېنځمه نېټې د کې، جي، بي له مشر اندرويوف سره ناست و مچې له کابل نه د کې، جي، بي نماینده د امين د وزلوا او د عملیاتو د برياليتوب خبر ورک. اندرويوف احساساتي شو او وي ويل چې کارمل ژر پیدا او د بیانې متن ورته جور کړئ!" (۸) "بيا له تاشکند راډيو نه د حفیظ الله امين د وزلوا اعلان له یو اشنا ستونی نه راووت او دا اعلان د مفصلې وينا په ترڅ کې د هغه له خوا د تاشکند د راډيو په خپو کې خو خلې تکرار شو، چې وروسته پې خپلې غلطي. ته پام شو، کابل راډيو پې قطع او خپله خپرونه پې د کابل راډيو په نامه کړله." (۹) کله چې کارمل د امين له مرګ نه پوره دا د من شو نو د کې، جي، بي، له مېلمسټون نه څېلوا تښتېدلو ملګرو سره بېرته کابل ته راوستل شو او پر تخت کېنول شو. برژنیف او روسي مشرانو ده ته د یو تلګرام په ترڅ کې د برياليتوب مبارکې ورکړه. (۱۰)

د افغانستان د خلک ده و ګراییک ګوند ده ګزی ګویی ګډی منشی . د افغانستان د دوګرا تیک چهوریت دانلابی شودا زین او صدراعظم بېرک کار مل د شوروی اتحار ډګونیست . ګوند په شپږویشه ګنگره کې دینا کو لو په وخت کې .

دېن سخنرانی بېرک کار مل د پیست سیاستکاری نهایم .
شنهمن ګنگره حزب کو نیست اتحادشوری :
ماحامل صدیمه الله ترین و پو شور نړین
رشیق ګرامی لیو نید ابلج بریزفت !
روهنا و دوستان عزیز !
شادابانها و سلام ها ، احساسات پیساک ،
دوستی و احترام عویق ګمینه هر ګزی حزب
از هه اوولت اجازه د هید تابهناست
دوټیکه از هیان نهایند کې حزب مسا بران
ترنکت در ګنگره حزب پر المغار لئن کېږ
جهل آفشه است از صمیم قلب ا بسر از
و بهه، خلق کېږ کشور شوراها هستیم .

کله چې کارمل د کابل پر تخت کېنول شو بیا نو ده په زغرده د شوروی پر دوستی او اريکو ويار کاوه، ان دا چې د یوه محفل په ترڅ کېي د ګرمو احساساتو په وجه خپل هر خه په ډاګه کړل.
نوموري د روپالني په مينه کې دومره ډوب و چې ان د خپل زوي نوم یې (واستوک) ایښی و او د شوروی اتحاد دوستی یې تلپاتې او خلل نه منونکې بلله.

سره له دې چې ده د جدي آنټې پېښه (د انقلاب نوي بشپړتیابی پړاو باله) خود دې پړاو په بري کې یې د شوروی له رول خخه په خپله پرده اوچته کړه، دی وايي: "هرګاه کمکهای بې شایه و برادرانه اتحاد شوروی سوسياليسټي نمیبود انقلاب پیروزمند ثور وارد مرحله نوین خود نمیگشت و امروز نه تنها در افغانستان بلکه در منطقه یک فاجعه عظیم تاریخ رخ میداد." (۱۱)

نوموري د ګران هپواد د ويارونو، پرتمونو او رمزونو د ماضي پانې نه وي لوستې، د هپواد ژوند، بقا او پایښت یې په "ستر شوروی اتحاد" پوري تړلي ګنل. په سلګونو خله به یې په رسمي او خصوصي غونه و کې دا خبرې تکرارولي "که د شوروی اتحاد د محدودو قواوو شته والي نه واي نو زموږ هپواد به د امپرياليزم خولي ته لويدلی واي." (۱۲)

"درحالی که استقلال ملي کشور ما را خطر جدي ناشی از تجاوزات امپرياليستی تحديد می کرد یکبار دیگر دوست بزرگ و آزموده شده مردم افغانستان اتحاد شوروی در کنار ما قرار گرفت." (۱۳)

ده د خپل هپواد عظمت غیرت او همت ته نه کتل، یوازي جغرافیاې حدود او نفوسو د شمېر خرنګوالي او خینو مادي وسایطو یې د ذهن ستړګې وریتې کړي وي خکه یې نو په خپلو خبرو کې خپل هپواد (دېر کوچنی) او خپل دوست هپواد یې (دېر لوی) معرفی کاوه.
"کمک بلاعوض خلقهای شوروی به مردم افغانستان نمونه بر جسته است در مناسبات بین المللی در رابطه کمک حسنة یک کشور بزرگ و کبیر با یک کشور کوچک".

ده زیات زیار ایسته چې د ژوند په تولو چارو کې د شوروی اتحاد له تجربو او کېونه ګتیه پورته کړي که د افغاني تولنې له ژوند چارو سره سمون خوري او که نه؟ دا نو بېله خبره ده خود ده هڅه دا وه چې د دوو بېلاپللو ټولنو ژوند هماهنګ وښي او په اصطلاح د شوروی اتحاد له تجربو خخه استفاده وکړي نو څکه به ېې په زیاتو غوندو کې د شوروی اتحاد پر تجربو ټینګار کاوه. د بنخو یوې غونډې ته د خبرو په ترڅ کې د دې تجربو یادونه او د څوانانو یوې غونډې ته د تجربو د یادونې ترڅنګ د شوروی اتحاد د څوانانو د کمسمول له سازمان خخه منه خرګندوي: "بشریت مترقبی تجارب ارزشمندی در ارتباط با جنبش زنان اندوخته است در زمینه بیش از همه تجربه تاریخی کشورهای سوسیالستی و در درجه اول اتحاد شوروی ارزش والا و بزرگی دارد". (۱۴)

"اچازه راکړئ چې د هپواد د څوانانو د دغې سترې غونډې او پیوستون په کار کې د زړه له کومې د بنو او لویو بریالیتوبونو هیله وکړم او یو خل بیا د سوسیالستی هپوادونو د څوانانو د بین المللی سازمانونو په سر کې د شوروی اتحاد د لېښې کمسمول سازمان مخکنبو استازیو ته خپلې منې خرګندې کرم" (۱۵)

د به تل د خپللو خبرو په ترڅ کې پرڅو خبرو باندې ډپر ټینګار کاوه: "د افغان شوروی دوستي او د انقلاب نوي پپاواو" ، ده په دې یادونو کې د افراط ترورستي بریده خان رسولی و "اګر مرحله نوین انقلاب صورت نمی گرفت اکنون افغانستان در نقشه سیاسی جهان وجود نمیداشت" (۱۶) "د ورنمای دوستی افغان شوروی خل ناپذیر و خدشه ناپذیر است و از یک پیروزی به پیروزی دګر موج به موج به طرف تکامل و استحکام خود پیش میرود" (۱۷)

دی د جدي لټا ۶ نېټې وروسته شوروی ته د خپل سفر اهمیت داسې خرګندوي: "د ثور انقلاب د نوي پپاواو له بریالیتوب خخه وروسته په بین المللی لحاظ زموږ لپاره ستره سیاسی پېښه هماغه شوروی اتحاد ته زموږ د ګوندي او دولتي لوړی رهبری د هیئت سفر او په مسکو کې د

افغانستان اوشوروي اتحاد د خبرو بريالي سرته رسول وو د دغه خبرو اهميدت د اوستي شيبې د خبرو له چوکات خخه پر لور دي او ئينه برخو کې د دوه اړخیزو اړیکو له چوکات خخه هم لور ئې." (۱۸)

بېړل کارمل د سیاس او علمي بسوهیه خبرونه او د افغانستان د دموکراتیاد جمهوریت یو شوروي اتحاد ترمنځ دوستانه او یکو به بیاډونیکې دېبلی برخني اخیستنې یه و یا پ د شوروي اتحاد سیاس او علمي بوهی د خبرولو د تولنى لوب همال (اویلوف) ترلاسه کړ. عکس بېړل کارمل ته د دغه مسندال دورکوتو د مراسو یو ګوښه جي د شوروي اتحاد د یوه باسونه له خوا و رکول ګیږی بشنی .

که په پورته عبارت کې د (چوکات) کلمې ته خير شو دېږي سپورې ماناوې خنې راوخي؛ په عادي ورخینې محاوره کې هم له (چوکاته وتل) په منځي مانا کارول کېږي خوده د کلمو پر خای کارونې ته هم پام نه دی اړولی، هغه دوستي چې له چوکاته ووخي نو طبیعې ده چې نور خه ترې راولارېږي. بله خبره چې ده د هغه په باب بېلابېل متضاد نظرونه خرگند کړي هغه د شورويانو د راتګ مسئله ووه سره له دې چې مور پورته یادونه وکړه چې ده به ويل: "هړګاه کمک های بې شایه و برادرانه اتحاد جماهير شوروي سوسیالستی نمیبود انقلاب پیروزمند ثور وارد مرحله

يې کتاب د یو لړه مستندو پېښو، لکه کلکسیون دا سې دی
موره دغه راز بناغلي حاجي فضل الرحمن، انجینر حبیب رسول،
ډګروال حضرت رسول، ډاکټر عبدالرسول، سید آغا کونپري، ډګروان حضرت
عمر او شېرولي شېرڅخه هم د زړه له کومي منه کوو چې د دغه مهم
کتاب د چاپ د لګښتونو له برابرولو سره يې د "افغانستان د کلتوري ودې
تولنه" د دې جوګه کړه چې دغه اثر چاپ کړي.
باور لړو چې د دغه کتاب مطالعه به د افغانستان د اوستنيو پېښو
له څېړونکو، مینه والو سره د پېښو په بنه څېړنه کې پوره مرسته وکړي.

په درناوي

د افغانستان د کلتوري ودې تولنه

جرمني

نوین خود نمیگشت"^(۱۹) (۱۹) خو بیا به هم کله کله ده ویل چې د شوروی پوخيان د افغانستان - شوروی د ۱۹۷۸ کال د دسمبر او د ۱۳۵۷ کال د قوس د ۱۴ نېټې د ترون پر اساس چې د ده په قول د دواړو هېوادونو د حکومتونو تر منځ شوی و راغلي دي. کله به پې ویل چې د ملګرو ملتونو د منشور د ۵۱ مادې پر اساس راغلي خو کله چې به پې د هېواد- په دنه او بهر کې انتقادونه او فشارونه له حده زیات شول نو بیا به پې ویل چې دا خو "امین راوستي"^(۲۰) (!) دا خبره د هغه وخت کوله چې نور نو پر خپل او د روسانو پر بري ورته شک پیدا شوی و د خپل قدرت پر لوړري کال خو پې خان د شوروی اتحاد یو وجود باله او دا ټیار(!) پې چا ته نه ورکاوه او همدا به پې ویل: ((دراین دوستي و در این روابط میتوانیم بگوییم که هیچ قدرت در جهان اعم از ارتجاع سیاه، امپریالیزم جهانی، شوونیزم چین و دگر نیروهای طاغوتی هرگز نمیتوانند کوچکترین خدشه وارد سازند"))^(۲۰)

"زنه باد دوستي خلل ناپذیر جمهوري دموکراتیک افغانستان و اتحاد شوروی دوست و برادر جاودان و همیشه ګی ما"^(۲۱) (۲۱) د اسوشیتد پرس خبریال له د خخه پونسته وکړه. "قسمیکه جلالتماب شما فرمودید و قبلًا گفتید که امین ایجنت امپریالیزم امریکا بود پس او چرا قشون شوروی را در افغانستان دعوت کرد؟"

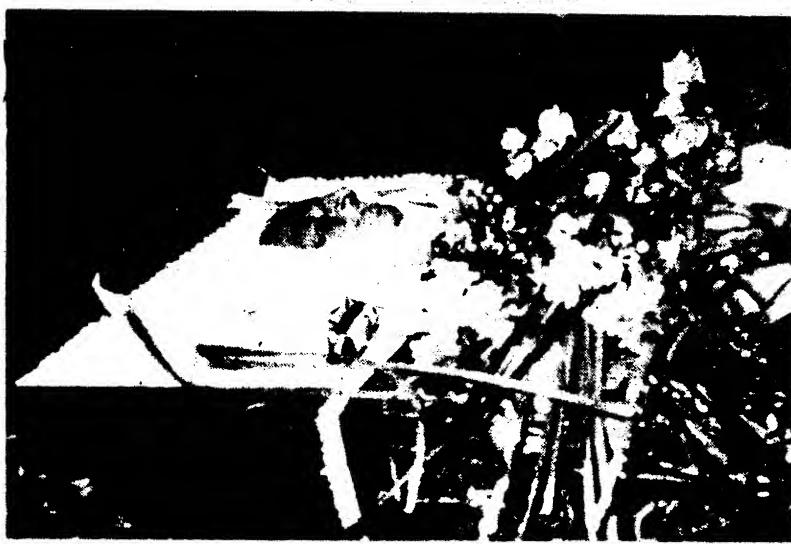
خواب: "حفیظ الله امین ایجنت امپریالیزم امریکا از اتحاد شوروی طلب کمک قطعات محدود نکرده بود بلکه این کمک به اراده و تصویب نزدیک به اتفاق ارای شورای انقلابی جمهوري دیموکراتیک افغانستان صورت گرفته است"^(۲۲) (۲۲)

دلته که له انقلابی شوری خخه مقصد د نور محمد تره کې "انقلابی شوری" وي نو ده ګه په ژونډ خوروسان رانګل نو ده ګه له مرګه وروسته روسانو د هغه ترون عملی کاوه؟ او که د امین د وخت له "انقلابی شوری" خخه مقصد وي نو هغه خو دی خپله ردوی چې امین نه دي راغونېتی.

بله عجیبه خبره خو دا ده چې راغوښتې هفو دي(!) خو قدرت ته
یې دی ورساوه؟ (۲۳)

د کارمل د گوداګیتوب او د هغه د منفي شخصیت په باب خورا
زیات اسناد اولیکنې خپرې شوی دي خو مور دلته یوازې د ده د خپلوا
خبرو او خرگندونو په خو بېلګو بسنه کوو.

د افغانستان د معاصر تاریخ دا توره او ذلیله خپره په پای
کې د خپل بادار په غېړه (مسکو) کې ساہ ورکړه او مړی یې د
افغانستان د بلخ ولايت د حیرتانو په سیمه کې خاورو ته وسپارل شو، خو
د افغانستان سپېڅلې او غیرتی خاورې د ډېر وخت لپاره و نه شو زغملي
او تر یوه تاکلې وخت وروسته د خینو په قول کله چې د طالبانو
د اسلامي تحریک سرتپری سیمی ته ورسپدل نو د ده مړی یې له قبره را
وویست او د امو په دریاب کې ګوزار کړ، د امو دریاب هغه له خپلې
کړغېړنې ماضی او بدرنګیو سره د خپلوا اویو تل ته نسکته کړ او په دې
دول د تاریخ یوه توره خپره د تل لپاره د تورو اویو په تل کې ورکه شوه.

اخطوته:

- ۱) وفا جريده، د آزاد افغانستان د ليکوالو ټولنه، پېښور، ۱۳۷۲ ل کال، کال گنه.
- ۲) ۱، هارون، داود خان د کې جي بي په لومو کې، پېښور، ۱۸۵ مخ.
- ۳) پلوشه جريده، کابل، ۱۳۷۴ ل کال، ۳ گنه.
- ۴) ډيوه لندن، ۱۹۹۵ کال، د ليندي گنه، ۱۸ مخ.
- ۵) هارون، هماغه اثر، ۱۸۶ مخ
- ۶) پورتني اثر، ۱۸۳ مخ
- ۷) ډيوه، لندن، هماغه گنه، ۱۷ مخ
- ۸) هارون، هماغه اثر، ۱۸۳ مخ
- ۹) // ۱۸۴ مخ
- ۱۰) وفا جريده، ۱۳۷۴ ل کال، ۴۷ - ۴۸ گنه، ۹ مخ
- ۱۱) دافغانستان کالني، کابل، ۴۵-۴۶ (۱۳۵۸-۱۳۵۹ کال) گنه، ۱۵ مخ
- ۱۲) پورتني اثر، ۱۱۷ مخ
 - // ۱۳ ۱۸۹ مخ
 - // ۱۴ ۲۱۹ مخ
 - // ۱۵ ۲۶۲ مخ
 - // ۱۶ ۲۸۳ مخ
 - // ۱۷ ۳۱۶ مخ
 - // ۱۸ ۲۸۷ مخ
 - // ۱۹ ۱۵ مخ
 - // ۲۰ ۴۳۳ مخ
 - // ۲۱ ۴۵۶ مخ
 - // ۲۲ ۳۲۵ مخ
- ۲۳) وفا جريده، ۱۳۷۴ ل کال، کال گنه، ۱۸ مخ

پرچم واکی: پښتو او پښتنه

روسانو د خپلو هیلو د پوره کولو لپاره په ډپرو تولنو کې د لېکیو (اقلیتونو) له استعمال سره ډپره مینه درلوده، د خپل بریالیتوب راز بې په همدي کې لټاوه. دوي فکر کاوه چې لېکی له سیاسی پلوه بې ثباته وي، ژر استعمالېپې او (د خوپرو ترخو) زور ته ژر غاره بدی، نو خکه بې په افغانستان کې له عامه ڏنهنيت نه پت یو نامعلوم او د خرگند قومي هویت نه لرونکی شخص (بېرک کارمل) د خپلو هیلو د پوره کولو لپاره وروزه خرنګه چې د افغانستان اکثریت تولنه له پښتنو نه جوړه وه نو پرده بې هم د پښتون ماسک وواهه او یو کشمیری مهاجر شخص بې د (پښتون) په نوم معافي کړ، خو د قلم خاوندان او خيرمن سیاسي اشخاص پر دې خبره ډپربنه پوهبدل. کله چې کارمل قدرت ته ورسول شو، نو نه ده او نه د ده بادارانو له پښتو ژې او پښتنو سره خپله دېښمني پتنه کړه. د شوروی کمونیست دریار ته نژدې لیکوال او د بېرک کارمل نژدې شخصي او عقیدتي دوست (اولیانوفسکي) په ډاګه دا خبری خرگندې کړي: "موږ خکه

افغانستان ته لبىكىركشى وکره چې د اکثرىت (پېښتو) د يکتا توري ختمه او دولتى خواك افليتونو ته انتقال کړو."^(*) د اوليانوفسکي په قول کله چې دولتى خواك اقلیتونو ته انتقال شو، تو د کارمل په شاوخوا یې په زياته کچه (تاجک) اقلیت او خینې نور واره لې کې ورتاو کړل.
سدستي ورسه "رژيم های فاشیستی گذشته"، "ملیت های برابر و براذر"، "اقلیت های ستمدیده و محروم"، "اقلیت های بربا خاسته" او نورې... نومونې هم دود شوي.

اکثره خپرونو په خانګړي دول ورڅانې او جريدي که په فارسي ژبه وي، هغه خو پر خپل خای پاتې شوې او که پېښتو وي هغه په فارسي وارول شوې او پېښتو د ژیارې یا ترجمې ژبه شو، په لوړې سر کې زیات خلک په دې رمزنه پوهېدل خکه چې د روسانو یرغل د عامه ڏنهنیت سترګې نیولې وي، خو وروسته وروسته دې خلک پر دې وپوهېدل خکه روسانو خنګه د افغانستان د اکثرىت قوم پر ضد خپلوا ناوره هلو خلو ته دوام ورکاوه. روسانو په دې فکر کې وو چې پېښتنه د هند سمندر ته د رسپدو په لویه لار کې د یو خواکمن قوم په توګه پراته دې نو که چېږي دوي منسجم، د یو محکم او بلای فرهنگ خارندان وي نو د هند بعر ته د دوي د رسپدو په لار کې اساسې خنډ گرځبدای شي نو خکه یې د پېښتو د تجزيې، کمزوری، د فرهنگي ارزیستونو او تولنیزو بنسټونو د له منځه ورلوا ماهرانه هلي خلې پیل کړي. دا هڅي د روسي مشاورینو په لارښونه او د کورنيو ناپېښتو لویغارو په مرسته تر سره کېدې، یو وخت یې د دولت تولي ساحې ونیولې، خو په لاندینو برخو کې زیاتې منسجمي وي:

۱ - په نشراتي او خپونې برخه کې: لکه چې یادونه وشه د

- اوليانوفسکي د شوروی د کمونست ګوند تیورسن و. ده په خپله رساله کې چې (در باره حقیقت انقلاب ثور) په نامه ترجمه شوې وه دا خرگندونی کري دې. نوموري رساله د بېهقې د کتاب خپرولو موسسې خپره کړي وه او له یوه ټاکلې وخت وروسته بېرته توله شوله.

کارمل له راوستو سره سم د دولت په خپرني پاليسى کې یو خرگند بدلون راوستل شو. اکثره ورخچانې لکه هبود، انيس او نوري چې تيراز پې لسگونو زرو گنيو ته رسپده په فارسي وارپول شوي او د دي تر خنگ "حقیقت انقلاب ثور" ورخچانه په دېر لور تيراز سره هم بشپره په فارسي ژبه خپرپدله. "حقیقت سرباز" او دي ته ورته د خینو نورو خپرونو هم دا حال و دا ورخچانې به له فارسي ژې خخه په پښتو ترجمه کېدي او بیا به چاپبدلې. داسې هم شوي چې د هري فارسي ورخچانې او بیا د هغې د پښتو ایدېشن تر منځ خو ورځې واتېن. په داسې هم لیدل شوي چې فارسي برخه په همغه ورځ چاپ او ووپشل شي. داسې هم لیدل شوي چې ورخچانه باید پس بسار کې وېشل شوي او بیا خو ورځې وروسته پې پښتو چاپ شوي ده. دا پښتو برخه پې بیا نه چا ته بنووله او نه پې وېشلې دا خکه چې دوی خو "کابل د فارسي ژیو بسار"(!) گانه او د پښتو ورخچانو د ویش ضرورت پې هسې یو عېث کار(!) باله. هفو ولايتنو ته چې تول پکې پښتنه استوګن وو، هفو ته هم دا اخبارونه نه رسپدل او د پښتو اخبارونو پر خای فارسي اخبارونه استول کېدل. یو وخت له ننګرهار نه رسماً په دې برخه کې ((د خلکو ديموکراتيک گوند)) مرکزي کمېتې ته اعتراضليک راغي، خو بیا هم چا د دې خبرې غم ونه خور. له دې پرته د پښتو او فارسي ایدېشنونو په تيراز کې هم دېر زیات توپير موجود و د ساري په توګه (درخش جوانان) یوه اوونیزه وه چې په (۸) او کله هم له هفو نه په زیاتو مخونو کې پې په دېرزو زیاتو امکاناتو سره د "خوانانو ديموکراتيک سازمان" د مرکزي کمېتې د اړگان په توګه نشرات کول. په یو وخت کې له فارسي ایدېشن خخه پښتو برخه (۸) گنې (دوه میاشتی) وروسته پاتې وه. د فارسي ایدېشن تيراز (۵۸) زره گنې خو پښتو تيراز پې (۸) زره گنې وي (۲).

د دې خپرونو اکثره پښتو برخه په پوره دول نه وېشل کېده، له چاپ وروسته به پې اکثره گنې گودامونو کې ساتل کېدي او بیا به وروسته د قصابانو او د کاندارانو لاسته ورتلي.

له دې کارونو خخه د دوي هدفونه دا وو چې له یوی خوا به پښتو

د ژیارې ژیه شي او دا خود یوه په وینا خرگنده خبره ده چې ((ژیاره د ژی پښتی، ماتوی)) نو دوی په دې نیت چې پښتو ژیې ته بې زیان اړولی وي او تل یې د فارسي تر اغېز او نفوذ لاندې ساتلې وي دا کار کاوه. دغه راز په دې چار سره په هېڅ توګه پښتون لیکوال ته د دې چانس نه پیدا کېده چې هغه دې مستقیماً او نېغه په نېغه په خپله په اول لاس ورڅانې ته مطلب ولیکي. نو له عادي ژورنالیستیک نه نیولې تر لور تخلیقی مطلب پورې هر خه باید لومړي فارسي واي او بیا پښتو ژیارې شوي واي. خکه نو یوازې فارسي ژیې لیکوال ته د دې لاره چاره برابرېده او هم هغه مادي امتیاز چې له دې خپرونو خخه تر لاسه کېده هم د هغوي لاسته ورته. پښتون لیکوال ته د غورپدو لې امکان برابرېد، پښتون کولای شو یوازې ژیارن شي. د ژیارې له مخې هم د دې اخبارونو او خپرونو کیفیت د پر خراب و خکه چې داسې ژیارونکي ورته تاکل شوي وو چې نه پې پښو دل چې دوی دې کړه، ذوقی او درسته ژیاره وکړي. هر اړگان او خپرندوېي موسسي چې ګه نشرات کول د فارسي ژې برخه پکې له ورایه ډپره زیانه درنه معلومېد. "د خوانانو ډیموکراتیک سازمان" چې د فرید احمد مزدک تر مشري لاندې بې ستمي او کمونیستی فعالیتونه کول په یوه وخت کې پنځه عنوانه (درف්ش جوانان اوونیزه، محصل امروز {جوانان امروز} مجله، ستوري جريده، پیشاہنگ (مجله) چې دو وروستي بې "د مخکبانو سازمان" خپروني وي وروسته کلونو کې بې "قبایلی خلمیان" په نامه یو خلور مخیزه پنځه لس ورڅینې پښتو جريده خپروله. په دې کې "درف්ش جوانان" جريده لومړي فارسي او وروسته بیا په ناسمه پېښتو ژیاره کېدله او له ډپر خنډ او وقفي وروسته خپریده، د ستوري او پیشاہنگ او د جوانان امروز، په خپرونو کې په سلو کې لس برخې پښتو وه.

دغه راز فرید احمد مزدک د خپلی واکمنۍ په دوره کې په سلکونو عنوانه بېلاښل سیاسي، عقیدوی، ذوقی او نور کتابونه د همدي سازمان له لارې چې تیراژ لکونو توکو ته رسپده خباره کړي دی خو په دې اکشرو

کې د دوى له خېلې کېنلارې او خينو نورو محدودو کتابونو پرته نور ټول په فارسي ژبه وو "د څوانانو سازمان" د یوه کارکونکي په وينا "زمور د یو ټاکلي وخت د ۱۳۰ عنوانونو خپرو شوو کتابونو له جملې خخه یو عنوان کتاب پښتو و." (۳)

کابل پوهنتون د پړجعواکۍ په بهير کې ګنې شمېر لیکې، رسالې، لکچرنټونه درسي کتابونه او نور مستقل اثار خپاره کړي دي چې په مجموعی ډول یې شمېر له لسګونو عنوان او زرګونو ټوکو خخه زیاتېږي. په دې کتابونو کې د پښتو خانګۍ له لکچرنټونه، خينو درسي کتابونو او د خينو سيمینارونو له پښتو کتابونو پرته نور اکثره په فارسي ژبه خپاره شوي دي. دغه راز کله چې "پړچميان د قدرت پر کرسی، کېنول شول نو لومړي کار یې دا و چې د پښتو فلمونو ریکلامونه یې وشكول. دوى استدلال کاوه چې په دغو فلمونو کې (بې حیاېي) وه او بل دا چې د دې من هنرمندانو جوړ کړي وو. دا خو هسې یوه پلمه وه، دوى کولی شول د فلمونو خينې برخې سانسور کړي خود دوى اصلې مقصد دا و چې د پښتو فلمونو بازار سوپ کړي او بل دا چې په خينو فلمونو کې د انګریزانو په مقابل کې د پښتو جهاد تمثيل شوی ... روسان پوهېدل چې اوس د دوى پر ضد جهاد روان دی تر کومه چې د بې حیاېي خبر ده پړچميان د ایراني، عربي نخاوو په بشودلو او په تلویزیون کې د افغانی نجونو په نخولو سره په خپله د بې حیاېي تشویق کوونکي وو." (۴)

د افغانستان یو نومیالی پوه کاندید اکادمیسین محمد صدیق روهي لیکې:

"پړچميانو د " مليتونو " په نامه مساله وپرسوله او داسې یې بشوله چې په افغانستان کې د " مليتونو " مساله د شوروی اتحاد د مليتونو له مسالې سره هېڅ توبیر نه لري. دوى غوښتل د قومونو تر منځ د برابری، د اصل پر اساس د اکثریت او اقلیت طبیعې توبیرونه په عادلانه توګه له منځه یوسې. د مثال په توګه پښتو (ژونډون) مجلې د کتونکې دلې (هیئت تحریر) په غرو کې له پښتو سره باید د تاجیک او زیک، بلوج، پشه یې

قومونو غري هم تاکل شوي واي که خه هم هفوی د پښتو مقالو د ارزیابي
صلاحیت نه درلود خکه چې په پښتونه چندان نه پوهېدل. همدارنګه خارج ته
د هیات لېپلوا په برخه کې به یو پښتون، بل تاجیک بل هزاره، بل ترکمن او
داسي نور په مساوی تعداد تاکل کېدل. که خوک به له بهر خخه یوې
موسیسي ته ورتلله نو د هغه شخص نوم او "ملیت" به یې لیکه او له چا سره
چې به یې کار و د هغه نوم به یې هم لیکه. زه په لومړي سر کې د دې
خبرې په منطق نه پوهېدم. وروسته راته معلومه شوه چې دا یو ډول
جاسوسي وه. که کوم پښتون ته به چې زیات کسان ورغلې وو هغه به د
گوند د مشربتوب له خوا تر تهدید لاندې نیول کېده او یا به په مرموزه توګه
تنزیل ورکول کېده.

پرچميانو کويښنه کاوه چې په مختلفو بهانو د "ملیتونو" له نامه
څخه په ناوره استفاده د یو ډول تجزې زمينه برابر کړي. یو خل یې افغاني
بدخسان د تاجیکي بدخسان تر قیومومیت لاندې راوست. یو خل یې د شمال
لس ولايتونو ته انکشافې پروژي منظوري کړي. د سیاسي بیرو یو تن غري
په یوه محفل کې وویل چې په دغو نومورو لسو ولايتونو کې به سوسیالیزم
راشي او د افغانستان په جنوب کې به ډیموکراتیک جمهوریت وي. د شمال
سوسیالیستي جمهوریت به د جنوب ډیموکراتیک جمهوریت لپاره یوه
پشتوانه وي. همدارنګه دوی د "غرجستان" په نامه هم کومه نقشه درلوده
خو د عملی کولو فرصت یې ونه موند خکه چې رژیم د سقوط ګړنګ ته
ژټدې شوي. په دې لړ کې یوه. جالبه قصه داده چې په بلغاريا کې د
روسانو په سپارښت داسي نقشه چاپ شوي وه چې افغانستان یې د شوروی
د شپارسم جمهوریت په توګه کېنلي و.

د پرچميانو د حکومت په دوره کې د پښتو پر ضد سپکې سپورې
په کتابونو او نورو خپرونو کې پیل شوي.

نور شخصیتونه خو پر خای پرېرده حتی احمدشاه بابا او وزیر
اکبرخان هم تحقیر شول او هله هم په دې سبب چې هفوی پښتنه وو.
احمدشاه بابا یې له چنگیزخان سره مقایسه کړ او وزیراکبرخان یې د

انگریزانو گوداگی وباله، پښتنه یې د خراسان اشغالگران وکړل. په دې وخت کې یو د اسې تیسس منځته راغې چې ګویا پښتنه، د سليمان له ګرونو خخه، شمال ته راغلي او خراسان یې چې د تاجیکانو او هزاره ګانو اصلې، وطن و اشغال کړ او د هغوي فرهنګ یې له منځه یور. پرچمیانو دغه تیسس ته رسمیت ورکړ او په پوهنتون کې یې تدریس کاوه. البته دغه تیسس په غلطه توګه طرح شوی دي.

پښتنه له اسلام نه مخکې. د افغانستان په شمالی سیمو کې آمو دریاب ته نژدې او سېدل. د اروپا مشهورو پوهانو لکه جمیز دارمستر، ګایگر، امیل بنومینیست، مارگن سترن او نورو دا خبره ثابته کړي ده چې پښتو ژبه له اوستا، پامیری ژبو، خوارزمي او اسیتی ژبو سره د فارسي ژې په نسبت ډېر نژدېوالی لري او په لرغونو زمانو کې باید پښتله اوستا له پامیری ژبو او نورو خویندو ژبو سره یو خای او سېدلې وي. په دې حساب پښتنه په افغانستان کې نه د مهاجر حیثیت لري او نه د مهاجم، بلکې د دې هپواد پخوانی او سېدونکې دی. البته کوم وخت چې پښتنه له دغه خایه لېردېدلې دی، د دوی خای تاجیکیانو اشغال کړي دی. پرچمیان په دې خبره نه شرمېدل چې د روسانو پر خای پښتنه د افغانستان اشغالگران وېولې."(۵)

استاد روهي زیاتوی ((ما یووه ورخ د خو تنو په مخکې یوه غت پرچمي ته وویل: تاسې خنګه اجازه ورکوئ چې په کابل پوهنتون کې داسې کتاب تدریس شي چې هېڅ علمي ارزښت نه لري خو یوازې په دې خاطر تدریس کېږي چې پښتوه نسکنڅل پکې راغلي دی. د مثال په توګه پوهاند جلال الدین صدیقی لیکې چې "پښتنه قبایلی خلک دی او قبایل ننګ او ناموس نه پېژنې" البته واقعیت د دې په خلاف دی، پښتوه له ناموس ساتې خخه بل شې زیات ارزښت نه لري او دا یو خرګند حقیقت دی او یا دا خبره چې پښتنه ننګ او ناموس نه پېژنې، کوم علمي ارزښت لري؟

همدارنګه دا خبره به خوک ومنی چې پښتو کې خوک شریف

پیلامه

د افغانستان د وروستیو شلو کلونو تاریخ ډبر په وینو لپلی او غم
لپلی دی (۱۳۷۱-۱۳۷۵) کلونه د دی غم لپلو پېښو یو بل باب دی چې
باید نه واي راغلی، خوراostل شو. په دی کلونو کې هغه مانیزه او مادی
شتمنی هم لوټ او تالان شوه چې زموږ ولس لا هفې ته هیلې لرلې او د
تیرې قربانی ډاد او تسل ېې پر همدي کاوه. هیلې ېې وه چې خه د خپل
والک او خپل اختيار یو ملي او اسلامي حکومت به جور کړي، د تورې په
زور ګټملي حیثیت به ېې خوندی پاتې شي او د متمنو ملتونو په خبر به
په نېړیوالو چارو کې خپله برخه او ونډه ولري. له همدي کبله ېې د نړۍ په
تاریخ کې د قربانی او اتلولی داسې ېې ساری ریکاره تینګ کړ چې نه د
نړۍ په جګړه نیز تاریخ کې ساری لري او نه د ملتونو په قربانی کې؛ یو
تش لاسي ولس یو اتومي او ډروي زیرخواک سره ډغره ووهله او هغه ېې اتم
بم په لاس د نړۍ له سیاسي صحني خڅه ګوښه کړ، خو هغوي هم په آرامه
کېښاستل، د خپلو پوځی ماتو د جبران او خستنې لپاره ېې یو خل بیا
هغه اصل او وسلې ته مراجعه وکړه چې له دوی خڅه پنځوں کاله دمخته
انګرېزانو کارولې وه.

واکمن نه دی تېر شوی او که امیر امان الله خان خه بنه صفتونه درلودل علت
 بې دا و چې اصيلو تاجيکانو روزلى و ايا دا خبره علمي بىتىاد لري چې په
 يوه قوم کې دې بېش بد سپى نه وي تېر شوی او په بل قوم کې دې قول
 خلک بد وي؟ ده په خواب کې وویل: (زه پوهاند جلال الدين صديقى ته په
 دې درناوی کوم چې تراوسه پېنتنونه ته خه ويل تابو (ممnoon) گەنل کېدل خو
 ده د لومپري خل لپاره پېنتانه د تقدس لە حريم نه راپېستل او د دوى گۇرۇر
 بې ورمات كې." (۱)

ەمداراز پېچميانو په بېلابېلو موسسسو او مهمو فرهنگي بىنتىونو
 کې د پېنتنونو او د ھېباد د ملي فرهنگ او سىياسى جورپىست پر ضد
 بېلابېلى ھلپى جورپى كې او د زيات واڭ او اختيار خاندان بې كېل. دا ھلپى
 او گروپونه د گابل پوهنتون، د بەرنىيۇ چارو وزارت، راديو تەلۋىزىيون،
 د ژورنالىستانو، لىكوالو، ھەنرمندانو انجمنونو، د ۋەلنىزۇ علومو په
 انىستيتوت، "د ۋەنانو سازمان" په مرکزىي كميتىپى، "د خلق ھيمو كراتىك
 گوند" په مرکزىي كمېتىپى د يۇنىسکو په سازمان، په گەن شەپەر خېرىنيو
 ارگانىونو، د بىخۇ سازمان، د ۋەنانو كادرنو په انىستيتوت، د ھېباد د
 شەمال په خىنۇ ولايتونو، د دولتىي امنىت (خاد) په رىاست او نورو گەن شەپەر
 خايىونو کې په ناوارە فعالىت مصروف شول، خېرە تر دې راورىسىدە چې په
 ھاگە بې خېرىنى كولپى، خىنۇ بې شېپى پانپى (شىنامې) او خىنۇ بې لە گېرىنى
 تبلىغ سەرە ناوارە لىكىنى تبلىغ تەھ ادامە ورکولە دې چەلو مرکزىي كرکەرونە
 چې عملاً بې لىكىنى او ويناپى لىدلى شوي او ھېر زىيات دې مسايلو تە ارم
 وودا دى: لومپري كەكتورى: محمود بىرالىي، اناھيتا راتب زاد، فرييد مزدك،
 نجم الدين كاويانى او خىنېپى نور. اناھيتا خويو وخت دومرە سېپىن سترگى
 شوپى وە چې يوه ورخ بې لە خولپى خىخە پە ھاگە پېنتنونه سېپكې سپورپى
 راوتلىپى، لە پېنتنون سەرە بې ورخ پە ورخ كىنە زىتابىدە، خو لە پەردىي سەرە
 مىنە. دا. لاندى دوھ تصویرونە د ھەغى د شخصىت او لە پەردىي سەرە د
 صەيمىت بىكارندوبى كولاي شي:

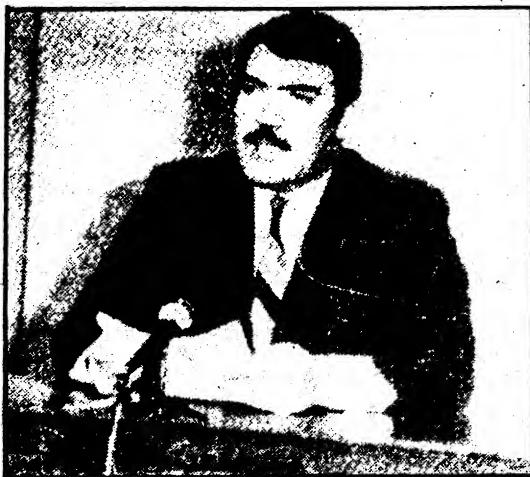
دوى دې لاندى كسانو ته دستور ورکاوه: پوهاند جاويد، اسدالله حبيب، داود كاويان، عبدالله شادان، ظاهر طين، جلال رزمنده، نورالله تالقاني، جلال الدين صديقي، رهنورد زرياب او خني نور. دوى بيا په خپل وار نورو ارگانونو او اشخاصو ته دا نظریات رسول، آن تر دې چې یوه ورخ محمود بريالي د بهرنېو چارو وزارت د کفرانسونو په تالار کي داود كاويان ته په داګه وویل: "رفيق كاويان اعلان کو (کنید) که زيان رسمي کنفرانس ما دری است." دې ته ورته خبری د اناهیتا له خولي هم راوتلي دې. د "يک صد وينجاه سال اپارتائید شاهان پشتون"، "دانشگاه کابل و دانشجويان لېخشک تاجيک آن" او دې ته ورته نوري ليکني هم شوي دې. د دې ترڅنګک د پېچيابو په وخت کي د افغانی فرهنگوله منځه ورلو لپاره بله اساسی هڅه همغه د پښتو ملي ترميinalوژۍ له منځه ورل وو. دوى هڅه وکړه چې عسکري نومونې او اصطلاحات په فارسي واروی، په خينو برخو کې بريالي نه شول، خو بيا یې هم خينې عسکري اصولنامې او نظامنامې په فارسي وارولي. ان د افغانستان د نوم د اړولو لپاره هڅې پېل شوي. د کابل پوهنتون د نوم د اړولو لپاره زياتي هڅې وشوي او دې ته ورته نوري هلي خلي. ايران پالنه او فارسي پالنه، د خپل هبوا د غندنه او د ايران لورونه د همدي د وري یو بل چلندا دې. په تولیز دول پښتو ژبه له اکثرو دفتری چارو، ادارو او فرهنگي مرکزونو خڅه وکښل شوه، یوازي د مكتوبونو او رسمي پانو په سر کې چې عنوان یې له پخوانه په پښتو ليکل کېده همغه پاتي شو خو هغه هم دوى و نه شو زغملى او د له منځه ورلو لپاره یې هلي خلي پېل کړي. د اطلاعاتو او ګلټور وزارت، د چاپ او خپرونو دولتي کمېتې، د ليکوالو تولني، کابل پوهنتون او تولو خپر نيو ارگانونو له خوا چاپ شوي کتابونه په هېڅ دول فارسي او پښتو یو بل سره د پرته کېدو ورنه دې. په تقریبی دول په سلو کې ۳۰ هم په پښتو نه وو او په خينو خايو کې خو دا سلنې (فيصدی) لسمه برخه هم نه وه. په مجموعي دول یوازي په کابل کې په هره میاشت کې تر (۱۰۰) عنوانو خڅه زياتي خپروني کېدلې. په دې کې داسي خپروني هم وي چې ۵ فيصده یې هم پښتو نه خپروله.

اڅخوونه:

- ۱) افغان ملت جريده، د ۱۳۷۴ ل ۱۱ کال د تلي د ۲۵ نېټې ګنه.
- ۲) "د افغانستان د خوانانو ډيموکراتيک سازمان" د مرکزي کمېټې د یو تن غړي خرګندونې.
- ۳) پورتني اخڅ.
- ۴) افغان ملت جريده، پورتني ګنه، ۲ مخ.
- ۵) کاندید اکاډميیسپن محمد صديق روهي، افغان ملت جريده، همدا ګنه، ۲ مخ.
- ۶) پورتني اخڅ.

د ډاکټر نجیب الله حاکمیت او د پښتنو محاکومیت

کله چې د ۱۳۶۵ کال د ثور پر ۱۶ نېټیه ډاکټر نجیب الله واک ته
ورسول شو، خینو سره داسې فکر پیدا شو چې کېدای شي په دولتي اداره
کې د لپکیو او د هغود مدعیانو هغه واک چې د روسانو د مستقیم یرغل
په نتیجه او د کارمل په راووستلو سره هغوي ته ورکړل شوی و خه ناخه راکم
شي، خونه یوازې داسې ونه شول بلکې د روسانو هغه پلان چې غوښتل
ېې په افغانستان کې د اکثریت قوم، اداري، سیاسي او پوهې ظرفیت
کمزوری او د افغانستان سیاسي واک لپکیو ته محلو کېي لاسې وغڅد.
د روسانو د پلان یوه برخه د بېرک کارمل د واک او دلته د روسانو د
شتوالي په زمانی واتن کې عملی شوه، پاتې برخه ېې د ډاکټر نجیب الله
د واکمنی، تر پایه پورې ورو ورو عملی کېده.

د اکتھر نجیب الله د واکمنی پروخت

د بېرىد جنرال الکساندر لیاخوفسکی په وینا "د ۱۹۸۰ لسیزی په نیمايی کې په شوروی اتحاد کې د رهبری د بدلون له کبله په افغانستان کې ھم د مشترتب د بدلو لو خبره مطرح شو، د گوریاچف د ټینګار په وجه د اکتھر نجیب الله د مشترتب لپاره غوره شو." (۱) د اکتھر نجیب الله په منځته راتګ سره د افغانستان د اکثریت په وړاندې د روسانو په عمومي ستراتیژی او پالیسی کې کوم بدلون رانګي. روسانو د اکتھر نجیب الله له فکري، عقیدوي، او ذوقې پلوه بنه ازمویلې و. هغه د شوروی او بېرک کارمل په پښتنې ضد نیونځي کې روزل شوی و. له پښتو او پښتونوالي سره یې خه خانګړې لېواليتا نه لرله. شورویانو د افغانانو د وسلوالي مبارزې د فشار له کبله او د خپلو ستونزو او مجبوریت له مخې د خپلو سرتپرو د وتلو هیله لرله او د دې کار لپاره په افغانستان کې داسې یو شخص ته اړتیا وه چې د روسانو تر وتلو وروسته د روسانو اساس پ ګټې تضمین او هېواد تر یو وخته پوري کنټرول او اداره کړي. روسان پر دې پوهېدل چې دا کار د لېکیو په مشترتب کې نه شي تر سره کېدای تو خکه

پې ډاکټر نجیب الله چې هم د پښتون پرده پړی غورپدلي وه او هم تر یو
حده غوره اداره چې و، د دې کار لپاره غوره وباله. د عام پښتون ولس د
ذهنی تېر اینستني لپاره هم داسې یو شخص ته ارتیا وه.

روسانو د خپلو استخباراتي شبکو په وسیله د بېلاپللو فورمو له
لاري چې هلته د "ملیت" خرنګوالي ثبت و د افغانستان په دولتي دستگاه
کې د کار کوونکیو او کادرونو شمېر خانته معلوم کړي و. دوی په دې
پوهبدل چې دولتي اداره کې کوم کسان په کومو حساسو، منځنیو او تیتمو
پوستونو کې کار کوي او کوم قوم ته منسوب دي. هغه کسان چې پښتون
قوم ته منسوب دي د هفوی د قوم پالنې خرنګوالي خومره دي؟ ژبه یې
هېره شوي او که نه او د ملي احساس کچه یې خنګه او خومره ده؟

روسانو د خپل شتوالي په وخت کې د دولتي دستگاه په ملکي
ادارو کې د پښتنو فیصدی ډپرہ راپیته کړه. په ډپرو حساسو پوستونو کې
یې په شوروی کې نوي روزل شوي کادرونه چې اکثریت یې افغان لپکیو ته
منسوب وو خای پر خای کړل. یوازینې خنډ چې د دوی په مقابل کې پاتې
و هغه وسلوال پوچ و چې په دودیز ډول پکې د پښتنو ونډه زیاته وه. د
ډاکټر نجیب الله د واکمنی. په نیمايی کې "د شهناواز تني د کودتا" په نوم
یوه سنجوول شوي توطنه جوړه شوه او په همدي نامه یې ګن شمېر پښتنه
صاحب منصبان له پوچ خخه وايستل. د وسلوال پوچ د یو صاحب منصب
په وینا یوازې د "شهناواز تني کودتا" په نوم شپږ زره تکړه مسلکي صاحب
منصبان له وسلوال پوچ خخه وکښل شول او زنداني شول.

د دې لپاره چې د وسلوال پوچ دودیز او قانوني واک ختم کړي، د
بېلاپللو قومي غونډونو په جوړولو لاس پوري شو. په شمال کې د
عبدالرشید دوستم او سیدکیان په مشری، د ازیکو او هزاره اسماعیلیانو
لپاره بېلاپللو قومي غونډونه او فرقې جوړي شوي او هم هزارګانو ته د ګن
شمېر قومې غونډونو د جوړولو امکانات برابر شول.

د جګړي دروند بار بیا د پخوا په خېر د پښتنو سیعې ته متوجه
شو. د سکارت هغه په سوونو توغندي چې په افغانستان کې استعمال شوي

په سلو کې (۹۹) یې پر پښتون مېشتون سیمو ویشتل شوی دی.
 د ډاکټر نجیب الله شپارس ورځی کم پنځه کاله واکمنی به
 افغانستان کې د لپکیو (اقلیتونو) د ودی، خوځون، کورني او بهواد
 لمسون لپاره مساعدې شپې او ورځي وي. ده لکه چې په خپله یې ههواه
 د یوې لوپې تباھې کندې ته تېلواهه، پر خپله د لپکیو د را پارولو لپاره
 لاره چاره برابروله. د دولت له پانګې او شتمنې خخه یې ملي ضد دلو تېلوا
 ته پیسې او امکانات ورکول. په خینو برخو کې یې د ملي مسایلو په
 وراندې له سختې یې تفاوتی خخه کاراخیست. په پوځ کې یې نور خانګوري
 تشکیلات هم جوړ کړل. "د دولتی امنیت وزارت" او " ملي ګارد" تشکیلات
 یې ملي ضد اشخاصو ته وسپارل او هم یې په خینو پوځي فطعاتو کې
 داسې اشخاص په حساسو پوستونو کې خای پر خای کړل چې افغاني ضد
 روحيه یې لرله.

هغه ملي ضد دلې تېلې چې کارمل او روسانو د هفو د روزنې،
 پالنې او هخونې بنست ایښی و د ډاکټر نجیب الله په وخت کې دواک
 حساسو په اوونو ته ورسپدې، د پوځي برخې ترڅنګ په ملکي ادارو کې هم
 دا ډلې زیاتې فعالې وي. د دولت په ملکي ادارو کې خینې داسې ادارې
 وي چې هغه په بشپړ دول د دې دلو او اشخاصو تروواک لاندې وي. په دې
 ادارو کې د کارمل د وخت په شان د کابل پوهنتون، د بهرنیو چارو وزارت،
 راهیو تلویزیون، د اطلاعاتو او ګټور وزارت، د ژورنالیستانو اتحادیه، د
 خوانانو سازمان او خینو نور شامل وو. د ډاکټر نجیب الله تروواک دمځه د
 کارمل ورور مجموو بریالی او اناهیتا راتب زاد، د دې هڅو لارښونه کوله.
 وروسته د هغون ملګرو دې کار ته دوام ورکړ. نجم الدین کاویانی، داود
 کاویان، فرید مژدک، عبدالله شادان، اسدالله حبیب او ظاهر طنین د دې
 کړی، فعال غړی وو. تر دې وروسته بیا دوی نورې ډلې او کړی هم جورې
 کړې وي چې دوی ورته لارښونه کوله.

دې اشخاصو د دولت له امکاناتونه په ګټې اخیستنې سره خینې
 داسې لیکنې، اثار او ان شپې پانې خپرې کړې چې په ډاګه ترې دافغان او

افغانستان دېمنی بوي راته. دوى د هفو ملي ارزښتونو، اتلانو او غوره تاریخي پېښو پر ضد لیکنې کولې او جعلیات پې خپرول چې هفه زموږ د ولس به ذهن کې د سپېخلو ملي ارزښتونویه توګه منل شوي او د منلو وروو. د داکتر نجیب الله په واکمنی کې د "وطن ګوند" د مرکزی کمیته له خوا د افغانستان د معاصر تاریخ په باب خو داسې لکچرنویونه چاپ شول چې د هر یو، تیراژ (۵۰) زره توکو ته رسپده. دا لکچرنویونه د پوهاند جلال الدین صدیقی تر لارښونوی لاندې لیکل شوي او د ګوند د مرکزی کمیته د تبلیغ او ترویج د خانګې له خوا خپاره شوي وو. په دې رسالو کې په قصدي ډول د افغانستان معاصر تاریخ تحریف شوي او د ملي اتلانو پر خلنده خپرو د دروغو او تهمت جال خپور شوي دي.

دلته به د دې هخو د بېلکې په توګه د پوهنۍ د جلال الدین صدیقی د یو لکچرنویت یادونه وکرو، دا لیکنه: "افغانستان در قرن جديده" نومېږي چې پېړ ۱۳۶۹ هـ کال (۷۰) زرو توکو په تیراژ د "اخد. ګ" د مرکزی کمیته د "تبلیغ ترویج و اموزش" او "سکتور اموزش حزبی" له خانګې خخه خپور شوي دي. دی د خپلې دې رسالې په یوه برخه کې وايې: "در زمان امير عبد الرحمن خان بود که رهبران فيووالی محمدزادایی توانایی یافتند تا تمام اراضی واقع در میان دریای امو و کوه هندوکش را تصرف نمایند و ازین تاریخ به بعد خانات ازیک بیث یکی از ولایات سلسله محمدزادایی متمرکز گشت.

در طی مدتی که ازیکان مورد تاخت و تاز فيووالان و سرداران محمد زایی و اتحادیه قبليی ان قرار داشتند، بخش بزرگ نفووس ازیک نشین از مناطق مسکونی مجبور به ترك مناطق شان گشتند و به نواحی راست کنار دریای امو یا دامنه های کوه هندوکش اجباراً نقل مکان کردن، بعداً این عملیه انتقالات شدت یافت زیرا که مالیات زدن از سوی سلسله محمدزادایی افزایش یافت و نیز اراضی وسیع بدست فيووالها و سرداران محمدزادایی و قبایل متعدده آن به زودی از مالکان اصلی ازیک غصب شد. در طی مدت امارت عبد الرحمن محمد زایی و به دنبال قیامهای

در قطغن، مزار شریف و میمنه علیه تصرف و غصب اراضی دهقانان ازبک افزایش یافت و سرداران و خوانین قبیلوی محمدزادی و متحدین دیگر انان که ماهیت تک ملیتی داشتند که از نواحی جنوبی باین مناطق سرازیر شده بود از معافیت‌های مالیاتی و سایر تسهیلات لازم مملکتی برخودار بودند که در نتیجه سرداران محمدزادی و خوانین قبیلوی متحده شان توانستند بر بهترین زمین‌های ازبکان دست یابند و عده زیادی از زحمتکشان ازبکها را به عنوان دهقان و بذرگر بخدمت زراعت و کشمندی خود در اورند."(۲)

د ډاکټر نجیب اللہ د واک په بهیر کې په کابل کې د "مرکز انسجام ملیت هزاره" په نوم د هزاره گانو د تمرکز لپاره یوه خانگری اداره جوره شو. دی مرکز د "غرجستان" په نوم یوه مجله هم خپروله. د مجلې د کتونکې ډلي غزنی دا وو: "اکادمیسین عبدالواحد سرابی، کاندید اکادمیسین شاه علی اکبر شهرستانی، ډاکټر محمد اسماعیل فاسمیار، محقق حسین نایل، عبدالحسین توفیق، محمد عوض نبی زاده کارگر، عبدالله کشمند، سیدسعدي نادری، سید محمد علیشاه سجادی، محمدیونس طغیان" (۳)

دی مجلې زیاتره افغانی ضد لیکنی خپروله. دی مرکز د هزاره گانو لپاره په اوپده ستراتیژی کې د یو خانگری هبود د جوریدو غوښتنه کوله او په دی وخت کې د افغانستان په دننه کې د فیروزی جورنیت په بنه د "غرجستان" په نوم د یو مستقل سیاسی - جغرافیایی تشکل د جوریدو غوښتونکي وو. دوی غور د هزار گانو اصلی تابویی باله او ویل یې چې پښتو دا سیمه په زور څغال کړي ده. دغه راز د هزاره گانو د حقوق مدعیان د افغانستان په قول دولتی جورنیت او په بهر کې د افغانستان په سیاسی نمایندگیو کې په سلو کې د پنځه ویشت برخو د حق غوښتونکي وو. ډاکټر نجیب اللہ د هزاره گانو دی ډول غوښتنو ته بنه په اخلاق غور ایښی و او په خینو برخو کې یې د دوی غوښتنې عملی کړي هم وي. د "مرکز انسجام ملیت هزاره" او "غرجستان" مجلې د تولو

تاریخ د انگربزنانو په باب لیکلی چې "هفوی له افغانستان نه په پوخي ډګر کې مات، خو په سیاسي برخه کې بریالي ووتل." یوازې خو کاله وروسته انگربزنانو د یوې ملي توطئې (لومړۍ سقاوی) له لارې د افغاننانو خوان حکومت له پښو وغورخواه او د یو متمدن دولت نوی راټوکېدلې هڅې یې تولې شنلوي کړي.

روسان هم د انگربزنانو په شان له افغانستانه په پوخي ډګر کې مات، خو په سیاسي برخه کې بریالي خکه ووتل چې نه پړی چا د ملامتی پړه واچوله او نه ترې چا د جګړې د زیان جبران وغښت. هفوی د "جهاد" په لیکو کې خارز ته داسې استحکامات کړي وو چې هغه د دوی له بنکاره لاسپوخو حکومتونو او پلويانو خخه هم وفادار وو او په زیاته ګټه ورته تمام شول. روسانو پر افغاننانو د دویمه سقاوی په بنه یو بل ناورین او ناتار تحمیل کړ، چې په وراني او ویجارې کې لا تر هغه بل خو چنده زیات دی. روسان سره له دې چې د افغانستان د جګړې له امله په نړۍ کې له سیاسي او پوخي پلوه ګوښه شوي، خو اوس یې هم افغاننانو ته پام دی او د یو داسې دېمن په سترګه ورته ګوري چې تول شان او شوکت یې ورته له خاورو سره برابر کړي دی. روسانو د دغې عقدي غچ د خپلو خو تو پیمو او اوس د بنکاره لاسپوخو په واسطه له افغاننانو واخیست او لا یې اخلي. په دې اثر کې خینې هفو تکوا او مسایلو ته اشاره شوې چې د دغه وروستي (۱۳۷۱-۱۳۷۵) پنځه کلن ناورین د رامنځه کېدو سبب شوي او هم د دې ناورین په خرنګوالي، د هغه په لویغارو او له هغه خخه د را پیدا شویو زیانو تو په اړه یو لړ مسایل او حقیتونه بیان شوې دی.

دا چې ولې دا اثر "دویمه سقاوی" ونومول شو، وجه یې دا ده چې د پښو د تکرار ورتوالی سره زیات دی. دا نوم "دویمه سقاوی" په قصدي ټوګه د ریانی او مسعود د اداري لپاره نه دی. کارېدلې، بلکې هفوی په خپله هم په دې نوم افتخار کاوه، او ویاپېدل پېږي. کله چې یو خوک پر یوه خبره ویاري، نوروح او روان یې د هغې له مانا سره پوره اړخ لکوی. زموږ عام ولس او زیات روښنکران هم د ریانی - مسعود جنجالیزه واکمنې د

کارکوونکو معاش او لکنیت د دولت له بودجی خخه ورکول کېده. همدي مرکز په یو لپ نورو هخو هم لاس پوري کړ. ایران پلوه تحرکات پي راپارول او د ډاکټر نجیب د حکومت تر پنګډو وروسته حالاتو ته پي خان چمتو کاوه. په کابل کې پر همدي مهال د هزاره ګانو یو لپ زیات سپورتې کلپونه جور شول، چې په ژړګونو هزاره ګان پکې روزل کېدل. دې کلپونو خینو پې له "مرکز انسجام ملیت هزاره" سره هم اړیکې لرل او داسې خرکونه هم شته چې د ایران د حکومت له خوا هم پالل کېدل. له دې کلپونو خخه مقصد دا و چې دلته دا اشخاص د عسکري تولګیو او سرتپرو په شان وروزل شي، کله چې ارتیا اساس شي بیا به ورڅخه کار و اخیستل شي. د قومي غونډونو، د ایران د لاسو هنون او نورو امکاناتو په واسطه مخکې تر مخکې دې دول اشخاصو لپاره د وسلې غم خورل شوی و.

له هزاره ګانو پرته اساسی ګوند چې په ډاګه پې پښتني ضد او افغانی ضد مسایلو ته لمن وله هغه د ستیمانو سازمان چې د "سازمان انقلابي زحمتکشان افغانستان (سازا)" په نامه یادبده هم د نجیب الله د واکمنی په وخت په ډاګه میدان ته راوط. او هم پې په دولتي کابینه کې خو مهم پوستونه اشغال کړل. محبوب الله کوشانی (د صدارت مرستیال)، بشیر بغلاني (د عدليې وزیر)، اسحق کاوه (د معدن او چیولوژی وزیر) او خینو نورو نور مهم دولتي پوستونه اشغال کړل.

ستیمانو د نجیب د وخت په پارلمان کې هم د یاد ور برخه درلوده. دوی د ((میهن)) په نامه یوه او نیزه جریده خپروله چې اکثره لیکنی پې افغانی ضد او ملي ضد وي، په بیل کې دې جریدې مسؤول مدیر (سخنی غیرت) و. وروسته د ستیمانو د داخلی اختلاف له امله له دې دندی لرې شو. دې جریدې په خپلوا اکشون پانو کې د افغانستان پر خای د "خراسان" او د افغانانو لپاره د "خراسانیانو" نومونه (اصطلاح) کاروله. د ستیمانو سازمان په خینو دولتي فرهنگي او تعلیمي موسسو له هغې جملې نه په کابل پوهنتون او د کابل طب په انسټیتوټ کې هم خانګې جوړې کړې وي. دا خبره هم له چا نه پتې نه وه چې ستیمانو نېغ په نېغه له روسانو

سره اړیکی لرل او د تخار په ولایت کې د هغوي خینې پوخي شرنېر مستقیماً د روسانو له خوا اکمالېدل. خینو پرچمیانو دا حالت نه شو زعملای چې پرته له دوی دې نورې ډلې هم له روسانو سره پته او خواړه اړیکی ولري. له همدي کبله د ډاکټر نجیب الله د دولت پارلمان په یوه غونډه کې د ستمیانو د یو استازی او د پرچمیانو د یوی استازی (جمیلی پلوشی) د دواړو ډلو د ګوډا ګیتوب پر مسئله سخت لفظی جنګ پښن شو. (جمیلی پلوشی) له ستمیانو سره د روسانو د هغه منظم سیستماتیک پوخي کومک یادونه وکړه چې په تخار او بدخسان کې د هغوي له خوا دوی ته ورکول کېده. دغه راز یې د ګوند په رهبری کې د ستمیانو سازمان د راپورته کولو او پاللو په برخه کې هم د ګوند اسناد په ډاګه کړل. د جمیلی پلوشی د خبرو خینې برخی همغه وخت له راډیو افغانستان نه هم خپرې شوی.

ډاکټر نجیب د واکمنی بل توند پښتنی ضد شخص (نعم الدین کاویانی) دی، چې "د وطن ګوند" د مرکزی کمیتی د سیاسي بیرو غری و ده په بیکاره او پته پښتنی ضد دېښمنی سرته رسوله. تل به یې د میز پر سر د افغانستان نقشه پرته وه او هفو سیمو - په خانګری ډول د هپواد د شمال هفو خایونو ته چې هلتنه پښتنه او نور قومونه استوګن وو په خیر خیر کتل. ده د روسانو او کارمل په هغې ستراتیژی کار کاوه چې خنګه د هپواد د شمال په سیمو کې د پښتو شمېر راکم کړي. دا پروژه دروسانو په راتګ سره پیل شو. روسانو پرهفو سیمو دزیاتو جګرو میچنې وګرخولی چې زیاتره ېکی پښتنه مېشت وو. دوی غوښتل د جګرو په واسطه پښتنه دی ته اړکړی چې په شمال کې له خپلو استوګنخیو خغه مهاجرت وکړي. د کارمل په توله دوره او د روسانو په شتوالي کې دی هڅو دوام وکړي. د ډاکټر نجیب الله په وخت کې هم په دولت او پوځ کې واکمنو ملي ضد ډلو دې لري ته دوام ورکړ. دوی په دې ډول غوښتل چې هپواد د تجزیې له خطر سخن کړي. بشیر بغلانی چې د ستمیانو د ګوند د مرکزی کمیتې غری و د نجیب په واکمنی کې د عدلې وزیر و، ده "دردش جوانان" اوونیزې سره چې د فرید مزدک "د خوانانو سازمان" له خوا خپرې دله د یوې مرکې په ترڅ

کې د افغانستان لپاره د یو فډرالي حکومت د جورپدو طرح وړاندې کړه او د ده په اصطلاح "که فډرالي حکومت جوړ شي نو د محرومو مليتونو حقوق چې پخوا. تلف شوي دي نور به تلف نه شي". دا مرګه د نوموري جريدي د ۱۳۸۸ کال د وروستيو میاشتو په یوه ګنه کې خپره شوي ۵۵. د فډرالي حکومت له جورپدو خخه د ستمیانو مونه او هدف هماغه د افغانستان تعزیه وه خو خرنګه چې په عامه ډهنيت کې د تجزیې لپاره هېڅ دول شرایط برابر نه وو نو دوی د تجزیې د لوړۍ ګام په توګه د فډرالي سیستم د جورپدو هیله لرله

د ډاکټر نجیب الله تر حاکمیت دمخه د کارمل په پړاو کې اکثره اخبارونه او جرپدې په فارسي واپول شول او پښتو د ژیارې ژینه شوه، خو د ډاکټر نجیب الله په وخت کې یو نسبتاً بنه کار دا وشو چې په اخبارونو کې پښتو تر یوه بریده له ژیارې خلاصه شوه: دا کار پښتو ته ډیاډلرنې له مخې نه و بلکې د کاغذ د زیات لګښت او د دوه خلی چاپ چخنیوی و په دې کار سره پښتون لیکواں ته هم د دې امکان برابرپدای شو چې مستقیماً اخبار ته پښتو لیکته ولېږي او د ژیارې لزې، تر یوه حدې کمه شي. د همدي آر په رنځای پې پیام، هپواد، انيس ورڅانو او خینو نورو څېرونو یو خای په یوه وخت کې په پښتو او فارسي ژیو په څېرونو پیل وکړ. هغه اساسی قانون چې د ډاکټر نجیب الله په وخت کې د هغه له خوا د جوري شوي لوېې جرګې له خوا منظور شو او دی ورته خپله ژمن و په هغه کې لیکل شوي وو "د افغانستان د ملي ژیو له جملې خخه پښتو او درې رسمي ژې دی" (۴) اول خو په دې جمله کې هم یو حقوقی او ژینې ظلم او اههام پروت دی، دوی په قصدي دول غونیستي د پښتو ژې نسبت. حقوق له ور ژیو سره برابر ویسي، خو دې سره سره عمل عملاً هېڅکله هم دې اصل ته درناوی و نه شو او نه پړي عمل وشو. لوړۍ شخص چې د اساسی قانون ډا اصل پې مات او تر پښو لاندې کړ، په خپله ډاکټر نجیب و د ده په واکمنې کې د ده ټولې ویناوې او بیانیې تقریباً په سلو کې پښځه نوي په فارسي ژې وې. د ده فارسي ژې اړاکین خو لا په پښتو

ویلو مکلف نه وو.

بشير رویگر یې د پښتنو په نمایندگی(!) د اطلاعاتو او ګلتور وزیر تاکلی وو، خو هغه خپله په پښتو نه پوهبده او نه یې چا په رسمي چارو کې له خولې خخه پښتو اورېدلې وو.

له څبرونو پرته په دې وخت کې یو شمېر "فرهنګي تولني" چې ژني او ملي مسایل یې تعقیبول ھم جوړي شوې. لوړۍ د ناپښتنو له خوا پښځه فرهنګي تولني جوړي شوې. د اسې بنکارې دله چې له دې تولنو سره د "امنيت وزارت" او په حکومت کې خینو واکمنو اشخاصو لکه عبدالحمید محتاط، فرید مزدک، نجم الدین کاویانی، سید کیان او خینو نورو په پته او بنکاره مرستې کولې. دغه راز خپله "جمهور رئیس" ھم له دوی سره په پته او بنکاره یو خه نقدی او د خای مرسته کوله.

کله چې پښتنو د ناپښتنو دا ګن شمېر فرهنګي تولني ولیدلې نو یو شمېر خوان رون اندي او پوهان سره راتول شول او "دخوال فرهنګي تولنه" په نوم یې یوه فرهنګي تولنه جوړه کړه. "دا تولنه ۱۳۹۹ کال د لرم په ۲۵ نېټه رسمآ د کابل په انټرکانټېنټیل هوتل په تالار کې پرانیستل شوه.(۵) د غونډي لګښت د فرهنګیانو او فرهنګیپالو له شخصی مرستې خخه برابر شوی و هیله وو چې "جمهور رئیس" به لکه د نورو تولنو په شان دې تولني ته هم نقدی مرسته او د مبارکې پیغام راولېږي خو داسې ونه شول. کله چې د غونډي برخوالو د دود خلاف د (دخوال فرهنګي تولني) په وړاندی د "جمهور رئیس" دا چلنډ ولید نو دېر خواشیني شول. "جمهور رئیس" تر پایه دې دول کارونو ته دوام ورکړ.

په فرانسي کې د یونیسف له خوا یو نړیوال کنفرانس جوړشوی و په دی کنفرانس کې د هر هېواد جمهور رئیس د خپل هېواد په ملي ژیه یانې د اکثریت په ژیه خبرې وکړې خو ډاکټر نجیب اللہ هلتله ھم پښتو هېره کړې وه، په فارسي ژیه او هغه هم په داسې ایراني لهجه وغېډه چې هلتله دا معلومه نه شوه چې د افغانستان او ایران د استازو تر منځ خه توپیږ و او که نه؟ د ډاکټر نجیب اللہ دا وينا د کابل له تلوېزیون خخه هم خپړه شوه.

کله چې یوگوسلاویا ته د ناپیلو هېوادو د غونډی په نیت روان و،
نو د لند وخت لپاره جلال آباد کې تم شو. د جلال آباد د خلکو غونډی ته
ذه. وویل چې په فارسي خبرې وکرم که په پښتو؟ تولو وویل په پښتو. خو
ده وویل بښنه غواړم چې هلته خوک په پښتو نه پوهېږي او زمرد پښتو
ترجمانان نه شته. بیا یې د جلال آباد بېلاپیلو قومونو ته په فارسي وینا
وکړه. تر کومه خایه چې د ترجمې خبره ده نو د پښتو ژې د فونولوژیک
(غږیز) جوړښت او بهاینې په برکت ان د نړۍ په کچه دا خرگنده ده چې
پښستانه د نورو ژیو په زده کولو کې تر هر چا زیات استعداد لري. تر کومه
خایه چې په بهرنیانو پورې اړه لري هفوی خو هسې هم نه په پښتو پوهېږد
او نه هم په فارسي. همدارنګه په کابل او د هېواد په نورو ولايتنو کې هم
د پښتو او فارسي خپرونو توازن برابر نه. د اصولو له مخې خو باید پښتو
خپروني زیاتي واي او د نورو لړکیو قومونو ژیو ته هم حق ورکړه شوی
وای، خو د نورو ورو ژیو حقوق هم فارسي ژې ته ورکول کېږد.

خینو ګډو خپرونو کې د پښتو ونده په سلو کې خلوبښت خینو کې
دېږش، خینو کې لس او په خینو کې یو دوه فيصده وه. هغه کتابونه چې
دې وخت کې چاپ شوي د فارسي تله پکې په خرگند ډول درنه وه؛ په خینو
برخو کې دوه برابره او په خینو کې خو برابره وه.

په لنډیز سره ویلى شو هغه پلاتونه چې روسانو د کارمل په واسطه
غوبښتل پر پښتو باندې عملی کري د هفو پاتې برخه د داکټر نجیب الله
په وخت کې عملی شوه.

د ده په واکمنی کې د هېواد په پوئ کې ملي توازن ګډوو او
وسلوال پوئ د لړکیو تر منځ ووېشل شو.

د اکثریت دنده او حقوق لړکیو ته انتقال شول. پښتو ژې او
پښتنې فرهنگ ته په بې تفاوتی او ان په مخالفه سترګه وکتل شول.
بېلاپیل پښتنې ضد سازمانونه جور او وده ورکړای شوه.

پښتون، مېشته سیمې له پوئي، اقتصادي او فرهنگي پلوه وخپل
شوي او خپل حقه حقوق بې تلف شول. په هېواد کې ملي انډول خراب شو.

ههپواد د ساتني او یووالی اساسی فكتور او خواک ته زيان ورسپه او
هپواد د یوی انارشی په لور روان شو.
په پاکي همغو لپکيو چې ده په خپله نازولي او راپورته کري وو،
ده پر ضد په خپلو منځو کې ائتلاف وکړ او د جبل لسراج او مزار شريف
د تړونونو پر اساس یېي د ۱۳۷۱ کال د وري پيو ۲۸ نېټه د ملګرو ملتو د
سولي پلان شنده کړ، دی یېي د کابل له نړیوال هوايی د ګرنه بېرته راوګرخاوه
او په کابل کې یېي د ملګرو ملتو په دفتر کې پناه وaxisته. وروسته
همدغو لپکيو او د هغود حقوقو مدعیانو دی د "دیکتاتور" او "فاشیست"
په نوم ونوموه. په پايله کې د ۱۳۷۵ ل کال د میزان پر ۶ مه نېټه د کابل
ښار د اريانا په وات کې د طالبانو د اسلامي تحریک د سرتپرو له خوا په
دار وڅول شو.

اخونه:

- ۱) بريد جنرال الكساندر لياخوفسکي، ديوه مجله، لندن، ۱۹۹۵ع کال، دسمبر، ۱۹ مخ.
- ۲) جلال الدين صديقي، افغانستان در قرن جديده، د "ا.خ.د.گ" مرکزي كمپته، کابل، ۱۳۶۹ ل کال، ۱۲-۱۱ مخونه.
- ۳) غرجستان مجله، "مرکز انسحاب مليت هزاره" کابل، ۱۳۶۸ ل کال، ۹ گنه.
- ۴) د افغانستان ااسي قانون، د ۱۳۶۹ ل کال، تعديل او تصویب لوړۍ فصل، ۸ ماده، ۳ مخ.
- ۵) شمشاد مجله، ۱۳۷۲ ل کال، ۲ گنه، ۹۰ مخ.

طاهر بدخشی او د ستمیانو جوربست

روسانو په افغانستان کې د قومي اندول د ګډوډولو او ملي یوو ی ته د زیان رسولو په نیت د خپلی کمونیستی ایدیوالوژیکی لیکې تر خنګک د یوې بلې ډلې ڈجورولو هدف او مونه دا وه چې په افغانستان کې قومي نفاق ته لمن ووهی او د افغانی تولني د واک دودیز جوربست ته زیان ورسوی. کله چې په افغانستان کې د واک اصلی سرچینې او خواک ختم شي، نو د روسانو د لاسوهنې لپاره به شرایط لابنه برابر شي. روسانو یوازې په کمونیستی لیکې کې د افغانستان ضد عناصر و په پاللوا او وده

ورکولو بسنې و نه کړه، بلکې د همدي ډلې په ګډه کې پې د یو بل تشکل لپاره هم لاره اواره کړه. روسانو طاهر بدخشی د دې کار لپاره مناسب شخص و ګانه. لومری پې هغه ته کمونیستی ایدیالوژی ور ترزیق کړه او بیا پې د کمونیستی فکر تر خنګ په افغانی ټولنه کې د ملي نفاق او دېښیو د راپارولو لپاره و ګماره. د ستیمانو د خپلو سرچینو له مخې: "طاهر بدخشی در ماه جدی سال ۱۳۴۳ به مثابه یکی ار عمدہ ترین کادرهای حزب دیموکراتیک خلق افغانستان و مسؤول تشکیلات حزب و شخصیت درجه سوم حزب وارد کازار سیاست گردیده و مسلله ملي را در مقامات رهبری حزب مطرح کرد".^(۱)

طاهر بدخشی لا "د افغانستان د خلق دیموکراتیک ګوند" کې پښې ټینګې کړي نه وي، چې ملي نفاق ته پې په لمن و هلو پیل وکړ او په دې ګوند کې پې د ملي مسٹلې په باب لمسونې پیل کړي. ده خپله دا هڅه د ګوند د ۱۳۴۳ کال له لومری، کنګری خخه را پیل کړه. کریم میثاق لیکې: " طاهر بدخشی اعضای کنګره از نگاه ملي هم ګروپ ګروپ تنظیم کرد و عکس گرفت".^(۲)

بدخشی په ګوند کې دننه خپلو دې هڅو ته دوام ورکاوه، خو خرنګه چې د ګوند تګلاره ظاهرآ کمونیستی وه اوښکاره هدف پې د یوې سوسيالستی ټولنې جوړول(!) وو، نو طاهر بدخشی نه شوکولای په افراطی دول قومي مسایلو ته لمن ووهي. دغه راز په دې وخت کې په ګوند کې خینې داسې اشخاص هم وو چې هغوي د ملي مسایلو په وړاندې د بدخشی تګلاره نه شوه زغملای. لنډه دا چې په ګوند کې د پښتو اکثریت د طاهر بدخشی د زیاتو فعالیتونو مخه ونیوله او د هغه د هڅو ساحه تڼګه شوه. په پایله کې پې له روسانو سره په تفاهم کې د ۱۳۴۷ کال د اسد پر ۱۵ مه نېټه د ملي ستم دله "سازمان انقلابی زحمتکشان افغانستان (سازا)" تاسیس کړ.^(۳) " طاهر بدخشی خپل ګوند د روسانو تر ملاتر او د مارکسیزم د ایدیالوژی تر پوډې لاندې د قومي او قبیلوی پې اتفاقی. د راپارولو په منځي کې ودرولۍ و دې ډلې د افغانسان د شمال په سیمو کې

د تاجیک، ازیک، ترکمن او هزاره لپکیو قومونو په منځ کې د پښتنو پر ضد د "جهاد" د مفکوري پر منځ بیولو سره سیاسي کار کاوه."(۴)

طاهر بدخشی او د ده پلویانو په یوه وخت کې دوه فکري لیکي تعقیبولي؛ له یوې خوا یې "کارگر و دهقان" شعارونه ورکول او د مارکسیزم او لپننیزم لاره یې تعقیبولي او له بلني خوا یې د پښتنو په وړاندې لمسوونکي اعمال تر سره کول. دا هغه دوه تګلاري وي چې په یوه وخت کې یې د روسانو له خوا لارنسوونه کېدله. نه مارکسیستي او لپننستي ایدیالوژی او نه هم د پښتنو په وړاندې لمسوونی کورنی پدیدې وي، بلکې دواړه له بهرنه د خانګرو مونخو د تر لاسه کولو لپاره خرګندې تګلاري وي. طاهر بدخشی به په خپلو خبرو کې کمونیستي فکر خلوه او په دې توګه یې غوبنیتل چې د روسانو په شان د کمونیستي تګلاري تر پردي لاندې د افغانستان د اکثریت په وړاندې د دېښنی اعمال تر سره کړي. ده به ویل: "بهترین ضمانت مصون بودن از ضریبه. دشمن پناه بردن در اغوش ګرم کارگران و دهقانان است."(۵) طاهر بدخشی او د ده پلویانو په افغانستان کې د نورو وړو قومونو د پارولو او د دوی په اصطلاح د هغوي د حقوقو د تر لاسه کولو لپاره په افغانستان کې د یو فلورالي حکومت د جورولو هڅه کوله. له فلورپشن خڅه د دوی مقصد دا و چې په لومري ګام کې به په افغانستان کې د مرکزیت زول ختم شي او دوی به په نیمه دول په اصطلاح خپلواک شي او په دوینم ګام کې به بیا د هپواد د بشپړي و بشنې او تجزې مسئله زامنځته کړي. په دې برخه کې د روسيې او ایران د حکومتونو تګلاره هم همدا دول وه. دا چې له عملې، سیاسي، جغرافیاېي، مذهبې، اقتصادي، ژئنې او قومي پلوه په افغانستان کې د فلورپشن امکان شته او که نه؟ دا دوی ته مطرح نه وه. د افغانی ټولنې په برخه کې سیاست پوهان او ټولنپوهان په دې نظر دي چې په افغانستان کې قومونه داسې سره او بدل شوي او بول سره تړل شوي چې دلته د هېڅ دول فلورپشن د جورولو امکان نه شته او بل په هپواد کې د پښتنو زیات اکثریت د هر. دول فلورپشن د جورپدو او تجزې د مخنیوی تضمین کړي دي.

(دویمه سقاوی)، په مانا یادوي. خپله مسعود او ریانی هم د حبیب الله کلکانی (بچه سقاو) د لارې لاروی دي او د هغه پر نامه ويار کوي، نو خکه مې د اکثریت له غوښتنې سره سم دي اثر ته "دویمه سقاوی" نوم غوره وباله.

که په دي اثر کې خه د اسې حقیقتونه او ناویلې خبرې بیان شوي وي چې هغه زموږ د ولس د ذهن په روښانیا او د خپل هپواد په وړاندې د هغود ویښولو په برخه کې خه اغېز او ګټه وکړي، نو دا به زما لپاره د خوښی سبب او لامل شي. ژوندی او سرلورې دي وي افغانستان، مړه او سپړه دي وي د هغه دېښمان.

په درنښت
سمسور افغان

طاهر بدخشی له خپلې میومن سره

روسیه او ایران پر دې واقعیت هم تر یوه حده پوهبدل، خو هغوي دا خبره هم په ذهن کې ساتلي وه چې که په افغانستان کې د فورپشن او یا د تجزیې امکانات برابر نه شي، نولې تر لېه خوله دې اشخاصو او دلو خڅله د تولنیزې او سیاسي بې ثباتی په توګه کار اخیستلى شي، نو خڅله ستمیانو په خپلو خپرونو او شعارونو کې تر هر خه دمخد د افغانستان له جوړښت او نامه سره حساسیت وښود او د خپل تشكیل او مشر د رامنځته کېدو علت بې د "خراسان" "دوزخې جغرافیه" وکنله "سرانجام بدخشی و انوار فروزان و انکار ناپذیر موجودیت او در متن اندوهګین تاریخ و جغرافیایی دوزخې خراسان تندیس جاویدانه نمودار شد." (۶)

"عاقبت این آفریده بزرگ و بې هتمای تاریخ معاصر خراسان زمین از ما گرفتند." (۷)

ستمیانو، د قومي نفاق، د افغانستان د تجزیې او فلورېتن په باب د طاهر بدخشی لاره تعقیب کړه. محبوب الله کوشانی چې ډېر کلونه د ستمیانو ډلي "سازا" مشر پاتې شوی و په خپله یوه لیکنه کې داسې خرگندونې کوي: "ما جداً متعقدیم که به کاربستن نظرگاههای بدخشی درباره تاسیس و ایجاد دولت فدرالی، طرح مشخص او در باره جبهه متحد ملي و چگونگی ترکیب این طیف وسیع و داشتن قضاوت و پیروی از سیاست عدم دنباله روی در پهنه جهانی و تامین وحدت راستین میان نیروهای میهن پرست میتواند بسیاری از دشواریهای و نابه هماریهای وضع کنونی را از میان بردارد".⁽⁸⁾

سخی غیرت د ستمیانو ډلي د رهبری یو بل غږي چې ډېر وخت د ستمیانو د نشراتي ارګان "میهن" جریدي مسؤول و، وايی: "موجودیت سلطنت سیاسي و نظامی نوع تک مليتی، آنچه در کشوری باساختار یک پارچه ملي نعمتی میتواند بود، در شرایط کثیرالمليت بودن افغانستان مصیبیت واقعی بود. محافظ حاکمه در تمام عرصه ها و طی تمام تاریخ سلطنت خود کامه تک مليتی خود به تعریض همه جانبه اقتصادی، اجتماعی، سیاسي و فرهنگی پرداخته بودند، آنها میخواستند پروسه همانسازی مليتها و گروههای اتیکی را با مليت حاکم به زور و ضرب شلاق تسریع کنند.

ستم ملي که بنیاد سیاست حکومت تک مليتی را تشکیل میدهد باید از بین بود و جای آنرا برابری، همکاری و برادری مليتها و گروههای اتیکی ساکن کشور بگیرد.⁽⁹⁾

طاهر بدخشی او نورو ستمیانو په خپلو لیکنو، ویناواو او تګلارو کې دا هڅه کوله چې د افغانستان نور قومونه خصوصاً تاجکان "ستم خپلی" وښی، دوی پښتنه د دې "ستم" عاملین ګنې، چې د سخی غیرت په وینا: "به تعریض همه جانبه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی پرداخته بودند". خو بدخشی له دومره هلو خلو سره سره بیا هم ستم نه و پېژندلی چې اصلی ستم کوم و؟ ده لاد خپل ژوند تر پایه پورې هغه ستم و نه

پژانده چې د ده ژیه یې تو خه کړي او تړلې او د ده قوم یې ورو ورو له معنوی پلوه خان کې محر، کاوه او هویت یې ورته ختمو. خپله طاهر بدخشی ته به وګورو چې پر ده باندې چا ستم کاوه؟ او ده چا ته داستم راجع کاوه؟ طاهر بدخشی اصلاً د خټې له مخې ازېک دی او په بدخسان کې زېړبدلی دی. خو په غالب ګومان د ده ازېکي ژیه نه وه او نه یې د هېټي د پرمختګ او بډاینې لپاره خه هڅه کړي ده، بلکې دی د خپلوا خینو نورو قومیانو په شان یو خای د فارسي یا تاجک پالنې په خم کې لمبېدلی و. هم یې خپل قوم هېړ کړي او هم خپله ژیه.

د احصایو او ارقامو له مخې ګن شمېر ازېکان په فارسي ژبو چې تاجکان یې استازولي کوي اوښتی دی. د یوې احصای له مخې د افغانستان په ټول نفوس کې د (۱۱۰) فیصدو ازېکو په شمېر کې (۵،۸۰) فیصده ازېک (۱۰) په خپله ژیه ګړېږي پاتي (۳۰،۰۰) یې فارسي ژې شوي دی. طاهر بدخشی هم په همدي ازېکانو کې راخي. خو ده یوازي د ستم نوم اورېدلی او محسوس کړي یې نه و. او سنو بساغلني سخني غیرت ته هم سوال راجع کېږي چې چلوا بتعرض همه جانبه اقتصادي، اجتماعي، سیاسي و فرهنگي پرداخته بودند؟"

لکه خنګه چې بېړک کارمل د خپل ناخېګند قومي. هویت له کبله خپله بشپړه رسمي پېژندنه تر پایه چاپ نه کړه، همدا کار بدخشی هم کړي دی. د ده له مرګه وروسته نورو ستمیانو هم د ده د قومي هویت او بشپړې قومي پېژندنې په باب چندان معلومات نه دی خپاره ګړي. یوازي سخني غیرت په یوه لیکنه کې په ضمني توګه ویلې چې "طاهر بدخشی فرزند خلق ازېک بود" (۱۱) نو کله چې هغه "فرزند خلق ازېک" وي، نو لو تر لپه خو باید هغه د ازېک لپکیو ډ ژینو، فرهنګي او قومي حقوقو غړ پورته کړي واي، نو اصلی ستم خو همدي ته وايې، چې د طاهر بدخشی له مرګه وروسته هم د ستمیانو سازمان یوازي د تاجکانو په انحصار کې و. نه نورو قومونو له دې سازمان سره چندان لپوالتیا درلوده او نه هم دوی دومره علاقه درلودله چې د خپل سازمان په تشکيل کې دې هغوي ته خه اسامي

رول ورکړي. یوازې پې د تبلیغاتي کمپاين لپاره "د مليت ها محروم و
ستمديده، اقلیت های ستم کشیده و برباځاسته" شعارونه ورکول.
طاهر بدخشی د همدغسي ادعاؤ او نارو سورو په پورته کولو او
د روس پلوه سیاستونو د تعقیبولو له کبله لومړۍ خل پر ۱۳۵۶ کال
زنداني شو. تر خلاصون وروسته هغه بیا هم د حقیقي ستم پرخای خپلودې
ډول هلو خلو ته دوام ورکړ. پر ۱۳۵۷ کال په هپواد کې سیاسي فضا
بدله شو. د طاهر بدخشی او بېرک کارمل پخوانی سیاسي رقبیان د واک
پر ګدی کېناستل، کارمل په چکوسلواکیا کې د افغانستان د سفارت له
لارې د شورویانو غېږي ته پناه ور وړه، خو "حفیظ الله امین د طاهر
بدخشی او د هغه د مرستیال قومي او سیاسي حساب ته خان ورساوه او
دواړه پې د مرګ کندې ته تېل وهل." (۱۲) ستميانو د شورویانو په راتګ
سره خپلې لېکې پراخې کړي، له روسانو سره د مستقیمو اړیکو په نتيجه
کې د هغوي له زیاتو سیاسي، پوځي او اقتصادي مرستو خڅه برخمن شول.
په تخار او بدخسان کې پې زیات "قومي غونډونه" جوړ کړل. د شورویانو
او د هغوي له پوځي تولګیو سره یو خای پې د مجاهدینو خلاف په وسلالو
او تبلیغاتي جګرو کې برخه واخیسته. وروسته د دولتي دستګاه په دننه کې
هم زیات فعال کړای شول. د روسانو د پخوانی ستراتیزې له مخې پړچميانو
هم چې پخوا پې د کمونیزم پرده پر مخ غورولې وه، خپله پرده له مخې لري
کړه، په بنکاره ډول د ستميانو له تګلاري سره یو خای شول. په جهادې
لېکو کې د جمعیت او شورا نظار دله چې مخکې تر مخکې د روسانو له
خوا په افغانی ضد روحي سمبال شوي. وي هم ستمي لاره خپله کړه. په
نتیجه کې جمعیت، پرچم، ستم او نور ملي ضد ګروپونه سره په داخل کې
متحد شول او په بهر کې د روسانو او ایرانیانو په مستقیم، بنکاره او
خړګند ملاتې د سازشونو، اشتلافونو او توطئو له لارې د ملګرو ملتو د
سولې پلان او د واک سوله یېز لېبد سبوتاز کړ او په نتيجه کې پر تول
هپواد یوه توره انارشي راځپره شوه چې د دویمي سقاوی پیلامه ګنل
کېډای شي.

اخطوونه:

- ۱) یادنامه محمد طاهر بدخشی، د"سازا" خپرونه، کابل، ۱۳۶۹، ۷ مخ.
- ۲) د کریم میثاق یادبنت، همدا اثر، ۱۰۵ مخ.
- ۳) همدا اثر، ۷ مخ.
- ۴) پوهنواں ڈاکٹر روستار تره کی، د ټولنپوهنې له نظره په افغانستان کې د واک جورېښتونه، پېښور، ۱۳۷۷، ۴۰ مخ.
- ۵) یادنامه طاهر بدخشی، ۲۷ مخ.
- ۶) همدا اثر، الف مخ.
- ۷) د جهادن ګل ضمیری مقاله، //، ۱۱۷ مخ.
- ۸) د محبوب الله کوشانی مقاله، //، ۱۱-۱۰ مخونه.
- ۹) د سخی غیرت مقاله، //، ۹۹-۹۸ مخونه.
- ۱۰) د افغانستان قومی جوړښت، د افغانستان لپاره د واک فونډېشن، پېښور، ۱۳۷۷، ۴۸ مخ.
- ۱۱) د سخی غیرت مقاله، یادنامه محمد طاهر بدخشی، ۹۹ مخ.
- ۱۲) ڈاکٹر محمد عثمان روستار تره کی، یاد شوی اثر، ۴۰ مخ.

"برابر ملیتونه" او د هغو تعبیرونه

کله چې روسانو پر افغانستان مستقیم یړغل وکړ، نو ورسره یو خای په کابل او د هپواد په نورو سیمو کې د افغانستان د قومي او اتیکي جوربست د بېلا بېلو خانګو لپاره ډول ډول اصطلاح کانې وکارپدې، "ملیت" های برادر و برابر، "اقلیت" های ستمدیده و محروم" او نورې. دوی د افغانستان د بېلا بېلو قومونو لپاره د "ملیتونو" نومونه وکاروله. دا اصطلاح د روسانو له یړغل خخه دمخه په رسمي مطبوعاتو او حقوقی چارو کې د یو قومي تشكیل لپاره نه ده کارپدلي. د ډاکټر محمد نادر عمر په اند دا اصطلاح روسانو دود کړي ده. "اين اصطلاح ساخته و پرداخته شورویها است که هفتاد سال پیش بالشغال آسیای میانه بغرض تفرقه بین اقوام مختلف ان سرزمین به کار بردند.

شوروی ها متعاقب تجاوز با افغانستان بهمین منظور نفاق افگانی بین ساکنین ان اصطلاح ملیت ها را رایج نمودند و کمونیست ها در تصمیم و ګسترش ان تلاش کردند.

اصطلاح ملیت ها نزد افغانها مردود است؛ افغانها ملت واحد را تشکیل میدهند؛ کسانیکه نایبیت افغانستان را دارند، بهر قومیکه

منسوب باشند، ملیت ان افغان است و دارای حقوق مساوی هستند. پشتون، تاجک، هزاره، ازبک، ترکمن، قرغز، و غیره همه متعلق بیک ملت واحد بوده و افغان میباشد. در شناسنامه هر کسیکه تابیعت افغانستان را دارد، برای شناخت وی افغان نوشته شده است."(۱)

ڈاکٹر محمد عثمان روستار ترہ کی لیکی: "در حقوق سوسیالیست ملیت به گروہ افرادی اطلاق میگردد کہ دارای اوصاف مشترک نژادی، کلتوری و زبانی باشند به نحویکه اوصاف متذکرہ ارزومندی گروہ موصوف را برای داشتن یک دولت اختصاصی یا لا قل دولت خود اختار داخلی، برانگیزد. مشخصات جداکانه گروہ مذکور احتمال دارد توسط قانون دولت متبوع شناخته شود. گروہ را که دارای اوصاف مشترکه نژادی، کلتوری و زبانی باشند. در حقوق لپرال بنام قوم یاد می کند، نه بنام ملیت. بلو! اصطلاح ملیت به مفهوم قوم بار اول توسط لیندن در اعلامیه مردم کارگر و دهقان مورد استفاده قرار گرفت. Parcal Vennessom مقدمہ یعنی بر آثار لیندن چاپ بروکسل، سال ۱۹۹۲، ص ۲۵۶).

در افغانستان عناصر عقدہ بدل از شکست کمونیستی دار بخشی از مطبوعات هجرت اصطلاح ملیت را به همان محتوی کمونیستی نشخوار می کنند. گویا این عناصر به قوم بودن ملیت های نژادی در افغانستان قانع نیستند."(۲)

روسانو دا اصطلاح په تولو دولتی چارو، سیاسی مسایلو او حقوقی برخو کې د خپلو خانگرو اهدافو لپاره و کاروله. د غوی گوړا ګیانو د دې اصطلاح په تبلیغ او کارونه کې لا ډېر ګرندي ګامونه واخیستل. په کابل کې د دې لپاره یوه خانگړې اداره "ریاست امور ملیت ها" جوړه شو: په همدي بهير کې یې د "ملیت های برادر" په نوم یوه مجله خپروله په دې مجله کې له فارسي، پښتو پرته په نورو ژیو لکه ازیکي، پشه یې... هم لیکنې خپرپدې، د مجلې په کتونکې ډله کې دا کسان شامل وو: "محمد عوض نبی زاده، غلام حضرت ابراهیمي، عبدالله بختانی، حسین نایل، عبدالله مهریان، اشرف عظیمي، عبدالرحمن، عبدالکریم نظری، سلیمان

سونار انورستانی، محمد زمان نېکرای او علام صدیق شین ګلینګ (مديں) (۳). په مجله کې به زیات مطالب په فارسي ژبه خپرېدل، په نورو ژيو پکې زیاتره یوه یا دوه ليکني راتلي. د "تاجک مليت" پکې په اصطلاح د مشری رول درلود، پښتنه له نورو قومونو سره په "مساوي" تله کې ودرولي. وو. له " مليت سی برادر و برابر" اصطلاح خخه دوی ناوره ګتنه پورته کوله. روسانو او د پرجم ډلي د دې اصطلاح په کارولو سره ولس تېر ایسته؛ دوی به تل له راډيو- تلوپزيون او خپرنېو وسایلو خخه دا تبلیغ کاوه: "تمام مليت های ساکن افغانستان با هم برابر و برادر اند". د دوی په دې هڅه کې یو متضاد مانیز رمز پروت دی چې د دې شعار او نومونو له باطنی مانا سره پیوستون لر، دوی دا خبره نه کوله چې (د افغانستان تول خلک سره ورونه او برابر دی او د قانون په وړاندې یو شان مسوولیت او حقوق لري). دوی یوازې " مليتونه" "برابر او برادر" ګنل.

په دې هڅه کې اصلی هدف دا و چې د اکثریت او اقلیت تر منځ طبیعی پولې له منځه یوسې او د اکثریت حقوق د "برابری او برادری" تر نامه لاندې تر ستونی تېر کړي. د قانون په وړاندې د افغانستان د تولو وګرو په وروری او برابری کې خو هېڅ شک نه شته، خو کله چې په یوه هېواد کې په تولیزې ڈول د قومونو سیاسې حقوق مطرح کېږي، نو هلته هر قوم د خومره والي له پلوه خپل حقوق اخلي. په دې کار سره د هېواد د تولو خلکو فردی حقوق مساوی کېږي، خو قومي حقوق یې د شمېر په انډول د محاسبې وردي. دوی د دې لپاره چې د اکثریت (پښتنو) حقوق د اقلیتونو تر منځ ووېشي او د وېش تله هم د یو لېکي (تاجک) قوم د حقوقو د مدعیانو په لاس کې وي، له دې اصطلاح نه یې ګتنه پورته کوله. د نجیب الله د واکمنی پر وروستي کال په کابل کې "د افغانستان د لیکوالو ټولنې" له خوا په اريانا هوتل کې د "بازتاب صلح در ادبیات" تر نامه لاندې یو سیمینار جوړ شوی و. دا سیمینار په افغانستان کې د " مليت های برادر و برابر" د پايسې د چلوونکيود هغولو سلګونو بېلکو یوه بېلکه ده چې دوی په خپل وخت کې پلې کوله. کله چې د سینمار لپاره د مشرتابه

هیئت تاکل کده، نو له هر "ملیت" خخه یو یو تن غوره شو. البته د سیمینار د چارو واکې د لوړې اقلیت د استازو په لاس کې دوی یو تاجک، یو ازیک، یو هزاره، یو بلوڅ، یو پشه یې، یو نورستانی او یو هم پښتون د مشرتابه لپاره غوره کړل" د سیمینار د چارو د سمبالښت تول کارونه او واک د تاجک "ملیت" پر غاره او د سیمینار د چارو ژبه فارنهې وه. یوازې دغو بناګلیو استازیو یوه یوه مقاله په خپله ژبه ولوسته او د سیمینار پرپکړه لیک په فارسي ولوستل شو، نور سیمینار خلاص شو. پښتنه د لړکیو په شمېر حساب شول او پښتو ژبه هم د هغنو وړ ژبو په ځبل کې راوستل شو چې د افغانستان په خینو سیمو کې ویل کېږي. دوی د "ملیتونو" دغسې برابری غوبښله. خارج ته په سفرونو، خینو دولتي پوستونو، غونهو او ان د علمي رتبو په ورکړه کې دا "معیار" په پام کې نیول کده. کله چې د ډاکټر نجیب الله د دولت په وخت کې د "اکادمیسون او کاندید اکادمیسون" علمي رتبې ورکول کېږي، نو هلته هم دا معیار مطرح نه و چې خوک دې د خپل علمي ظرفیت په پام کې نیولو سره د دې رتبې مستحق وي، بلکې معيار د دولت خوبشه او "د قومي انهول او برابری" له مخې د رتبو ورکړه وه. دوی "د برابری" تر پردازې لاندې یوه سخته نابرابری رامنځته کوله. دوی غوبښل د اکثریت پښتو حقوق په دې دول پر اقلیتونو ووېشي او په دې توګه لړکې د پښتو په وړاندې ودروې. دا منطق به چا لیدلې وي چې د یو فیصد او ۶۵ فیصدو حقوق دی له قومي پلوه مساوی وي او دواړه دې په حکومت او دولت کې مساوی حقوق ولري. ایا په افغانستان کې د ۴۰ زرو هندوانو چې خانته د دوی په اصطلاح یو "ملیت" جوروی او د افغانستان د زیات اکثریت چې په سلو کې ۶۵ فیصده وګړي جوروی، حقوقو مساوی دي؛ ایا د همدي تاجک لړکې مدعیان چې "د ملیتهای برابر و برادر" شعارونه پې پورته کول، حاضر دي، چې د افغانستان په سیاسي چارو کې له هندوانو او نورستانیانو سره برابر او مساوی حقوق ولري؟ او که نه په هر هېواد کې د اکثریت ونډه اکثریت او د اقلیت، اقلیت وي.

دوى هېخکله دا شعار نه ورکاوه چې (په افغانستان کې د تولو خلکو فردي حقوق مساوي او برابر دي)، خکه چې په دې کار سره په حقیقی بهه د حقوقو د تساوي خبره رامنځته کېدله او هر چا ته د خپل حق د امکان چاره برابر بدله، خو دوى له هغه شعارونو او نومونو ګټه پورته کوله چې ظاهري مانا ېې برابري خو اصلي او مقصوده مانا ېې نابرابري ود. روسانو د همدي غرض لپاره د "قومونو" لپاره د " مليتونو" نومونه وکاروله. دوى دا نومونه د یو بل قومي تشكيل په مانا کاروله. دوى د (قوم) او (ملت) تر منځ یو بل تشكيل ته قايل، و، نو خکه دوى د (قوم) نومونه د افغانستان د لپکيو لپاره کسر شان(!) ګانه، نو پر خای ېې د " مليت" نومونه وکاروله.

دوى د " مليتونو" مجموعې ته (ملت) وايه، نه د قومونو مجموعې ته! په داسې حال کې چې "ملت له قومونو خخه جوربېي، نه له مليتونو خخه، د عربې ژبود له مخې مليت د ملت جوهر بلای شو، لکه انسانیت چې د انسان جوهر دي، یا حیوانیت د حیوان خاصیت او خانګړنه او په هېڅ دول مليت د ملت او قوم په منځ کې یو بل حالت نه شو ګهټلای. د قوم پر خای د مليت د کلمې عامېدل د روسي کمونیستي استعمار یوه بسکېلاکې او وېشاکې هڅه ود. (۴)

اخونه:

- ۱) داکټر محمد نادر معمد دعوت جريده، ناروي، ۱۳۷۶ل کال، پرله پسي ګنه، ۸۰-۷۹، لومړي منځ.
- ۲) داکټر محمد عثمان روستار تره کي، همدا ګنه، ۲ منځ.
- ۳) مليت های برادر مجله، کابل، ۱۳۶۸، د دلوې - حوت ګنه، پرله پسي ګنه، ۴۰-۴۱.
- ۴) حبیب الله رفیع، خلافت مجله، کندهار، ۱۳۷۷ل کال، پرله پسي ګنه، ۶۰-۶۵، منځ.

لومړۍ سقاوۍ ته یو لنډ نظر

کله چې انګرېزانو لسه افغانانو څخه په دریو سترو جنګونو کې د ماتې مزه وڅکله او نړیوال پرستیژ او حیثیت پې کمزوری او پیکه شو، نوله افغانانو نه د یو ډول غچ اخیستلو په لته کې شول په افغانستان کې هفو د لاسوهنې او کور وراني، بنه پخه تجربه لرله، پر ۱۹۱۹ کال چې انګرېزانو په رسمي ډول په نړیواله کچه خپله ماتې ومنله او د افغانانو بری پې تصدیق کړ، نو په افغانستان کې د یو نوی، بنکلې او بنپرازه تمدن د زرغونېدو او توکېدو هیلې پیدا شوې، په نړیواله کچه د افغانستان نوم او نښان خرګند شو، په توله نړۍ کې زموږ هېواد د یو خانګړي حیثیت، ويار او پرتم خاوند شو. افغانستان په ډېرې چتکې سره د تمدن او پرمختګ په لور ګامونه واخیستل.

انګرېزانو سره له دې چې په رسمي ډول د افغانانو سیاسی خپلواکی او خپله ماتې منې وه، خو بیا یې هم له لاسوهنو څخه لاس نه اخیسته. دا خل د یوې بلې تجربې د ازمهښت په لته کې شول. دوی د دې کار لپاره دا وار داسې یو شخص وټاکه چې هم ساده او امپې او هم یو لپکې قوم ته منسوب و، انګرېزانو دا تېستې کاوه چې د لپکیو د حکومت ظرفیت خومره دی، ایا دوی هم په راتلونکې کې د واک د یو کاندید او

دويمه سقاوی

کله چې ریانی - مسعود له نورو افغان ضد ډلو تپلو سره د کابل بنار ته رادننه کرای شول، نو تول بنار د وینو او لمبو په سیند کې ولمبول شو او تول هپواد له یوې سختې بې ثباتی سره مخ شو. په افغانستان کې د واک په زرگونبو مختلفې سرچینې رامنځته شوې او یوه عمومي انارشی چې لومړۍ سقاوی ته یې ورته والی درلود، خو په کیفیت، ډرفیت او ګمیت کې له هغې خخه درنه او خطرناکه وه رامنځته شو، خینو نړیوالو راډیوګانو او خینو خبریالانو هم دې خبرې ته ډپر تاو ورکړ چې دا دی په افغانستان کې د پښتنو دودیز واک ختم شو او د حبیب الله کلکانی له وخت وروسته دا دویم خل دی چې تاجیکیان واک ته رسپړی. خپله مسعود هم د یوې مرکې په ترڅ کې خرګنده کړه چې "۱۵۰" کاله پښتنو حاکمیت درلود او اوس چې زموږ نوبت دی، موږ سره مخالفت کېږي. "دوی په همدغه فکر او نېټ کابل ته رانټول، خو ظاهراً یې اسلامي انقلاب، جهاد او د اسلامي فکر پرده پر خان غورولې وه. دوستم، مزاری او نورو ملي ضد اشخاصو او ډلو تپلو هم له دوی سره په دی وخت کې یوه تګلاره تعقیبوله. دوی له حضرت صبغت الله مجددی خخه هم هغه مذهبی ګته و اخیسته چې لومړۍ سقاو (بچه سقاو) د شوریازار له ملا خخه پورته کړي وه. دوی ظاهراً صبغت الله مجددی د دوو میاشتو لپاره د اسلامي دولت د "ممثل" په توګه

تمثیل ته وړاندې کړ، خو اصلی واک حضرت صاحب سره نه و، خکه چې د خو یوازې "تمثیل" کاوه، واک خو بل چا سره و. تمثیل همدي ته وايې چې خوک د یو اصلی او اساسی شخص، پېښې وکړي. دوہ میاشتې یې د حضرت مجددی له نامه نه ګته پورته کړه چې جهادی افکار پېږي ساره کړي، لکه خنګه چې د شور بازار ملا د غازی امان الله خان پر ضد د مذهبی فتوی له لارې د سقاو د زوی بغاوت او واک ته زمینه برابره کړه، دا سې حضرت صاحب هم د اسلامی انقلاب(!) د یو لویغاری په توګه د پرداې تر شا د مسعود او ریانی د واک لپاره زمینه برابره کړه. صادق مجددی هم چې د امان الله خان په وړاندې یې د سقاو زوی پلوی ګړي وه، وروسته بیا پېښمان او حضرت مجددی هم وروسته له ریانی او مسعود خخه سخت خوابدی شو او د حکمتیار خوا ېې ونیوله.

کله چې ریانی او مسعود د کابل پر تخت او خزانو خبته واقوله نو د خپلو پخوانیو تحرکاتو تر خنګ یې خپلی ملي ضد هله خلپی او فعالیتونه نور هم ډاګکیز کړل، دوی خپلو قومیانو او همیزیو ته وویل چې همدا مو نوبت دی، باید زموده تر خنګ ودرپوئی! دا تبلیغات او لمسونې په عام ډول په ډپرو خایونو خو په خانګری ډول په شمالی سیمه کې ډېږي زیاتې محسوسې وي.

دوی د شمالی خلکو ته دا سې تبلیغ کاوه چې د دوی ملا وتری او که نه دا خل چې پښتنو پاچاهی ونیوله نو دا وار د شمال د خلکو سر، مال او ناموس تول په خطر کې دي (!?) د شمالی خینې خلک هم د دوی پر دی ملي ضد تبلیغ تېر وتل او د دوی ملاتر ېې وکړ.

په کابل کې یې د کوهدامن د قوماپدانو یوه خانګرې اتحادیه جوره کړه او "شوری بازسازی کوهدامن زمین" په نوم ېې یوه بله شوری چې اکثره افغان ضد اشخاص پکې راتول شوي وو جوره کړه.

ریانی په یوه خصوصي غونډه کې خپلو تظفیمي او ژینیو ملګرو ته وویل: "ما باید هر ګز اشتباه امیر حبیب الله کلکانی را تکرار نه نمایم"، یانې واک باید پېږد. دوی له حبیب الله بچه سقاو سره دومره مینه درلوده چې د هغه په نوم ېې پوځی تولګي او ملېشایي خواک هم جوره کړي

و او پېر خینو عسکري خایونو باندې پې د سقاو زوی نوم هم اینې و د کابل د خیرخانی مینې د درېمېي حصې سینما ته ور خبرمه، د شمال د دې پېو یوه قرارگاه ود، پېر هغې لیکل شوی وو، "قرارگاه شهید امیر حبیب الله کلکانی" د استخباراتو په لوی ریاست چې ریانی د امنیت ریاست باله، د هغه دننه دفترونو کې د سقاو زوی د خولې خبرې د یو شعار په دول لیکل شوې وي. دې سقاویانو تېر سقاو ته د درناوی لپاره د کابل د کلکانو په سیمه کې یوه لبېه هم د هغه په نامه نومولې ود، دا لبېه د کابل - سانګ په عمومي سړک جوړه ود، په لوحه پې داسې لیکل شوی وو: "لیسه شهید امیر حبیب الله کلکانی".

یوه ورڅ مسعود د شمالی د کوهه امن د سیمې خو سپین دېرې او خوانان په جبل السراج کې سره راټول کړي وو او د سقاو زوی د واکمنی د وخت پر یوې کلا پې درولې وو. هغوي نه پې پښته وکړه چې دې خای ته خه وايی؟ هغه وویل: "دې ته قلعه سوخته"

- ولې ورته قلعه سوخته وايی؟

- خکه چې دا د سقاو زوی جوړه کړي ود، کله چې د سقاو زوی ماتې و خوره د نادر خان لښکرو هغه وسېزله."

نو مسعود ورته یوه زهړجنه خندا وکړه:

- بنه نو چې داسې ده که دا خل هم پښتنه راګللو نو همداسې به کوي او دا تولې کلګانی به سوځوي. اوس مو نو خوبنې چې ما سره درېږي او که نه؟

د ریانی مسعود د همدمغې سقاوی پالیسی له مخې هغوي په خپله واکمنی کې د سقاو زې لپاره په پراخ دول تبلیغات پیل کړل. هڅه پې وکړه چې هغه د نبونځیو په نصاب کې د یو مثبت شخصیت په توګه شامل او زده کوونکو ته معرفی شي. داسې هڅې هم کېدلې چې بچه سقاو د افغانستان د یو قانونی واکمن او پاچا په توګه معرفی کړي. کله چې د ۱۳۷۵ ل کاټ د وری په میاشت کې د حبیب الله کلکانی پېړی اینې پسخمه په حق ورسېدده، نو دا موقع د کاټل د نویو سقاویانو لپاره د خپلوا احساساتو د بنودلو ډېرې بنه موقعه ود، په ډېر شار او شوکت پې د هغې

د مرگ خبر له کابل راهیو نه خپور کړ. عجیبه خبره خو دا وه چې دا د حبیب الله کلکانی لومړنی بنسله د، چې ده ورسره د خپله، واکمنې په وخت کې اړیکې پرې کړي وو. هغه له همه وخت راهیسې په مزار شریف کې او سپدله، خو او سنیو سقاویانو هغې ته د "ملکې" خطاب وکړ او د هغې د فاتحې مراسم په خپل سقاوی شان و شوکت په اصطلاح په دولتی بهه واخیستل. کابل راهیو د هغې د مرگ خبر داسې خپور کړ: "نسبت وفات مېلکه سنگری خانم پاچا شهید، شاه سابق افغانستان امیر حبیب الله کلکانی خادم دین رسول الله در مزار شریف داعیه اجل را لبیک گفت. فاتحه ملکه سنگری از طرف اتحادیه بازسازی کوهدامن در مسجد حضرت علی کرم الله وجهه به تاریخ ۱۳۷۵/۱/۱۴ اخذ میگردد".

دا سقاویان نه یوازې له فکری پلوه له تبرو سقاویانو سره یو شان وو، له عملی پلوه هم د هغه په شان وو، خو په افراط کې تر هغه هم زیات وو. دلته به د یو بهرنی لیکوال د ناول یوه برخه راپرو چې د لومړی سقاوی د لوټ، تالان او نادودو په باب یې لیکلی دی. کله چې لوستونکي دا لیکنه ولولی، نو به وايی چې د دواړو ماهیت یو شان دی.

"د دغه اثر دوه ويشتم خپرکي چې سرليک یې "د کابل تباہي" ده ستاسي خوبو لوستونکو پر مخ پرانیزم، وې لولی، وې گورئ او د کابل له اوستني تباہي سره یې پرتله کړئ!

"د سقاو زوی پر اړګک ور ننوت، خپل وحشی پوئه ته یې د بنار د لوټولو حکم ورکړ، سقوی لښکرې د بنار په خلورو خواوو کې خورې شوې، تر هر خه د مخه یې بنار لوټ کړ، واړه او لوی د کانونه، کارخایونه او کارخانې دا هر خه یې وتنبیول، دوکاندارانو په مخکې یې د هغوي د دکانونو شته او شیان ترې ورل او روان وو، هغوي د دوی په مخکې د تولو قیمتی شیانو د لوټ حکم کاوه، خو دوی به په پوره صبر او پتې خولې د خپلې خونې د وراني ننداره کوله، وايی چې د مال د سولو ننداره هم لوی غم وي، په پیل کې چې دا کوانو په لوټ لاس پورې کړ یو شمېر زپورو خلکو به د مخنيوی بندوبست ورته کاوه، خو دا کوانو به د پر ژر پر دغوا کسانو تپیک را واپاوه او خای پر خای به یې کړل، بیاپجا جرأت و نه کړ

بلکی و به دار شول، دکانونه به بې پېښوول او هلتە پە يوه گوبىشە کې بە لرپ و درېدل. سقوي پوچ بە يو بې بل پسپە تول لوپت کرل، هغۇي يوازى د مالۇنۇ او شىيانو پە لوچىنە بىسنه و نە كرە، يو شەپەر دکانونو تە بې اور ھم واچاوه. دول دول دنگى مانى بې د سترگۇ پە رپ كې سوخولى او پە خاورو اىرۇ بې ارىۋى.

سقۇي پوخيانو چې كله بىشار لوپت كر، بىا بې د كورۇنۇ پە خوا ور مخە كرە، خىنۇ خلکو خو خېلى دروازى وتېلى، لە خېلى بچىيانو سرە پە خېلى كوتۇ كې كېناستل. وحشىي ڈاكۇوانو دروازى ماتې كرى او پە زىورتىا سرە پە كورۇنۇ ور وختىل، تر هەنخە دەمە بې د كورۇنۇ د شتو او شىيانو پە لوتوولو لاس پورى كر، سرە او سېپىن او د مېرىمنۇ گانى بې ولۇتىلى، وروستە بې د شىكلۇ نجۇنۇ بې عزتە كولو باندى پىيل و كر. نازولۇ نجۇنۇ تە بې د هغۇي د مور او پلاز پە وراندى لاس ور اچاوه، هغۇي بە د وحشىيانو لە دارە خېل مور او پلاز لە غېپە ور كە خو هغۇ وحشىيانو بە د مور او پلاز لە غېپى خەنخە راكسولە. كە كوم مظلىوم مور او پلاز بە د خېلى لور تىنگە و كرە هفە بە بې ھم پە گولىيۇ پە خەمكە راورغۇل. وحشى او بىرىي خېرۇ زىاترۇ د مىندۇ او پلازونو پە مخكى د هغۇي د لۇتۇ بې عزتى و كرلە، كە بە كومى سېپېخلى نىجلى د هغۇي د وحشىيانو د ھيلو لە پورە كولۇ نە سر وغراوه، د هغۇي جزا خۇ بې بىسە او بەدە مەرگ وە.

دغە وحشىيان او دارونىكى حيوان ھولە انسانان پە كابل را پېپوتل، هغۇي پە هەرە جادە او هەرە كۆخە كې پە ئىلەم او لاس اچونى لاس پورى كر، يو شەپەر سېپىن بىرىي چې سېپىن كالىي والا او هغۇي پە هغە حال كې چې دولت بې نە لارە پە ۋېرە سختى سرە كولاي شول چې خېلە آبرۇ او عزت دى د دغۇ وحشىيانو پە مقابىل كې وساتى. خەكە دوى بە ويل چې ولې شتە او دولت نە لرى. هغۇي بې لە كورۇنۇ را واىستىل او پە متىرو كو بە بې تەغمىي تەغمىي كرل...” (۲)

پە دويمە سقاوى كې ھم كېت مىتە ھەمدا حالات تىكىار شول، خولە لومرى سقاوى خەخە بې خو اساسى توبىرۇنە درلۇدل:

- د دې سقاوى دۈرە تر هەقى پىنخە خەلە زىاتە وە -

- هغې سقاوی د تمدن نوي را توکپدلي هيلې و مرپولې او دې سقاوی پنځوس کلن تمدن او دولتي جورښت له منځه يور.
- څرنګه چې د دویمه سقاوی عمر د لومړۍ په انډول زیات دی، همداسي پې زیانونه هم تر هغې زیات دی.
- د لومړۍ سقاوی اصلی متحرک یو امېر او نالوستی شخص و، ملک ته یې زیات زیان د خپل جهالت له کبله اړولی و او نوره ډله پې هم همداسي وه.
- دویمه سقاوی او د هغوي لویغارۍ په شعوري او اګاهانه ډول د هپواد دېمنان دی، دوی په شعوري ډول غواړي د هپواد رغانده بنستونه ویجاړ کوي او په هپواد کې ملي اندول او یووالی له منځه یوسې او تجزې مسنه مخ کړي.
- لومړۍ سقاوی له انګربزانو پرته چې هغوي هم د یوې وسیلې په توګه تري کار اخیسته نورو هپوادوسره د افغانستان د خاورې او ولس پر ضد کوم پت او بنسکاره ترون نه و کړئ نه پري پوهېدل.
- دویمه سقاوی د افغانستان له ټولو لري او تپدې ګاونډيانو او دېمنو هپوادونو سره د افغانستان په وراني کې یوڅل سرخوڅولی او هر چا ته یې ددې کارلپاره لاره خلاصه کړي ده. په هره برخه کې د دویمه سقاوی زیانونه او کړاوونه تر هغې لومړۍ زیات دی. دلته به د دویمه سقاوی پر اصلی لویغارو، ریانې، مسعود او د دوی داداري او افغانستان ته د دوی د ادارې په وخت کې د اړولو شویو زیانونه په باب یو خه خبرې وکړو.

اڅخوونه:

- ۱) کابل راډيو، د ۱۳۷۵ ل کال، د وري ۱۳/۱۴ نېټه.
- ۲) کابلی والا (یا کابلی پېغله) مولانا محمد صادق حسين صادق صدیقی، د پوهندوی عبد الخالق رشید تبصره، هيله مجله، هم ۱۳۷۶ ل کال، ۶مې گنې، ۱۱۴-۱۱۳ مخونه.

رباني د کارمل په فکري او د بچه سقاو په عملی رول کې

د تپرو دوو لسيزو په سياسي ډګر کې برهان الدين ربانی هغه
متبدله خېره ده چې ورځ په ورځ یې خلکو ته د شخصيت منفي اړخونه او
د کرکتير اصلې جوهر خړګند پېږي. دی تر یو وخته پر دې بريالي شو چې خپل
باطني او اصلې جوهر له خلکو پېټ وساتي. د "اسلامي تحریک" په ليکو کې
خان تنظیم کړي او بیا د روسانو په یړغل سره د یو مصنوعي شخصيت په

توګه تبارز وکړي. د جهاد په بهير کې هم ذ ده د سیاسی شخصیت په باب یو لپر شکونه پیدا شول، خو خرنګه چې هغه وخت له روسانو سره د افغانانو د مقابلې سیاسی او پوځی ډګر ډبر ګرم و، نو د ده په باب چا دومره فکر او تشویش نه کاوه، د جهاد په لیکو کې هم دی او هم د ده تنظیم د دېمن په وړاندې د اصلی او اساسی فکتور په توګه مطرح نه، بلکې د یو "کوزاره کوونکي" شخص او تنظیم رول پې درولو.

داسي انګړل کېږي چې د برهان الدين ريانی کورنۍ پخوا له تاجکستان نه افغانستان ته راکړچېدلې وي. دی "د محمد یوسف زوی پر ۱۳۱۹ ل کال د بدخشنان ولايت مرکز فیض آباد کې زېړدلي دی. پر ۱۳۲۶ ل کال د فیض آباد په منځنې بنوونځي کې شامل او پر ۱۳۲۵ ل کال د کابل د ابوحنیفه مدرسي چې هغه وخت د دارالعلوم شرعیه په نامه یادېده د دی مدرسي په نهم ټولکې کې شامل شو. پر ۱۳۲۸ ل کال د ډې مدرسي له ۱۲ ټولکې خخه فارغ او پر ۱۳۲۹ ل کال د کابل پوهنتون د شرعیاتو پوهنځي کې شامل شو. پر ۱۳۴۴ ل کال له پوهنتون خخه فارغ او د شرعیاتو پوهنځي د کدر غږي شو. پر ۱۳۴۵ ل کال یې د مصر له الازهر پوهنتون خخه ماستري تر لاسه کړه. د ۱۳۵۳ ل کال په جوزا کې پېښور ته راغي. (۱) ټولکې د آی، اپس آی غېږي ته یې پناه یوره. د ۱۳۵۳ ل کال له جوزا خخه د ۱۳۷۱ ل کال د ثور تر (۸) نېټې پورې په پاکستان کې او سېدې او سیاسی فعالیتونه یې پر منځ وړل.

برهان الدين ريانی داسي یو شخص دی چې ظاهري او باطنې شخصیت یې سره یو شان او برابر نه دی. د ژوند بېلا بېلو حالاتو هم د ده شخصیت لوټ په لوټ اړولی او د یو باشباته شخصیت په شان یې خپل مثبت ارزښتونه ساتلي نه دی. د ده شخصیت په بېلا بېلو پړاوونو کې لکه د اوپو په شان چې په هر خم کې د همغه رنګ اخلي بېلا بېل رنګونه غوره کېږي دي. تر ۱۳۵۲ ل کال دمځه (رياني) چې د هېواد په دننه کې یې محدود سیاسی فعالیتونه کول، له ۱۳۵۳ ل خخه تر ۱۳۷۱ ل پورې (رياني) چې د جهاد کلونه ګنل کېږي. له ۱۳۷۱ خخه د ۱۳۷۵ کلونو تر منځ (رياني)

او را وروسته په دې هر زمانی واتن کې یو بېل (رباني) ليدل کېږي. پېښور ته تر تګ د مخه هغه بل شان اخلاقی خانګرنې لرلې. برید جنرال الکساندر لیاخوفسکی چې په افغانستان کې د شوروی پوهونو د پلیو قطعاتو یو لور رتبه قوماندان و، د شوروی د استخباراتو په حواله ليکي: "رباني له ظاهري سپېختلنيا سره سره کمزوری او بې واکه شخص دی. د هغه دا خانګرتیاوا په د خوانی په کلونو کې خان خرګندوي، دغه وخت رباني د کريم باي له کورنۍ. سره نېدې کېږي. د کريم باي کوريه د شېپ (د عشرتونو) شاهد و. په دغو مجلسونو کې د صغیرو نجونو پر عزت تېري کېدل." (۲)

د ده د خوانی زیات وختونه په همدغې ماحلونو کې تېر شوي. دی له ډپرو هغه اخلاقی مسایلو سره چې زموږ په قولنه کې هم د ګلتوري او هم د اسلامي اصولو او احکامو له مخې سخت جرم او ناورا ګنبل کېږي، یا بې تفاوته او یا هم بې وسه.

د ده یو سیمه وال چې وروسته بیا د عبدالرسول سیاف د (دعوت او جهاد) په پوهنتون کې استاد شو او له رباني سره بې یو وخت په مصر کې په یو هېډونو کې لوري زده کېږي کېږي دي. د دعوت او جهاد پوهنتون په یو ټولکې کې چې ګن شمېر ماحصلین ورته ناست وو، ده د خپل خان او د رباني د اخلاقی شخصیت په باب داسې یو هېډونو کېسه بیان کېږي وه: "خرنګه چې زه او رباني دواړه په پوهنتون کې سره یو خای وو او هم دواړه وطنداران وو، نو کله چې مصر ته د لورو زده کړو لپاره د تللو په تکل شولو، نو دواړو سره مشوره وکړه چې دواړه به یو کور ونیسو، کور والا (مېړمنې) به مو سره یو خای وي، رباني هم راسره ومنله، هم داسې مو وکړل، د کابل بنار په غربی سیمه کې مو یو هېډونو کېسه بیان کېږي ونیوله، دواړو ورته کورونه راووستل، موږ د تحصیل لپاره مصر ته لارو، کال مو لا پوره شوی نه و چې ما ته له کابل نه د یو ډېر نېدې خپلواں لیک راغې، په لیک کې لیکل شوی وو چې [ګاونډیان او نور خلک ستا او د رباني کورنۍ پسې پسې کوي او د خه اخلاقی نیمګرتیا او خبرې کوي، نو که غواړئ چې له اخلاقی پلوه خپلې کورنۍ روغې وساتې، تحصیل

پرپردئ او راشئ، د خپلو مېرمنو غم مو خورئ! سره له دې چې دا لیک زما په نوم لیکل شوی و، خو ما ریانی ته په دې نیت بنکاره کړ چې د دواړه د کورنیو په باب پکې یوه خبره لیکل شوی وه، کله چې دا لیک ریانی ولوست، نود کوم چتک عکس العمل پر خای بې په سره سینه خواب راکپ. [در رخصتی اخیر سمستر که رفتم باز در این مورد نیز غور خواهیم کرد]. کله چې زه او ریانی د خپلې رخصتی په وخت کې کابل ته راغلو، نوما په پته اخوا دېخوا د ګاونډیانو او نورو خلکو خولې بوي کړې، هسې نه چې زما خپلوان له خانه خه خبره نه وي جوره کړې؟! کله چې مې پونستنې او ګروپې نې وکړې نو هغه خبره چې زما خپلوان ماته لیکلې وه ربستیا وه، نوزما په مغزو کې یو تاو پیدا شو، یو خل بیا مې ریانی ته خبره وکړه، خو هغه خان ناخبره کړ، ما په همه وخت خپله بشئه طلاقه کړه، خو ریانی ورسه اوس هم شېې ورڅې تهروي.

دا چې د نورو له نظره د ریانی اخلاقې شخصیت خه ډول تعیربدلای شي، دا یوه بیله خبره ده، خو د اروپوهنې له نظره په خپله د ریانی فزیکی جورښت د (مخ، سترګو، شونډو او د غړه له جورښت او حرکتونو خخه) د هغه خینې اخلاقې نیمګړتیاوې او نوري کمزورې معلومېږي.

پېښور ته تر اتګه د مخه د هغه فردې شخصیت تر زیاته بریده پر ده او د ده پر کورنی پورې تړلې و. خو کله چې روسانو پر افغانستان یرغل وکړ، د تنظیمونو بازار ګرم شو او د لوبدیغ بې شمېره پیسې را شېوه شوې، نو ریانی نه هم پکې "سرې" جور شو؛ د یو تنظیم مشر شو او بیا بې د تول ھپواد د مشری لپاره په سر کې نشه پیدا شو. د جهاد په کلونو کې هم د ده رول ټاکونکی او پرېکنده نه و، په دې وخت کې هم خینو کسانو سره د ده د خانی، سیاسي او اخلاقې شخصیت په باب شکونه پیدا وو او دی بې یو بې ارادې او سست عنصره شخص باله. د ده له همدي کمزوري ارادې خخه خینو سمه ییزو قوماندانانو ډېره زیاته ګټه واخیسته او له هغې بهرنې مرستې نه چې د جمعیت تنظیم له لارې په بې کنټروله ډول دوی ته

فکتور په توګه مطرح کېدای شي او که نه؟
د انگریزانو ګټې تضمینولای او پاللای شي او که نه؟ د حکومت
کولو او د هېواد د کنټرول ظرفیت پې خومره دی؟ په ټولنیز ثبات او بې
ثبتاتی کې پې ونډه خومره ده؟ همدغو پوښتو ته د څواب موندلو، د یو
نوی تمدن د پرشا تمبلو او په یوه بله بهنه له افغانانو خڅه د غچ اخیستلو
لپاره انگریزانو (جیب اللہ کلکانی [بچه سقاو]) انتخاب کړ. په څلپو مرستو
او د کورنۍ ارجاع په ملتیا پې هغه د دې جوګه کړ چې لومړی ګړ و بر
جور کړي او بیا نوی راتیوکېدلی تمدن له سقوط سره مخامنځ کړي.

"جیب اللہ کلکانی د امین اللہ زوی پر ۱۸۹۰ م کال زېردلی
دی" (۱). "هغه د شمالي د کلکانو د ډکو د کلې او سپدونکی و، پلار پې
څه مهال مالونه پول بیا پې سقاوی غوره کړه، غوبښل پې چې زوی پې خه
درس مکتب ووايې، خو وېي نه وايې، له بدو او اوپاشو هلکانو سره پې
ناسته ولاره شو، په غلا، قماریازه ور روپو دي شو، پر ۱۹۲۶ کال په
شاهی پوچ کې عسکر شو او د یوه عادي عسکر په توګه پې دنده سرته
رسوله، یو خل پې د لسو ورڅو لپاره رخصت و اخیست او کور ته لار، له
خان سره پې سرکاري وسله هم په پته یوره، کله چې له کابل خڅه نهه میله
لري د حاجي کلا کوتل ته ورسپد، درې غله په لار کې پې راپورته شول،
اد چا خبره پر غله، غله پېښ شول له هغوي سره پې مقابله وکړه او یو غل
پې، ووازه، کله چې له رخصتی، وروسته بېرته کابل ته راغي، نو بیا په پته
د وسلې په وړ لو او د غله د وژلو په تور تر پوښتنې لاندې راغي، له پېښخو
میاشتو سزا وروسته خوشی شو، او پېښور ته راوتښتېد، د قصه خوانی.
په بازار کې پې له محمد صدیق بوټ خرڅونکي سره مزدوري کوله. پر
۱۹۲۷ کال پې له سماواړچي سره کار کاوه، د ۱۹۲۷ کال د دسمبر پر
شلمه ده ته له کابله خبر راغي، په پرده او بدله خېړه څلپي سیمعی ته ورسپد
او په داره ماري پې پیل وکړ." (۲)

خینې نورو څېړونکيو د هغه په بې ویلي چې هغه یو ډېر
کور مغزه و ګړي و، د حافظې خواک پې نه درلود، خکه خو پې "په دریو

ورکول کېدە د خپل خان د تبارز لپاره گتىه واخىستە. ھەر يوھ د خىنو گاوندۇيو ھېۋادۇنۇ پە لمسە خانىتە د واك يو محلىي ادارە جۇرە كې. رىباني د خپلې بې كفايتى. پە وجە دې تە مجبور شۇ، چې د ھفو ھە خېرە وەنىي ان تە دې چې د خپلە ھەخە كولە چې د خىنو نورۇ اپىكۇ لە لارى، ھەفوى راخپل كىرى چې د دە مىشى، تە زىيان و نە رسوي. يو خل بې احىمە شاد مسعود تە پېشىنەد و كې چې د سەرە خپلولىي و كې او ھەدارنگە خىنو نورۇ قوماندانانو تە!

پە جەدادىي پەواو كې رىباني سەرە لە دې چې د حكىمتىار پە اندول يې پە جىڭرە يىزە او سىياسىي بىرخە كې رول كمزورى و، خۇپە سر كې يې د واك د نىيولو تلوسە او مىنە ھېرە زىيانە و او دا ان د يوپى روانىي عقدى تر بىرىدە، ئىكە نو وزو ورو د يو سازاش، توطىئى او ائتلاف پە لىتە كې شو. د عبد الحميد مبارز پە نوم يو لىكۈنكى چې "از سقوط سلطنت تا ظھور طالبان" پە نامە يې د ھېۋاد د خىنو سىياسىي پېنىسو پە باب يو اثر لىكلى، لە رىباني او نورۇ سىتىي ھلۇ سەرە يې خوانخورىي پكى خىرگىنەدە او ڈاگىزە دە. بىا ھەم د قدرت لپارە لە اسلامىي تىڭلارى خەخە د رىباني او د دە د تەقىيىم د لرى كېدو خېرە نە پتۇي، وايى: "جمعىت اسلامىي رىباني كە از ايدىيالوژى سىد قطب و حسن البناء متاثر بود و تحت تاثير لىبىا و ایران در قىمت يىك دولت خالص اسلامىي قرار داشت دىگر بە تدرىج تمايلات سىياسىي ان بىر تمايلات بىنيدىگر اىيى ان تفوق حاصل كرد، دىگر براي احىا و تاسىس يىك دولت اسلامىي مبارزە نىمكىرد، بلكە براي كسب قدرت مبارزە مى نمود، چنانچە از سال ۱۹۸۳ بە بعد يىك خط معتدل تر را نسبت بە حزب اسلامىي اتىخا ز كرد".^(۳)

روسان چې د رىباني د شخصىت كمزورى اخونە لە پخوا خەخە ورتە معلوم وو ھەم پە دې لىتە كې وو چې د سەرە خپل اپىكى تىينىڭ كې، لە يوپى خوا بە يې د جەداد پە لىكۈ كې يو درز رامنخەتە كې وي، لە بىلې خوا بە يې د خپلې اوپى دې مودىي ستراتىئى، د افغانستان بې ثباتىي او واك تە د لېكىيۇ د رسولو لپارە كار كې وي نو ئىكە خو يې لە مسعود او رىباني

سره خواړه اړیکې پیدا کړل. دی اړیکو ورو ورو وده وموندله، هغه وخت د باور او پوخوالې پېړاو ته ورسبدل چې ریانی د مجاهدینو د یو هیئت په ترکیب کې چې حکمتیار ورسره جداً مخالف و، مسکو ته لار او هلتنه پې له روسي مقاماتو او استخباراتي چینلنونو سره وکتل او توافق ته سره ورسپدل.

روسانو لا مخکې تر مخکې د کابل په اداره کې لپکیو ته د واک د لېږد شرایط برابر کړي وو، دوی په تېرو کلونو کې له اداري بېروکراسۍ. خڅه نیولې تر نورو تولو برخو پورې دومره کار کړي و چې د داسې یو منفي بدلونن لپاره پې شرایط او امکانات مساعد کړي وو، نو خکه خو پې بشاغلې پروفېسرا برهان الدين ریانی په مسکو کې د کارمل په رول کې د ریانی په بنه مکیاژ او بیا پې د کارمل په خېر پر تخت کپناوه، توپیر پې دومره و چې کارمل سره دوی مستيقناً راګلل، له وزرو پې ونیو او پر تخت پې کپناوه، خو ریانی پې د توطئو، لاسوهنو او د خپلوا لاسپو خود ائتلاف او سازش له لارې د کابل تر اړګه بدړګه کړ. روسان او نور هغه استخباراتي سازماننو چې ریانی پې د سیاست او واک ډګر ته وړاندې کړي و، هغوي د ده پر روانې عقدو، ټولنیز موقف، د شخصیت پز کمزورې، د واک پر لپوالتیا، د ده پر خپل ظرفیت او کفایت پر بنه پوهېدل، د استخباراتي سازماننو لپاره داسې اشخاص پر مناسب وي، خکه چې کنټرول پې اسانه وي. د ریانی سیاسې شخصیت له دې خڅه هم معلومېږي کله چې پر ۱۳۷۱ کال مجاهدین او ملحدین سره په کابل کې په جګړه اخته شول او په اصطلاح اسلامي دولت(!) اعلان شو، نو حضرت صبڠت الله مجددي د اسلامي دولت د "ممثل" او ریانی د "رهبری سوری" د مشر په توګه تاکل شوي وو، مجددي د ثور پر (۷م) نېټه کابل ته لار او ریانی ورځ دوو وروسته له تورخم نه د ځمکې له لارې په موږ کې کابل ته روان شو، ریانی په داسې یو ګاهې کې سور و چې د موټر مخ او شا ته د مسعود عسکونه لېګدلي وو او "استاد" دننه په موټر کې ناست و. دی هغه وخت هم له مسعود نه دومره په وپره کې و چې پر خپل موټر پې هم د هغه

عکسونه لگولی وو. کله چې کابل ته لار نو بیا د خپلو ائتلافيونو له توپکیانو سره مخ شو چې ده ته بې اړګک ته د ننوتلو اجازه هم نه ورکوله. دوه میاشتې وروسته برهان الدین ریانی خان "د اسلامي دولت جمهوررئیس" اعلان کړ، خو بیا هم دی دومره خپلواک نه و، لکه مسعود او دوستم. د اړګک یوه خوا د مسعود د نظار شورا د توپکیانو په لاس کې وه او د مسعود عکس پې خورند و، بله خوا بې د دوستم د خواکونو په لاس کې وه، چې په دروازه بې د دوستم یو غټه عکس بند و، ریانی به چې کله اړګک ته تلو، نو له همدي دوو لارو نه داخل ته تلای شو، کله به د مسعود توپکیانو او کله به هم د دوستم ملېشو خه وخت ایساروه، د ریانی سترګې هر وخت د هغه پر عکسونو لګبدلې، عکسونه ډېر لور خورند وو، دی به ترې لاندې تېرپده، خو بیا هم دی جمهوررئیس(!) او دا بې خانته سپکاواي نه ګانه.

کله چې ریانی خان "جمهور رئیس" کړ، نو نور هبواو خو لا خه کوي چې د کابل بنار پر خو بېلا بېلو واکمنیو ووپشل شو، ان په اړګک کې هم ریانی پوره واک نه درلود. ده ته دا مهمه نه وه چې خومره واک لري او هبواو د غم په کومو لمبو کې سوزي. ده ته دا مهمه وه چې خلک ورته "جمهور رئیس" ووایي. د "جمعیت اسلامی" یو تن غړي چې ریانی له ډېر نپدې نه پېژنې او ناسته پاسته بې ورسه لرله، هغه وایي: "کله چې استاد ریانی ته د جمهوررئیس خطاب وشي او په کوم مکتوب کې د جمهوررئیس په عنوان د هغه د نوم یادونه شوې وي، نواستاد ورته په شوندو کې موسکی غوندې شي او یو خوب تبسم وکړي". خینې تولنپوهان او سیاستپوهان په دې اند دې چې هر کله په یوه تولنه کې د دریسي طبقي خلک واک تر لاسه کړي نو د تولنې سیاسي او تولنیز ثبات له منځه خي. دوی وایي دا خلک ډېرې روانې، اقتصادي، جنسی او تولنیزې عقدې لري، کله چې دوی واک ته ورسېږي نو تر هر خه لومړۍ د هغه د حل او خوب په لته کې شي. د ریانی کورنې هم له اقتصادي پلوه په دریسي طبقي پورې اړه درلوده، نو څکه خوده ته هر هغه خه لور او بشکارې ډل چې د ده

له ټولنیز او طبقاتی ژوند خخه لور وو. که په کابل کې د ده د واکمنی ساحه دوه کیلو متراه مریع وای او یا تر. دې هم کمه شوې وای، نو د ده لپاره بس خکه وه چې په عادی شرایطو کې خو ده ته هېڅ هم نه رسپدل، نو خکه خو یې تر وروستی بریده پر دې خبره ټینګار کاوه چې دی د افغانستان جمهور رئیس(!) دی. د واک د همدي مینې له کبله هغه د روسانو غېږي ته داسې پناه یوره چې د کارمل ریکاره ته یې خان ورساوه، کارمل هم د شوروی له مرستو پرته ژوند نه شو کولای او ریانی هم د روس له مرستو پرته ژوند نه شو کولای، خکه خو دواړو د خپل بادار د درناوی حق ادا کړ. ریانی تر کارمله هم د مخه شیواو د افغانستان د ولس پر جهاد یې خاورې وارولې، د شوروی خای ناستې روسیه یې له ټولو جرمونو او جنایتونو پاکه وګنله. کله چې ده تاجکستان ته سفر وکړ، نو د دې سفر او له شوروی نه د تاوان غونښتني په باب له د ^هپښته وشه ده وویل: "اصلًاً این ګپها موضع بحث نشده بود در تاجکستان، فکر میکنم این ګپ ها را مطبوعات تحریک کرده بود، چیزی که ملور امنجا ګفته بودیم، این بود که دولت اسلامی افغانستان خواهان حسن روابط با تمام کشورها و از جمله فدارتیف روسیه است. ما ګفتیم رژیم تجاوزگر و مارکسست و قشون شوروی قبلی بالای افغانستان حمله کرده بود، ان رژیم از بین رفته حالاً فدراتیف تشکیل گردیده، ما با مردم روسیه دشمنی نداریم." (۴)

خکه خو نو د ریانی اړیکی له روسانو سره تر کارمل هم خواړه شول، کارمل شورویان افغانستان ته دعوت کړل او د افغانستان خاوره یې د هغه د ګټې لپاره استعمال کړه، خو ریانی روسانو ته دومره نېډی و چې ان د خپل پخوانی قلمرو تاجکستان خاوره یې د د په واک کې ورکړه او هله یې د کولاب هوايی ډګر د ده په خدمت کې ورکړ.

ریانی هم د بهرنې یړغل لپاره لکه د کارمل په شان د ملګرو ملتو (۵) ماده پلمه ګرڅوله کارمل به ویل چې "د شوروی اتحاد محدود قطعات د ملګرو ملتوونو د منشور (۵۱) مادې له مخې افغانستان ته راغلې". ریانی هم کله چې د ایران چارواکو د طالبانو له خوا د مزار شریف

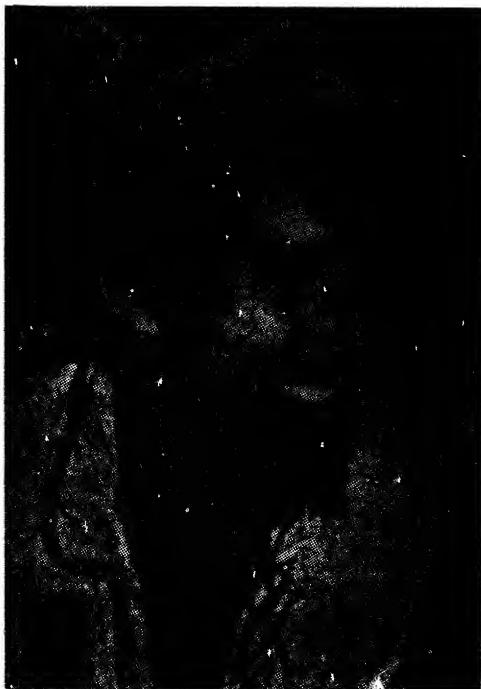
تر نیولو وروسته خپل گن شمېر پوځونه د افغانستان پولی ته نېډې کړل،
نو ریانی اعلان وکړي چې "د افغانستان اسلامي دولت د ملګرو ملتونو د
منشور د (۵۱) مادې له مخې حق لري له ایران خخه پوئي مرسته تر لاسه
کړي او هغوي افغانستان ته دعوت کړي".

په عمومي دول د روسانو او نورو بهرنیانو په وړاندې د ریانی او ـ
کارمل فکري تګلوری سره یو شان و، خو په چور او چپاول، لوټ او تالان،
عمومي انارشی او د ملي پانګې په لوټونه کې بیا ریانی د سقاو زوی پر
پله روان و.

اخونه:

- ۱) شهرت ننګیال، وینه په قلم کې، د افغانستان د جهادی خپر نو
مرکز، پېښور، ۲۱۷-۲۱۴ مخونه.
- ۲) بريد جنرال الکساندر لیاخوفسکي، دیوه مجله، لندن،
۱۹۹۵ع کال، دسمبر گنه، ۱۹ منځ.
- ۳) عبد الحميد مبارز، حقایق و تحلیل و قایع سیاسي افغانستان
از سقوط سلطنت تا ظهور طالبان، پېښور، ۱۳۷۶ل ۱۱۲ کال، ۱۱۲ منځ.
- ۴) اميد جريده، له امریکا خخه خپرېدونکې، ۲۱۳ گنه، ۵ منځ.

مسعود د یو اتل په خپره کې یو ګوداګی
او د دویمه سقاوی یو اساسی لوړغاری

د افغانستان د تېر شل کلن ټولنیز، پوئی ناتار او ناورین په بهير کې یوه خپره هم احمد شاه مسعود دی چې ظاهراً پې د خینو خلکو په زړونو کې د یو مثبتې پوئی او سیاسی خپرې په توګه خان راڅرګند کړی و، خو کله چې حالات بدليدل د ده له خپرې خخه د مصنوعي ماسک پرده هم ورو ورو لري کېدله. د وخت په تېرېدو سره دا ثابته شوه چې احمد شاه

مسعود یو ئان غوبستونکی جنجالیز، تجزیه غوبستونکی، د هپواد ویجارونونکی، سیمه پالونکی، د یوه محدود لپکی او خپلو خانی گتیو پلوی شخص دی. د خپلو هپوادوالو په خورولو، کرولو او له پردیو جاسوسی شبکو سره د اریکو په ساتلو او پاللو او د هفوی د گتیو په خوندي کولو کې روحاً، جسمً او وجданاً ماهر دی. د ده قومی، ژینی جورنیت او جغرافیاتی بی موقعيت. دی د دې جوگه کری و چې د هپواد د ملي گتیو په وراندې د پېلايو او خپلو خانی گتیو لپاره له کورنیو او بهرنیو دېمنانو سره ناوره معامله وکړي او په هپواد کې د غمیزې د اوېدولو د یو اساسی عامل په توګه خپلو هڅو ته دوام ورکړي. تر ~~نیو~~ هر چالومړی بهرنیانو د هغه پېژندنې او پر شاتېپونې ته پام راواړه او له ده خخه یې داسې یو مصنوعی زمری جو پکړ چې ان زموږ د خینو هپوادوالو پر ډهنونو یې هم د یو ډول باور پرده خوره کړي وه، کله چې زموږ هپوادوالو د خپل ذهن او فکر سترکې بیا هغه ته وارولې، نو په دې کې ډېر وخت تېر شوی و او احمدشاه مسعود په وراني کې دومره ونډه اخیستې وه چې تصور یې هم نه کېده. کله چې د مسعود د منفي او د ټینو په انډ د مثبت شخصیت انګازې خپرې شوې، نو د زیاتو هپوادوالو او د قلم د خاوندانو پام ده ګه د متضاد شخصیت د خرگندتیا خوا ته واوینتې، په دې کې ورو ورو هغه اسناد او شواهد هم را خرگند شول چې ظاهراً د ده مخالفو او په حقیقت کې د ده دوستانو د ده په باب لیکلې او په خپلو اسنادو کې خوندي کړي وو. وروسته وروسته د ده په باب لیکنې، ګړنې، ان لیدونکی او تلوپزیونې معلومات زیات شول او د ده شخصیت یې د ډول ډول ابهام له تیارو خخه را وویست او اکثره منفي خواوو سره یې ولس او نړیوالو ته خرگند کړ. دلته به همدغه ډول اسنادو ته په لنډیز سره اشاره وکړو او و به ګورو چې احمد شاه مسعود له چا چا سره په خه ډول د هپواد د ملي گتیو په سر معامله کړي او لا یې کوي.

”احمد شاه مسعود د پکروال دوست محمد“^(۱) زوی د پروان ولایت د پنجشیر ولسوالی د بازارک اوسبدونکی دی د یور روایت له مخی د احمد شاه مسعود نیکه له پاردریا خخه افغانستان ته راکوچبدلی او په پنجشیر کې مېشته شوی دی. د هغه وخت افغانی حکومتونو له دغسې تاجک مهاجرو سره زیاته خواخوری خرگندوله او هغوي ته پې بېلا بېلې اسانتیاواي پرابرولي“

مسعود پر ۱۹۵۶ کال زېبېدلی او د خپل پلار د دویم واده شمر دی. نوموری په خپلو شپرو ورونو کې درېپم ورور دی. پلار پې د فرانسویانو تر پالنې لاندې د استقلال په خورا معتبره لېسے کې شامل کر، چې په ۱۹۷۳ کې ورخخه فارغ شو. احمد شاه د خپل یوه پخوانی باهیگارد له لور سره واده کړی او درې اولادونه لري چې مشر زوی یېنی احمد نومېږي. مګر د بېلې انګړنې له مخی نوموری د یوې بېلې اروپا یېنی نکاح بېخې خجې هم یوه لور لري.

احمد شاه پر ۱۹۷۳ ع په پولیتختنیک کې شامل شو. پر دې مهال

د احمد شاه مسعود پلار دوست محمد یو عسکري قولي مشر و، چې مرحوم جنال سید صالح خان لوی درستیز ته یېنی د مرحوم سید محمد سرور کونړي په واسطه کولو سره خان د داخلي وزارت د پولیس او ژاندارم شق ته بندیل کړ، چې یا د پکروالی تر رتبې پوری ورسد. د احمد شاه مشر ورور دین محمد هم د هډنګي واسطې له خواهربی پوهنون ته شامل او وروسته پوخې افسر شو، چې یا پېښور کې نامهولو سکانو ترور کړ. د احمد شاه مسعود پلار دوست محمد پنځه کاله ورآندې په داسې حال کې چې زوی یېنی د پنجشیر او تالقان پر سلطنت ناست، په پېښور کې د جلا وطنی او پرېډې په حلال کې وفات شو. د هغه مرحوم جنابه په پېښور کې خاورو ته وسپارل شو، خو احمد شاه خان یېنی نه جنابی او نه هم فاتحې نه حاضر شو. (د لستونې مار، د نثار احمد صمد سریزه)

د خینو کتونکو په اند احمد شاه مسعود اکثره چنکونه د نورو په واسطه تر سره کړي. لو نورو ورته ګټلي دي، تو خکه د خانته طالعنون ”مسعود“ تخلص غوره کړي او دا هم یو غصب شوی تخلص دی. خليل الله هاشمیان په دې باب وانې: ”تخلص مسعود صاحب قافونی دارد که آفای محمد یعقوب مسعود سابق معاون اداري وزارت اطلاعات و کلتور فکلا مهاجر در (استرالیا) میباشد و اسناد و ثبوت ساقبه داری ۶۰ ساله خود را چند بار نشر و تقاضا نموده تا احمد شاه ښځیری از غصب تخلص ښهار او منصرف شده، پرای خود تخلص دیکړي انتخاب نماید، اما احمد شاه مسعود پنجشیری به عرایض و شکایات او ترتیب اثر نداده است. (د لستونې مار د هاشمیان سریزه، شیوم مخ).

نوموری لیکوال ورآندېز کوي چې د احمد شاه مسعود له نوم سره دی (پنجشیری) کلمه یو خای شي، چې له نورو سره دده توپیر وشي.

د اسلامي خوختېت او کینن لاسو خپل منځي دغري اوچ ته رسپدلي وي چې پولېتختنيک په دې فعالیتونو کې بنسټېز رول لوياوه. احمدشاھ خان په دې خوکې "د اسلامي خوانانو" ډلي واخیست خکه هغه په وهلو تکولو کې پوخ لاس درلود.

محمد داود چې کله د ۱۹۷۳ پر جولای (۱۳۵۲) لمریز د سرطان پر (۲۶) د پرجمي افسرانو په ننګه کودتا وکړه نو په پوهنتون او پولېتختنيک دواړو کې د اسلام پالو او کمونستپالو دلو تر منځ دغري یو چاودبدونکي تکر ته رسپدې. د شرعیاتو د پوهنځي د رئيس پوهاند ډاکټر غلام محمد نیازی تر لارښونې لاندې "اسلامي غورخنګ" په ۱۹۷۴ کې ان پاخون ته هم لاس واچو هغه درې وړې او نیازې یې ونیوه. د هغه پله ور (لکه برهان الدین ریانی او نور) تول پاکستان ته وتبنتپد. احمد شاه چې په دې وخت کې د پولېتختنيک د دویم کال محصل و، د "اسلامي خوانانو" د جوړښتون د نورو غږيو په شمول چې بچ شوي وو، د ژوندي پاتې کېدو په خاطر پاکستان ته وتبنتپد. احمد شاه خان په دې ډول په پېښور کې جلا وطنی غوره او هلته د پاکستان د پوځي استخباراتو "آی، اپس، آی" په خدمت کې راغي. د پاکستان د سرحدی خواکونو قوماندان ډګروال نصیر اللہ بابر د جمهور رئيس ذوالفقار علی بوتو په منظوري د دغو افغاني محصلانو لپاره پېښور ته نژدي د پوځي روزنې یو پت پروګرام جوړ کړ.

احمد شاه خان مسعود د هغو افغاني محصلانو د لومړي دورې له شاملانو خخه دی چې پېښور ته نژدي د (چیرت) د پوځي کمپ په یو میاشتنې خورا مخفې کورس کې یې برخه واخیسته. د "اپس، اپس" یانې سپېشل سرویس یو خورا تکرې افسر د احمد شاه خان د روزونکي په توګه وټاکل شو. احمد شاه خان او ملګرو یې د جنرال بابر د سرحدی خواک یونیفورم اغوسته چې په ظاهره د پاکستان قبایلی سیمماوسپدونکي معلوم شي.

دغه افغاني خوانان د ۱۹۷۵ د جولای په وروستیو کې د (آی،

اپس، ای) د کېښکنې له مخې پر حکومتی دفترونو د یو لړ بریدونو په خاطر افغانستان ته ولپول شول. نصیرالله با بر چې دا عملیات خورا سویمن گنې، وايی چې "ما بساغلې بتوو ته وویل چې نور نواد دې وخت را رسپدلى دی چې داودخان ته خپل پیغام ولپرو". مګر دغه احساساتي او پارول شویو خوانو افغانانو دا عملیات د حکومت د را پرخېدو په توګه انګړل؛ احمد شاه خان چې د خه باندې دېرشو پنجشپري خوانانو مشری پې لرله، په ډېر ساده ډول ګومان وکړ چې عام ولس به د داود خان په وړاندې راویاځپري؛ مګر حکومتی کوماندو ګانو حتی مخکې له دې چې دا بله ورځ پنجشپري ته ورسپري، سیمه ییزو خلکو خپله دغه ګومارل شوی کسان غزو ته وشرل، په نتیجه کې پې د احمد شاه خان نیمايی ملګري ووژل شو! یا دا چې ونیول شول او "اسلامي غورخنګ" تر سخت تادیب لاندې کېښو. احمد شاه خان له دې ناکامه ماموریت خخه ډېر عقده واخیسته او دوہ میاشتني وروسته بېرته پاکستان ته ستون او د ووژل شویو خوانانو په پر احمد شاه واچول شو. "آی، اپس، آی" او پوچ د ده په وړاندې پر خپله دلچسپي. له سره کتنه وکړه. احمد شاه خان په خپله په دې هکله وايی: "پاکستان په بشپړه توګه د حکمتیار خوا ونیوله او موب د مخالفینو په حیث پانه شوو." (آی، اپس، آی) وروسته داسې خرکونه تر لاسه کړل چې د هغه له مخې پر احمد شاه باندې د جاسوس ګومان کېده. د احمد شاه نه نوډي ملګري جان محمد خخه پېښور ته خېرمد د "نوشپړه" په پوچي کېپ کې ګروپېنې وشوي او هغه اعتراف وکړ چې احمد شاه هم ورسره لاس درلود. جان محمد وروسته په مرموز ډول پسې ووژل شو. احمد شاه هم بالآخره ونیول شو، خو په ډېر مشکل سره له کتې مېټ کړنې خخه بچ شو.

هو؛ دغه کرنو د هغه په زړه کې یوه تلپاتې عقده راویاپوله. نیمايی د خینو انګړتو له مخې به همدا وخت و چې لومړي مصر او لبنان ته وڅو خېد چې هلته د فلسطیني مبارزانو تر خنګ په تطبیقاتو کې برخه واخلي. د خینو امریکایي او غیر امریکایي خبریالانو د انګړنې له مخې احمد شاه د ترپنځک په همدي فلسطیني کمپونو کې د "کې، جي، بې" د

کلونو کې له خو ملايانو خخه د بغدادي قاعده هم زده نه کراي شوه، کله چې يې پلار د هغه له زده کړي خخه بیخې مایوسه شو، تو هغه يې له ملک محسن خان کلکاني سره چې د کلکانو یو غت خان و، مزدور کړ، خو له یو خه خنډه وروسته يې دا کار هم پرېښود او د سیمې د داره مرانو له ډالې سره یو خای شو، وروسته يې د افغانستان په خینو نورو سیمو کې هم په چور او چپاول لاس پوري کړ، کله چې پوه شو نور نو د خلکو حوصله تنګه ده، او دولت د ده نیټولو په هڅه کې دی، پر ۱۹۲۶ کې له محمد اعظم خان سره د افغانستان خاوره پرېښوده او د پښتونستان پولې ته داخل شو، خو میاشتې يې هلته چور و چپاول وکړ او د غلا بازار يې ګرم کړ، وروسته د ده او د ده د صمیمي ملګري محمد عظم خان تر منځ مخالفت پیدا شو، د سقاو زوي پېښور ته راغي او دلته له محمد صدیق بوټ خرڅونکي سره مزدور شو. خرنګه چې د غلا په وجه دی دلته هم تر خارنې لاندې و، نو د محمد اعظم خان بېلتون او خپگان ده ته ډېر ګران تمامېدل، نو خکه خو پاره چنار ته لار او هلته له هغه سره پخلا شو." (۳)

خینې کتونکي او خېړونکي په دې نظر دي چې د سقاوی زوي په پېښور ډې د او سېدو په وخت کې "د برتانې له استخباراتو سره تماسونه لول، مثلاً پر ۱۹۲۶ م (۱۳۰۵) کې يې په پېښور کې د سرحدونو د پولیسوله رئيس پیراون سره او پردي ليدنې کتنې لرلې. خینې نور خېړونکي نظر خرګندوي چې د کابل د اشغال په لومړيو هڅو کې د سقاویانو د فعالیت په ساحو کې برتابوی استازی هم موجود وو او د سقاو زوي د برتانې له نماینده ام فرنیس سره شخصی تماسونه درلودل." (۴)

میر غلام محمد غبار لیکي: "بعد از آنکه در مأورای خط دیورند به دزدی در پاره چنار متهم و محکوم به یازده سال حبس ګردید، دفعتًا بطور مرموز رها شد و به افغانستان برگشت".

کله چې افغانستان ته را وستول شو، نو د شمالی د کوهه دامن په سیمه کې يې نور غله او داره ماران هم پر چان را تول کړل، د لارې په شکولو، لوټ او تالان يې لاس پوري کړ، له خپلو غلو سره د مرکزی دولت

ګومارلو تز پوخي روزنې او استخدام لاندې راغى او هفوی ده ته د خینو کمونستي چريکانو اثار تهيه کول. احمد شاه پاکستان ته له ستبند و خخه وروسته د پېښور په بالا حصار کې په ډک زړه شپې سباکولې.

"اسلامي غورخنګ" په پېښور کې پر دوو برخو و بشل شوی و، یوه خانګه پې حکمتیار او بله ریانی پر مخ ورله، احمد شاه د ژینې، قومي او ستمي تراو له مخې د ریانی په "جمعیت اسلامي" کې ودرپد او وروسته له همدي چینل نه د پرديو له خوا ان د "زمريتوب" تر مجازي لقب پوري هم ورسول شو.

دغه تول خوانان د ثور د کودتا په پېښدو سره نور نو له پې ریطې خخه خلاص شول. احمد شاه او د جمعیت صرف شل کسان د ۱۹۷۸ په دوبې (او د یو بل روائیت له مخې د ۱۹۷۹ په پسرلي کې) پاکستان پېښدو، مخ په پنجشیر روان او د شورش په لته کې شول.

د یوې انګېرنې له مخې احمد شاه خان مسعود په استقلال لېسه کې د تعلیم په وجه لوړۍ د فرانسي له استخباراتو سره تراو وموند، وروسته هفوی د انگلستان (M1-6) ته معرفی کړ. دغې شبکې د هغه هبوا د تجارتی تلویزیون زوړ چلوونکې "سنديګال" ته وظیفه ورکړه چې پنجشیر ته لار شي او هلته "یو خوان قوماندان چې دویم تیتیو دي، ووینې او پر همغه باندې د تلویزیون لپاره یو فلم ډک کړي. د همدي سنديګال په مرسته د احمد شاه خان مسعود ورور احمدولی د انګربزې ژې د زدہ کړي لپاره لنډن ته لېږل کېږي، هغه په دا سې حال کې چې هېڅ کومه شهات نامه نه لري خو ادعا کوي چې حتی ماستري یې لا اخیستي ده(!?) دغه یو ساعته فلم وروسته (CIA) ته وسپارل شو او له خینو انګېرنو سره سره لا پوره داګیزه شوې نه ده چې "سي آي اي" هم پته معامله ورسه پیل کړي له خنګه؟»

د انگلستان له استخباراتو سره د مسعود اړیکې له یوې ګډې تاریخي سرچینې خخه الهام اخلي، هغه دا چې انګربیزان دا سې فکر کوي او حقیقت هم همدا سې دی چې د افغان انگلیس په دریو سختو جګرو کې

د انگریزانو د ماتې اصلې وجهه د پښتنو جګړه یېزه مبارزه وه. انگریزانو ته خپل تېر تاریخ د اسې معلوم دی لکه د پرون ورځي پېښې، خرنګه چې له پښتنو سره د مسعود کینه او دېښمنې هم ټولو ته خرګنده^{۱۰} انگریزان هم له همداګه ګله تکي خخه ګتې پورته کوي او غواړي په دې ډول له پښتنو خخه د خپلو تاریخي ماتو د غنج اخیستلو لپاره له دې لارې ګتې پورته کړي، څکه نو انگریزانو د روسانو په شان د مسعود د شخصیت په تبازر کې فعاله ونډه و اخیسته.

د بې بې سې د یو افغان ویاند په وینا چې نه غواړي خپل نوم یې یاد شي د انګلستان د استخباراتو او مسعود د اړیکو په باب د اسې خرګندونې کوي:

”په هغه شپو ورڅو کې چې د افغان ولس او روسانو تر منځ نه ګډه جګړه روانه وه د بې بې سې راه یو نړیوال سروپس ته د انګلستان د بهرنیو چارو وزارت له خوا یو مکتوب راغې چې بې بې سې باید د مسعود د شخصیت په تبازر کې ونډه واخلي. د یادونې ور ده چې د بې بې سې راه یو د خپلې خپلواکۍ او آزادۍ تر خنګ د بهرنۍ پالیسې په برخه کې د بهرنیو چارو وزارت د پالیسې تابع ده او د بهرنیو چارو وزارت بیا په خپل وار د خپل هېواد له استخباراتي سرچینو خخه الهام اخلي. د بهرنیو چارو وزارت په مکتوب کې لارښونه شوې وه چې په یو نه یو ډول باید د افغانستان په هر ګوت کې د روسانو پر ضد د جګړي رابطه له مسعود سره وصل شي. د بهرنیو چارو وزارت د لارښونې لپاره ان بېلکې هم راوه، وې، مثلاً: په لغمان کې د روسانو پر ضد سخته جګړه روانه ده. د دې جګړي خبر باید د اسې واړول شي: نن د لغمان په ولايت کې د روسانو پر ضد سخته جګړه روانه ده چې په نتیجه کې روسانو ته سخت مرګ ژوبله اوښتې ده، په دې جګړه کې د لغمان ولايت ګنډ شمېر کلې او کورونه وران شوې دې، د یادونې ور ده چې د لغمان ولايت پنجشیر ته ورڅرمه پروت دې، چې د افغانستان د جهاد د نامتو قوماندان احمد شاه مسعود مرکز دې، روسانو تر اوسه پورې خو څله په پنجشیر حملې کړي خو د هغه پر

نيولو بريالي شوي نه دي.

يا به هم که په کونړ کې جګړه و، نود هغه ربط به هم له پنجشیر سره تړل کېده. د اسي چې: نن د کونړ په ولايت کې د مجاهدينو له خوا د روسانو پر یو لوی قطار برید وشو او د روسانو زیات تانکونه او زغروالي واسطې وسخول شوي، کونړ له پنجشیر نه (خو) کيلو متنه لري پیوت دی، کوم چې د افغانستان د جهاد نامتو قوماندان احمد شاه مسعود هله او سپړی او تر او سه یې روسانو ته خو خله ماتې ورکړي ده. همدا رنګه نور دېر د اسي تبلیغات.

د انګریزانو او مسعود تر منج اريکي دومره ګرم وو چې ان د روسانو تر وتلو وروسته هم پکي کمی رانګي. د بې بې سې د همدي وياند په وينا د مسعود انګریزی، ايراني او خينې افغانی دوستان دومره وراندي تللي وو چې د بې بې سې د پښتو او فارسي خانګو په ستې یوګانو کې یې ان د مسعود تصویرونه خورند کړي وو.

د بې بې سې د پښتو خانګي د یو مهال انګریز مشر چې له پښتو سره یې دېمني په خته کې اخبل شوي و، د افغانستان پر وراني دومره خوشحالېدله لکه د انګلستان پر آبادی. کله چې په کابل کې درنې جګړي پیل شوي او مسعود - ريانی به د خپل خاني قدرت لپاره په کابل کې له هر تنظيم سره جنګپدل او په نتیجه کې به د بنار زیاته برخه ورانپدله، نو دې کار به دې انګریز ته زبردست خوند ورکاوه. کله چې به مسعود د کابل بنار کومه برخه که هغه دېره کوچنی هم وه نیوله او یا به یې رنګه کړه نو د انګریز زړه، خوله او سترګې به له خندا او موسکا ډکې وي او روحه به دېر زیات خوشحاله و. په هغه ورڅ به یې هسې له هفو افغانانو سره خان مخامخوه چې پر افغانستان به دردېدل او د خپل هپواد د ویجاری ننداره یې نه شوه کولی، خو په هغه ورڅ چې د طالبانو خواکونو ريانی، مسعود او د هغه ټويکیان د جنګ په ډګر کې مات او په زور یې له کابلهه تنستي او خفاستې ته آر کړله، دا وياند واپي موب تول په دې ورڅ ددغه انګریز عکس العمل او ظاهري خېږي ته متوجه وو، کله چې د راډيو دستو یوګانو

په دهليز کې مخ ته راغي او پر ما یې سترګې ولګېدي، نو ژر یې سترې پې بشكته واچولي، یو څل توري سترګې شنو سترګو ته مخ شوې، انګرېز دوفره پېشانه او مایوسه معلومېده لکه کوم اکبر خان چې کوم مکناتن وژلې وي او یا هم لکه پر میوند کې چې د ایوب خان لېنکرو د انګرېزانو پر لېنکرو خپل اسونه ور خپرولي وي. دا افغان وابي چې دا لومړۍ څل و چې ما په خپلو سترګو ولیدل چې یو انګرېز د یو افغان سترګو ته و نه شو کتلاي. انګرېزان ډېر مغروره خلک دي او په اسانۍ چا ته سترګې او سر نه تېتموي. دا یوه بېلکه وه چې دلته ور اندي شوه او دا بېلکې کېدای شي د انګلیس د دولت تر لوړې کچې پورې همدادې اتکل شي.

له اسرائیلو (موساد) سره خود مسعود او ریانی اړیکې په ۱۳۷۶ کې هغه وخت نېټه ډاګیزې شوې چې د تخار د زلزلې په پلمه ریانی ته د اسرائیلو د مرستو خبر خپور شو. تر دي دمخته یوازې د ریانی - مسعود او اسرائیلو د ناستې پاستې خبرونه خپاره شوي وو.

احمد شاه مسعود له نورو ګنو استخباراتي سازمانو سره د اړیکو په ترڅ کې د روسانو د کې جي بې له سازمان سره ټینګ اړیکې لرل. له نورو سازمانونو سره د ده د لنډمهاله او اوړدمهاله اړیکو علت دا وو چې هغه سازمانونو، هم په افغانستان کې لنډمهاله او ستراتیزېکې ټې د رلودلې او مسعود ورته د یوې وسیلې په توګه بنه په کار راتلاي شو. د د ګټه دا وه چې دی به په پردي مرسته د افغانستان د ولس او خپلو مخالفینو له ګواښونو او ضربو خخه مصئون پاتې شي او هم به د بهرنیو جاسوسی شبکو په مرسته د یو مصنوعي شخصیت په توګه راڅرګند شي، نو د هر هپواد جاسوسی شبکو تر هغه وخته له ده سره روابط سائل او ساتي یې چې د هغوي سیاسي، اقتصادي او ستراتیزېکې ګټه یې غونښنه کوي، خو د روسانو له جاسوسی شبکو سره د ده اړیکې تر نورو ټولو استخباراتي شبکو زیاتې، ګرمې، نېډې او متداومې وي او دي. روسان فکر کوي چې تر کارمل وروسته بنه مناسب شخص په لاس ورغلې دي. د کارمل - نجیب د ادارې د یو تن وتنې او لوړ رتبه شخص په وینا "هغه

پانګه او نغدي پيسې چې روسانو زموږ پر گوند او زموږ پر مشرانو بېڭ کارمل او ډاکټر نجیب الله لګولې له هغې پانګې خخه ډېر خله کمې دي چې روسانو له احمد شاه سره مرسته کړي او پر هغه ېې لګولې دي." د یوې انګړې له مخې احمد شاه مسعود پر افغانستان باندې د شوروی د ډېرغل په لس کلنه موده کې درې خله شوروی اتحاد ته په سفرونه کړي او دوه خله خو ېې پېټې ژمنپانې لا هم ورسه لاسليک کړي. داسې فکر کېږي چې مسعود تر ۱۹۸۲م کال پوري تر زیاته بریده د آې، اېس، آې پر مالي، پوخي او ستراتيژيکي مرستو تکيه، خو وروسته ېې له کې جي بې او نورو استخباراتي شبکر سره هم اړیکي ټینګ کړي. د همدغو ګلونو په ترڅ کې روسان د خپل جګړه یېز چلند د خرنګوالي په فکر کې شول او پر خپلو پوخي ماتو خه ناخه باوري شول. نو خکه خو ېې د مقاومت په لیکو کې د درز اچونې او د خپلو ستراتيژيکي ګتمو لپاره د یو ګوډاګکي د پیدا کولو په فکر کې شول. دوی د خپل همېشني سیاست له مخې چې د لپکیو د راپارونې پر بنسټ ولار دی، مسعود د دې لپاره غوره وګانه. دې مسئله کې له تاجکستان سره د هغه قومي او ژبني اړیکي، د هغه خپله کمزوري، د کابل په اداره کې د تاجکانو واکمني چې د روسانو له راتګ سره خواکمنه شوې وه، د کارمل د ادارې د پرچمي او ستمي خادستانو او لپکیو ته په خپله د روسانو د ژور درناوی ټول علتوونه شامل دي. روسانو په دې وخت کې له فشار او تطمیع دواړو وسیلو خخه کار واغیست.

روسي پوئچې کله د ۱۹۸۲ په دوېي کې پنجشیر ته ننوت او د مسعود خواک ېې وڅې، نو هغه هم دې ته اړ وټ چې له روسي پوئچې سره په جون کې یو شپږ میاشتني اوږیند وکړي او په بدل کې ېې له لاسه ورکړي ټولې سیمې بېرته واخلي. د ۱۹۸۳ په فبروری کې د یو کلن اور بند په سر روغه جوره وشه او درې نیم لکه ډالر رشوت ېې جیب ته کړ. په افغانستان کې د شوروی د پلي لنډکر مشر جنرال ګروموف وايې: "د خلوبنستم استخباراتي مرکز هڅو په پای کې تاکلې نتیجې

ورکری، په ۱۹۸۲ کال موبه خپل لوی مقصد ته ورسپدو. له احمد شاه مسعود سره مو داسې تینګ اړیکې پیدا کړل چې ان له افغانستان نه د شوروی پوځونو د وتلو تر وخته په خپل حال پاتې شوې" (سرې لښکرې په افغانستان کې، ۲۶۶ مخ).

ګرموف زیاتوی: "په افغانستان کې زموږ د پوځی حضور په ټولو کلونو کې له مسعود سره زموږ اړیکو بریالی. وده موندله په ۱۹۸۲ کال کې د خلوبېستم لښکر د استازو او شخصاً د مسعود له خوا یو ترون لاسلیک شو چې د هغه له مخې مسعود ژمنه کړې وه چې په جنوبي سالنګ کې به پر شوروی پوځی قطارونو یړغل ته اجازه نه ورکوي. د لاسلیک شوې ترون له مخې مسعود خپلو سلولالو ته امر وکړ چې د حکومتی عسکرو خلاف دې له جګرې نه لاس واخلي او خپل ټول خواک دې د مخالفې ډلې اسلامي حزب خلاف جګرې ته متوجه کړي." (۲۶۷-۲۶۶ مخونه) روسانو څکه دا کار وکړ چې مجاهدین سره متعدد نه شي. ګرموف وايې: "موبه پوهېدو که غلیم یو موقعې شي او یوه "واحد جبهه" جوړه کړي، نو بیا خو به خامخا له چریکي جنګونو خخه لویو جبهه یې جنګونو ته لاس اچوي". کلينوویچ احمد شاه مسعود ته د خپل وراندیز جزئیات داسې تشریح کوي: "هیله: ده په دې ډول خبرو در. ګرم چې چمتو یم هر مهال او هر خای چې لازمه وي ېې له وسلې درشم او درسره وګورم موبه هغه سري ته چې زموږ پیغام ېې احمد شاه مسعود ته ورساوه، له بوري، غنمۍ، وريجوا او نورو موادو خخه ډک شپېر کاماز لاري مواد ورکړل. موبه په ډېر ریانده حال کې د هغه خواب ته سترګې په لار وو چې بالاخه خواب راغنې، له موبه سره مخامنځ لیدنه او. ګډه سوداپنه ېې ومنله. (دلستونې مار، ۲۸ مخ). روسانو علاوه پر دې د تولو هغونه مالونو پینځمه برخه هم احمد شاه مسعود ته ورکوله چې د سالنګ له لاري خخه د کابل په نیت ژغورنده تېږی. (روښن، د لستونې مار، ۴۷ مخ).

په خپله د مسعود سرچینې د دې ترون په باب وايې: "در اوخر دلو ۱۳۶۱ بعد از دیدار و مذاکرات میان مجاهدین و هیئت

روسي در منطقه بازارک پنجشیر طرفين به اتش بس موافقه نمودند، درين گفتگو هيئت روسي شامل دو نفر يکي بنام (اناتولي) حامل پيام شخصي اندرپيوف و يك نفر ترجمان تاجكى و در هيئت مجاهدين مرکب از احمد شاه مسعود و دو همكارانش بود.

د دروان مذاكرات طرفين طور شفاهي شش ماه اتش بس را پذيرفتند اما بعدتر اسناد نيز در زمينه مبادله شد. (پنجشیر در دروان **جهاد ۹۵ مخ**)

د همدي سرچيني له مخچ د ترون په ۳ او ۹ ماده کي راغلي دي: "مجاهدين بالاي قوai دشمن مستقر در عنابه حمله نكرده و در مقابل روسها به ساير مناطق پنجشیر حمله نه نمایند. ساحه آتش بس شامل پنجشیر، شتل و قسمتی اندراب، سجنشو بولغين و گلبهار بالا میشود". (۹۶ مخ)

دا سرچينه زيياتوي: "يکي از کسانیکه "مسعود" فعالیت او را در اين زمينه بسيار از رشمند می شمرد، يك مقام بلند پایه هندی بود که در سفارت آن کشور مقیم کابل بود و باش میکرد". (۲۱۰ مخ)

له مسعود سره دروسانو له دې ترون خخه د روسانو اساسی هدف دا و چې د مجاهديونو تر منع يو لوی اختلاف پيدا او هغوي په خپل منع کي سره و جنگوي او بیا وروسته له مسعود خخه د خپل ستراتيزیکو ګټو لپاره د خپل يو ګوډاګي په توګه کار و اخلي، که نه خو روسان د هغه له تول ظرفیت او خواک ان له شخصي ژوند او اند خخه خبر وو او د هغه له منځه ورل ورته خه سخت کار نه و، دا تول تصنيع او نمایشي جنگونه د دې لپاره وو چې مسعود ته مصنوعي شخصیت ورکړي او د جنګ کې په پلمه ورته دول ډول وسلې پرېږدي. خپله ګروموف وايې: "مسعود په خپل ورخني ژوند کي اسلامي احکام پر خان ملن خو زموره پوځي استخباراتو ته پته لګېدلې وه چې د خپل ډېرو نېدې ملګرو په منع کي يې د شرابو له خبیلو نه ډډه نه کوله". (سرې لښکري، ۲۹۴)

"د شوروی پوځونو قوماندانی تول امکانات لرل چې ان په پنجشیر

او د هغه په شاوخوا کې هغه له بشپړې ماتې سره مخامنځ کړي او که اړتیا
وای مورډ به هغه له منځه وپړی هم وای. ما هېڅکله په دې خبره کې شک نه
درلود او اوس ېې هم نه لرم. احمد شاه مسعود په خپله هم خپل موقعیت
ښه پېژانده، هغه ښه پوهېده چې د خه شی د کولو اجازه لري او د کوم شي
د کولو له امله به ېې غورونه تاوبېږي." (۲۷۳ مخ)

تر او سه پورې په کورنۍ او بهرنۍ کچه ډېر داسې ګن شمېر آثار
او اسناد خپاره شوي چې له بهرنیو استخباراتي سازمانونه په تېره بیا له
کې جي بي سره د مسعود اړیکې د دوستي او تړونونه برینډووی. په دغو
سرچینو کې یو هم د امریکایی لیکوال بروس ریچارډسن (Bruce Richardson)
اثر دی چې په انگربزي ژبه لیکل شوي او پوهاند سید خلیل الله هاشمیان
د "اعمال زور و تهدید، نابود سازی و خاموش سازی: سیاست روسيه در
ماورای قفقاز، آسیایی مرکزی و افغانستان) په نامه په فارسي ژبه ژبارلۍ
او هم ېې په زړه پورې حاشیه ورسه ملګرې کړي ده. همدا اثر تکه لیکوال
نشار احمد صمد په پېښتو ژبه هم ژبارلۍ او خپله یو هه په زړه پورې معلوماتي
سریزه او ضروري لمنلیکونه ېې هم پړې ورزیات کړي دي.

ډاکټر رحمت رې زیرکیار چې په واکپوهنه (سیاست) کې تخصص
لري، دا لیکنه چانګ کړي او هم ېې خینې معلومات ورسه زیات کړي او د
مسعود د ګوداګې شخصیت په باب ېې دغه لاندې فاکټونه راټول کړي دي:
اډ شوروی روسي یو پوځي چې ایوان شومیلوف (Ivan shumelov) نومېږي او
د جنګ لپاره افغانستان ته استول شوي و، په دې ډول شهادت ورکوي:
"احمدشاه مسعود په هغې سیمې (سمنګان او بغلان) کې د ګوریلایي
قواوهو قوماندنه، ده د مسکو پوځي اکاډیمۍ کې د جنرال وارینکوف د
خپله زېړېدې ورځ نمانځله، احمد شاه مسعود ېې لیدلو ته ورځي او
تحفې ېې له خان سره یورې. له ګوریلایانو سره زمود اړیکو جالب شکل
ونیو. د مثال په ډول، زمود تر منځ په سمنګان کې سوله چلپدله، مورډ په
به د زړپونسو په سر ناست وو او د مسعود ګوریلایان به مورډ ته راتلل او

تمباکو (سگرت) به یې راسره خکل).

۲) ارتیوم بورو ویک (Artyom Borovik) په یوې شوروی مجلې کې

چې اوګوینګ (Ogonyok) نومېږي، داسې لیکي: "مسعود د مذاکراتو لپاره یو بنه سړي و." او د مسعود د کوماندو په مرکز کې په غیر معمول ډول ګن شمېر فارغ التحصیلان شامل وو چې د مسکو له فرونز نظامي اکاډيمۍ خخه راوتلي وو. بورو ویک زیاتوی چې "یوه اووازه ده په خپله مسعود تر یوه بل نامه لاندې په دغې اکاډيمۍ کې محصل و."

۳) دوکتور اناتولی سودوپلاتوف (Anatoly sudoplatov) د شوروی

اتحاد د استخباراتي موسسې (K.G.B) مامور او اوس په مسکو کې د تاریخ پروفیسر له بروس ریچاردسن سره په "یوې مرکې" له باستون، د اګست ۱۹۹۵/۱۴ کې وايی: "مسعود زموږ لپاره د افغانستان شاته دروازه وه."

بناغلې ریچاردسن وايی چې "زه تر ۲۲ زیاتي مسابع لرم چې

مسعود د کې، جي بي سره کار کاوه" د ۱۹۹۶ په اوکتوبير کې د "خنجان" د ناولې ژمنیانې د ضامن په توګه په مزارشريف کې د روسي کونسل (اولیک نیفیلایف) حاضر و. د بوریس یلتسن امنیتی سلاکار (جنرال بوری باتوین) د ۱۹۹۷ د سپتېمبر په لومړيو کې له پنجشیر خخه کته وکړه او

احمدشاه مسعود ته یې لیږې واتنیزه توغندي ورکړل چې خینې وختونه یې پرکابل توغوي. کله چې طالبان د ۱۹۹۷ په مې کې پر سالنګ وروختل نو

يو روسي چارواکې د مطبوعاتي کنفرانس په ترڅ کې مسعود ته داسې سلا ورکړه: "مخکې له دې چې طالبان تاسې د امو په سیند کې ډوب کړي نو اوس لا هفوی له ماتې سره مخامنځ کړئ." د افغانستان د جنګ بګیل شوی جنرال لیبید خو د ۱۹۹۶ په اوکتوبير کې ان مسعود او ائتلافیانو ته یې د طالبانو په وراندي د (۴۰-۲۰) زرو روسي عسکرو په ورکړه هم تینګار وکړ."

۴) سید نورالحق حسیني (په پېښور کې د اطلاعاتو او اسنادو د

مرکز غږي) د هفو لومړيو ژورنالستانو له دلې خخه دی چې د شوروی روسانو او احمدشاه مسعود د ورورولی واقعیت یې جوت کړي دی. حسیني د ۱۹۸۶ زیئخ کال د نومبر په لسمې نېټې بروس ریچاردسن ته داسې

ویلی وو: (په ۱۹۸۵ کې مې د سالنګک په ډري کې د مسعود سړي ولیدل چې د تانک د پاسه له شورویانو سره ناست وو، په څېلوا مینځونو کې په خندا او ټوکو تکالو اخته وو. یو وخت به مسعود او شورویان د یوپل په همکاری، په نورو مجاهدینو بريد وکړي.

(۵) د یوه شوروی پوځی ایوان شومیلوف څخه یو خل بیا واورئ: "په یاد مې دی چې زموږ د فرقې کوماندان او د ګوریلايانو کوماندان تاوده شول چې د ګوریلايی مشرانو یوه ډله راغله چې زموږ په کندک کې وګوري. د دوی لپاره یوه مجلله مېلمسټیا جوړه شوې وه، د ګوریلايانو مشر مسعود او زموږ کوماندان موافقه وکړه چې یو بل ته به ضرر نه رسوي. وروسته له قرار داد څخه زموږ ژوند په خورې اندازې سوله یېز و."

(۶) د پخواني شوروی اتحاد یو پوځی منصبدار چې پت نوم یې وېکتور سووروف (Victor suvorov) دنی او غرب ته تبتدېلی، و، په ۱۹۸۴ کې په یوی مرکې کې د پاملنې ور معلومات وریاندې کړي دی: "د مجاهدینو نومیالی کوماندان غوره شوی دی چې د شوروی اتحاد د ګټونه نهایندګي وکړي. دی به د پوځۍ او اقتصادي مرستو په واسطه وساتل شي، او سرېپه پردي د شوروی استخباراتو بشپړه همکاري به ورته ورسېږي. د څېلوا خلکو په وړاندې به دی د یوه اتلی رول لوښوي په داسې حال کې چې تول وخت زموږ لپاره د دوه طرفه ایجنته په حیث کار کوي" سووروف وریاندې خي او وايې چې: "دا پلان دومره پت دی چې حتی د شوروی اتحاد او د افغانستان ډموکراتیک جمهوریت ډپر لور رتبه مامورین هم وریاندې نه شي خبرېدلې."

(۷) "د افغانستان د شمال حکومت" د جوړولو او په هغه کې د احمدشاہ مسعود د رول په هکله د ډاکټر محمد حسن شرق په خاطراتو کې هم خینې معلومات خوندي شوی دي چې راسپړل یې د مسعود او شوروی روسانو په سیاسي څلوا، رڼا اچوي: له افغانستان څخه د شوروی پوځونو له تېبulo څخه اټکل یو کال وړاندې یانې د ۱۹۸۸ کال په پیل کې په کابل کې د ډاکټر نجیب الله حکومت ته دی ولمسول شو چې د "د

په وړاندې ودرېد، کورنې ارجاع، خینې تنګناظره روحانیون او انګلیسي استخبارات ټوله سره یو ځای شول او د کابل د نیولو پلان ېږد کړ. د ۱۹۲۸ کال په نومبر (۱۳۰۷) د ۱۳۰۷ کال د عقرب په پای) کې ېږد کابل او هپواد د شمال ولايتونو لاره قطع کړه، د ۱۳۰۷ د ۱۳۰۸ کال د لېندۍ پر ۲۲ مه ېږد سرای خواجه سیمه یېز حکومت له منځه یور، حبیب الله کلکانی د ۱۹۲۸ د ۱۳۰۷ کال د دسمبر پر (۱۳۰۷) د بريد لپاره د کابل شمال ته راغن او د خيرخانې له کوټل نه را واښت او په شهر آراء کې ودرول شو. د ۱۹۲۹ م کال د جنوری، پر ۱۳ مه غازی امان الله خان له سلطنت نه خپله خلخ اعلان کړه او د جنوری پر ۱۵ مه سردار عنایت الله خان په داسې حال کې چې د سقاو زوی د ده کېپک سیمه نیولې وه او کابل ېږد محاصره کړي وه د پادشاهي اعلان وکړ، د جنوری پر ۱۷ بېرته خلخ او واک د سقاو زوی ته ورسېد، د جنوری پر ۱۸ مه د مازیګر ۵ بېچي (۱۳۰۷) د مرغومي ۲۸) د سقاو زوی هم اړک ته راغن او د ګلخانې په مانۍ کې کېناست او په دې ترتیب د افغانستان د تاریخ یوه توره دوره پیل شو.

د سقاو زوی د واکمنې پر مهال

د دویمه سقاوی

سمسوار افغان

۵۵/-

دویمه سقاوی

سمسور افغان

۱۳۷۷

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

كتاب پېژندنه:

نوم	:	دويمه سقاوي.
ليکوال	:	سمسور افغان.
خپروندي	:	د افغانستان د ګلپوري ودې ټولنه جرمني.
د خپرونو لر	:	(1)
کمپوز	:	اپشیاسافت، پېښور - ګیتوونخوا
کمپوزر	:	حفيظ الله.
شمپر	:	۵۰۰ توکه.
د چاپ وخت	:	۱۳۷۷، ۱۹۹۸ء.

دالي

● اعليحضرت غاري محمد نادرخان او

ملي اتل محمد گل خان مومند ته
 چې لومړۍ سقاوی یې را وپرڅوله.

● د هېواد هغو معصومو تکیو

او ګلالیو زامنو ته،
 چې د دیمه سقاوی یې رنکه کړه او
 د خپلوا وینو او سیونو به قربانی یې
 هېواد له تجزې خخه
 وړغوره.

نيو ليك

مختصر

سولېک

دویمه سقاوی، یو تاریخي او سیاسي عبرتناک اثر	۱.
پیلامه	۳
لومړی سقاوی ته یو لنډ نظر	۶
په حاکمیت کې محاکومیت	۱۴
اقلیت د اکثریت په رول کې	۲۰
کارمل: پېښندنه او د شخصیت شننه	۲۲
پړجم واکۍ: پښتو او پښنانه	۳۳
د ډاکټر نجيب الله حاکمیت او د پښتو محاکومیت	۴۴
طاهر بدخشی او د ستمیانو جوربست	۵۷
"برابر ملیتونه" او د هنغو تعبیرونه	۷۵
دویمه سقاوی	۷۰
ربانی د کارمل په فکري او د بچه سقاو په عملی رول کې	۷۶
مسعود د یو اتل په خبره کې ټوکوداکۍ او د دویمي سقاوی	
یو اساسی لوړنډی	۸۵
د هبوداد د اقتصاد ویځاري او د پیسو انځلasiون	۱۰۳
تولنیز حالات	۱۱۷
قومي، سیمه یېز او ژبني کینه	۱۲۹
د هبوداد فرهنځ ته اړول شوې زیانونه	۱۴۰
اقلیتونه، سیاستونه او سازشونه	۱۴۸
د دریمي سقاوی د مخنیوی او د افغانستان د ملي یووالي	
او خمکنۍ بشپړتیا د ساتنې په باب خو وړاندېزونه	۱۶۳
اڅخونه	۱۷۲